МИНИСТЕРСТВО ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ УРМАН ХУҖАЛЫГЫ МИНИСТРЛЫГЫ

ПРИКАЗ **БОЕРЫК**

05.12.2023 № 552-осн

Казан ш.

Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгының 2019 елның 12 февралендәге 88-осн номерлы боерыгы белән расланган Нурлат урманчылыгының урман хуҗалыгы регламентына үзгәреш кертү турында

Россия Федерациясе Урман кодексының 83 статьясының 1 өлешендәге 9 пункты, «Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 3 статьясының 3 өлешендәге 1 пункты нигезендә боерык бирәм:

1. Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгының «Нурлат урманчылыгының урман хуҗалыгы регламентын раслау турында» 2019 елның 12 февралендәге 88-осн номерлы боерыгы (16.04.2020 №311-осн, 02.12.2020 №833-осн, 17.01.2022 №39-осн боерыклар нигезендә кертелгән үзгәрешләре белән) белән расланган Нурлат урманчылыгының урман хуҗалыгы регламентына үзгәреш кертеп, аны яңа редакциядә (кушымтада бирелә) бәян итәргә.

2. Юридик бүлек җитәкчесенә (Т.А.Барсукова) боерык имзаланган көннән башлап эш көннәрендә исәпләнгән өч көнлек чорда аны, дәүләт теркәвенә алу өчен, Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына җибәрергә.

3. Әлеге боерык үтәлешен контрольдә тотуны урман хуҗалыгы министрының беренче урынбасары И.Н.Зариповка йөкләргә.

Министр Р.Ә. Кузюров

Татарстан Республикасы
Урман хуҗалыгы министрлыгының
2019 елның 12 февралендәге 88-осн
номерлы боерыгы белән расланды
(Татарстан Республикасы Урман
хуҗалыгы министрлыгының 2023
елның 5 декаберендәге 552-осн
номерлы боерыгы редакциясендә)

НУРЛАТ УРМАНЧЫЛЫГЫНЫҢ УРМАН ХУҖАЛЫГЫ РЕГЛАМЕНТЫ

(2023 елның 1 гыйнварына булган торышында)

Казан шәһәре – 2023

Эчтәлек

Эчтәлек 3
КЕРЕШ 6
1 БҮЛЕК. ГОМУМИ МӘГЪЛҮМАТЛАР 19
1.1. Урманчылыкка кыскача сыйфатлама 19
1.1.1. Урманчылык һәм урнашкан урыны 19
1.1.2. Урманчылыкның, кишәрлек урманчылыкларының гомуми мәйданы, урманчылык территориясенең районнар буенча бүленеше 19
1.1.3. Урманнарны урман үсү зоналарына, урманлы районнарга һәм урманнарны саклау һәм урман орлыкчылыгы районнарына бүлү 22
1.1.4. Урманчылык урманнарының кварталлар яисә аларның өлешләре буенча максатчан билгеләнеше һәм саклагыч урман категорияләре буенча бүленеше, шулай ук саклагыч, эксплуатация һәм резерв урманнарын бүлеп чыгару нигезләре 24
1.1.5. Урманчылык территориясендә урман фонды җирләре составыннан урманлы һәм урмансыз җирләргә сыйфатлама 27
1.1.6. Гамәлдәге һәм проектлана торган махсус сакланыла торган табигать территорияләренә һәм объектларга, аларны оештыру, экологик челтәрләрен үстерү, биотөрлелеген саклау планнарына сыйфатлама 27
1.1.7. Илкүләм мирас буенча проектлана торган урманнарга сыйфатлама ... 28
1.1.8. Диләнке эшләрен гамәлгә ашырганда сакланырга тиешле биологик күптөрлелек төрләрен һәм буфер зоналары зурлыклары исемлеге 28
1.1.9. Гамәлдәге урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларына, урман инфраструктурасы ясауга бәйле булмаган объектларга, әлеге объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү чараларына территориаль планлаштыру документларында каралган сыйфатлама 33
1.2. Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре 36
2 БҮЛЕК. УРМАННАРДАН РӨХСӘТЛЕ ФАЙДАЛАНУ НОРМАТИВЛАРЫ, ПАРАМЕТРЛАРЫ ҺӘМ ЧОРЛАРЫ, УРМАННАРНЫ САКЛАУ ҺӘМ ЯҢАДАН ҮРЧЕТҮ НОРМАТИВЛАРЫ 41
2.1. Урманнардан агач материалы әзерләү өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 41
2.1.1. Өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме 42
2.1.2. Урманнарны тәрбияләгәндә урта яшьле, өлгереп килүче, өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме) 52
2.1.3. Барлык төр кисүләрдә файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме) 74
2.1.4. Кисентеләрнең яше 78
2.1.5. Агачлыкларның тулылыгын һәм составын, диләнкеләрнең күләмнәрен, диләнкеләрнең тоташу чорларын, киртекләр санын, кисүләрнең кабатлану чорларын исәпкә алып, агач материалын сайлау проценты (ешлыгы) 80
2.1.6. Урманнарны торгызу алымнары 83
2.1.7. Урманнардан агач материалы әзерләү өчен файдалану вакытлары һәм башка

мәгълүматлар 83
2.2. Урманнардан чәер әзерләү өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 84
2.3. Урманнардан агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 85
2.3.1. Урманнардан агач булмаган урман ресурсларын төрләре буенча әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары (ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре) һәм параметрлары 86
2.3.2. Урманнардан агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыю өчен файдалану чорлары 86
2.4. Урманнардан азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыю өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 86
2.4.1. Урманнардан азык-төлек урман ресурсларын һәм дару үләннәрен төрләре буенча әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары (ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре) һәм параметрлары 87
2.4.2. Әзерләү һәм җыеп алу вакытлары 88
2.4.3. Агач сутлары әзерләгәндә нормативлар һәм параметрлар 88
2.4.4. Абага-кара абага әзерләү 89
2.4.5. Урманнардан азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу өчен файдалану чорлары 89
2.5. Урманнардан аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 89
2.5.1. Аучылык инфраструктурасы объектларын урнаштыру өчен биотехник чаралар уздыру исемлеге һәм нормалары 90
2.6. Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 91
2.6.1. Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану параметрлары 91
2.7. Балыкчылыкны гамәлгә ашыру, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш 91
2.8. Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген һәм мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 92
2.9. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 92
2.9.1. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары 92
2.9.2. Рекреация эшчәнлеге зонасына караган, шул исәптән физик-культура, спорт һәм спорт-техник корылмалар торгызу рөхсәт ителә торган, кварталларның һәм (яисә) аларның өлешләренең исемлеге 92
2.9.3. Рекреация эшчәнлегенә караган зона территориясен функциональ зоналарга бүлү 93
2.9.4. Урман кишәрлекләрендә вакытлыча төзелгән корылмалар исемлеге һәм аларны төзекләндерү нормативлары 93
2.9.5. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану параметрлары һәм чорлары 94
2.10. Урманнардан урман плантацияләре ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 95

2.11. Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен һәм дару үләннәрен үстерү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 95
2.12. Урманнардан урман питомниклары ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 96
2.13. Җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 97
2.14. Урманнардан сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портлары булдыру һәм аларны киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 98
2.15. Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары 99
2.16. Урманнардан урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары ... 102
2.17. Урманнардан дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары.. 104
2.18. Урманнарны саклауга һәм яңадан үрчетүгә карата таләпләр 104
2.18.1. Урманнарда янгын куркынычсызлыгы чараларына, урманнарны радиоактив матдәләр белән пычранудан һәм тискәре башка йогынтыдан саклауга карата таләпләр 104
2.18.2. Урманнарны саклауга карата таләпләр (санитар-савыктыру чараларының, урманнарны саклау буенча профилактика чараларының, зарарлы организмнарның чыганакларын ликвидацияләү чараларының, шулай ук вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән башка чараларның нормативлары һәм параметрлары).. 107
2.18.3. Урманнарны яңадан үрчетүгә карата таләпләр (урманнарны торгызу, урман үстерү, урманнарны карау чараларын үткәрү нормативлары, параметрлары, чорлары)... 114
3 БҮЛЕК. Урманнардан файдалануда чикләүләр 137
3.1. Урманнарның максатчан билгеләнеш төрләре буенча чикләүләр 137
3.2. Махсус саклана торган урман кишәрлекләренең төрләре буенча чикләүләр 139
3.3. Урманнардан файдалану төрләре буенча чикләүләр................................ 141

КЕРЕШ

Әлеге урман хуҗалыгы регламенты Нурлат урманчылыгы чикләрендә урнашкан урманнардан файдалану, аларны саклау һәм торгызу нигезе булып тора.

Урман хуҗалыгы регламенты Россия Федерациясе Урман кодексының 87 статьясының 7 өлеше, Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман хуҗалыгы регламентлары составын, аларны эшләү тәртибен, аларның гамәлдә булу чорларын һәм аларга үзгәрешләр кертү тәртибен раслау турында» 2017 елның 27 февралендәге 72 номерлы боерыгы нигезендә эшләнде.

Урман хуҗалыгы регламентының гамәлдә булу чоры – 2029 елның 1 апреленә кадәр.

Урман хуҗалыгы регламентын эшләгәндә дәүләт урман реестры материаллары файдаланылды.

Регламентны эшләүчеләр:

Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгы Почта адресы: Ямашев проспекты, 37А йорт, Казан шәһәре, 420124.

E-mail: Minleshoz@tatar.ru.

Сайт: Minleshoz.tatarstan.ru. Тел. (843) 221-37-01.

Факс (843) 221-37-37.

Россия Федерациясенең закон актлары

Россия Федерациясе Урман кодексы (алга таба – РФ Урман кодексы).

Россия Федерациясе Су кодексы (алга таба – РФ Су кодексы).

Россия Федерациясе Җир кодексы (алга таба – РФ Җир кодексы). Россия Федерациясе Гражданлык кодексы (алга таба – РФ Гражданлык кодексы).

«Янгын куркынычсызлыгы турында» 1994 елның 21 декабрендәге 69-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – «Янгын куркынычсызлыгы турында» ФЗ).

«Махсус сакланыла торган табигать территорияләре турында» 1995 елның 14 мартындагы 33-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 33-ФЗ номерлы федераль закон).

«Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 52-ФЗ номерлы федераль закон).

«Геодезия, картография һәм киңлек мәгълүматлары турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2015 елның 30 декабрендәге 431-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 431-ФЗ номерлы федераль закон).

«Пестицидлар һәм агрохимикатлар белән имин эш итү турында» 1997 елның 19 июлендәге 109-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 109-ФЗ номерлы федераль закон).

«Намус иреге турында һәм дини берләшмәләр турында» 1997 елның 26 сентябрендәге 125-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 125-ФЗ номерлы федераль закон).

«Кадастр эшчәнлеге турында» 2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы

федераль закон (алга таба – 221-ФЗ номерлы федераль закон).

«Россия Федерациясендә газ белән тәэмин итү турында» 1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 69-ФЗ номерлы федераль закон).

«Җир корылышы турында» 2001 елның 18 июнендәге 78-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 78-ФЗ номерлы федераль закон).

«Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 7-ФЗ номерлы федераль закон).

«Электр энергетикасы турында» 2003 елның 26 мартындагы 35-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 35-ФЗ номерлы федераль закон).

«Элемтә турында» 2003 елның 07 июлендәге 126-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 126-ФЗ номерлы федераль закон).

«Россия Федерациясе Урман кодексын гамәлгә кертү турында» 2006 елның 04 декабрендәге 201-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 201-ФЗ номерлы федераль закон).

«Орлыкчылык турында» 2021 елның 30 декабрендәге 454-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 454-ФЗ номерлы федераль закон).

«Ау һәм аучылык ресурсларын саклау һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 209-ФЗ номерлы федераль закон).

«Үсемлекләр карантины турында» 2014 елның 21 июлендәге 206-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 206-ФЗ номерлы федераль закон).

«Җир кишәрлекләрен бер категориядән икенче категориягә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – 172-ФЗ номерлы федераль закон).

РФ Урман кодексында каралган хокукый мөнәсәбәтләрне җайга салучы норматив хокукый актлар (2023 елның 01 гыйнварына)

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
Россия Федерациясе Хөкүмәте актлары		
91 статьяның 7 өлеше	Дәүләт реестрыннан өземтәләр биргән өчен түләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Дәүләт урман реестрыннан өземтәләр биргән өчен түләү күләме һәм аны алу тәртибе турында» 2007 елның 3 мартындагы 138 номерлы карары
100 статья	Урманнарга һәм алардагы табигать объектларына китерелгән зыянны каплау	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урман законнарын бозу нәтиҗәсендә урманнарга һәм аларда булган табигать объектларына китерелгән зыянны каплау үзенчәлекләрен раслау турында» 2018 елның 29 декабрендәге 1730 номерлы карары
96 статья	Федераль дәүләт урман контроле (күзәтчелеге)	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Федераль дәүләт урман контроле (күзәтчелеге) турында» 2021 елның 30 июнендәге 1098 номерлы карары
50 статьяның 3 өлеше	Зат, затлар төркеме тарафыннан әзерләнергә тиешле агач материалының максималь күләмен билгеләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Зат, затлар төркеме тарафыннан әзерләнергә тиешле агач материалының иң зур күләмен билгеләү турында» 2007 елның 22 июнендәге 395 номерлы карары
73 статьяның 4 өлеше	Федераль мөлкәттәге урман ресурслары бирәмлеге өчен түләү ставкалары һәм урман кишәрлеген арендалау өчен урман кишәрлеге мәйданы берәмлеге өчен түләү ставкалары билгеләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Федераль милектәге урман кишәрлеген түләүле нигездә файдалануга алу буенча урман ресурслары күләме берәмлеге өчен түләү дәрәҗәләре һәм урман кишәрлеге мәйданы берәмлеге өчен түләү дәрәҗәләре турында» 2007 елның 22 маендагы 310 номерлы карары
44 статья	Урманнардан сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портлары территорияләрен булдыру һәм киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен файдалану	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Су объектын файдалануга бирү турында карар әзерләү һәм кабул итү турында» 2022 елның 19 гыйнварындагы 18 номерлы карары
45 статья	Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе элемтә чыбыкларын һәм корылмаларын саклау кагыйдәләрен раслау турында» 1995 елның 9 июнендәге 578

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		номерлы карары
76 статьяның 3 өлеше	Урман утыртмаларын сату-алу шартнамәләре буенча түләү. Федераль мөлкәттә, шулай ук Россия Федерациясе субъектлары мөлкәтендә һәм муниципаль мөлкәттә торучы җирләрдә әзерләнә торган агач материалы бирәмлеге өчен түләү ставкаларын билгеләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Федераль милектәге урман кишәрлеген түләүле нигездә файдалануга алу буенча урман ресурслары күләме берәмлеге өчен түләү дәрәҗәләре һәм урман кишәрлеге мәйданы берәмлеге өчен түләү дәрәҗәләре турында» 2007 елның 22 маендагы 310 номерлы карары
23^1 статьяның 3 өлеше, 60^3 статья	Урманнарда санитар куркынычсызлык. Урман утыртмаларын кисү тәртибе	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарда санитария куркынычсызлыгы кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 декабрендәге 2047 номерлы карары
23^1 статьяның 3 өлеше, 53 статья	Урманнарда янгын куркынычсызлыгы.	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарда янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 7 октябрендәге 1614 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарны янгына каршы кору чаралары турында» 2011 елның 16 апрелендәге 281 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урман янгыннары аркасында урманнарда барлыкка килгән гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен федераль башкарма хакимият органнары көчләрен һәм чараларын җәлеп итү турында» 2017 елның 2 декабрендәге 1464 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урман янгыннары нәтиҗәсендә барлыкка килгән гадәттән тыш хәлләр турында» 2011 елның 17 маендагы 376 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урман янгыннарын сүндерү планын төзү һәм аны һәм аның рәвешен раслау кагыйдәләрен раслау турында» 2011 елның 17 маендагы 377 номерлы карары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарда һәм урман янгыннарында янгын куркынычы турындагы мәгълүматларның дөреслеген контрольдә тоту кагыйдәләрен раслау турында» 2011 елның 18 августындагы 687 номерлы карары
22 статьяның 3 өлеше	Урманнарны үзләштерү өлкәсендә инвестиция эшчәнлеге.	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарны үзләштерү турында өстенлекле инвестиция проектлары турында һәм Россия

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
	Урманнарны үзләштерү өлкәсендә өстенлекле инвестиция проектлары исемлеген әзерләү һәм раслау	Федерациясе Хөкүмәтенең кайбер актларын көчен югалткан дип тану турында» 2018 елның 23 февралендәге 190 номерлы карары
114 статьяның 6 өлеше	Урман паркы зоналарында урнашкан урманнарның функциональ зоналары	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе Урман кодексының 114 статьясындагы 1 өлешенең 3 һәм 4 пунктларында күрсәтелгән урманнар булган җирләрнең чикләрен үзгәртү һәм урман паркs зоналарында урнашкан урманнарда функциональ зоналарны билгеләү ғагыйдәләрен раслау турында» 2019 елның 21 декабрендәге 1755 номерлы карары
13 статья	Урман инфраструктурасы	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Саклагыч урманнар, файдаланыла торган урманнар һәм резерв урманнары өчен урман инфраструктурасы объектлары исемлеген раслау турында» 2012 елның 17 июлендәге 1283-р номерлы күрсәтмәсе
21 статья	Урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Саклагыч урманнар, эксплуатация урманнары һәм резерв урманнары өчен урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектлар исемлеген раслау турында» 2022 елның 30 апрелендәге 1084-р номерлы күрсәтмәсе
21[1] статья	Урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган капиталь булмаган төзелмәләр, корылмалар төзү һәм эксплуатацияләү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Саклагыч урманнар, эксплуатация урманнары, резерв урманнары өчен урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган капиталь булмаган төзелмәләр, корылмалар төзү һәм эксплуатацияләү» 2022 елның 23 апрелендәге 999-р номерлы күрсәтмәсе
45 статья	Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Электр челтәрләре хуҗалыгы объектларының саклык зоналарын һәм мондый зоналар чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләреннән файдалануның махсус шартларын билгеләү тәртибе турында» 2009 елның 24 февралендәге 160 номерлы карары
73[1] статьяның 6 өлеше	Дәүләти яисә муниципаль мөлкәттәге урман кишәрлегенең аренда шартнамәсен төзү Дәүләт мөлкәтендә яисә муниципаль мөлкәттәге урман кишәрлегенең аренда шартнамәсен әзерләү һәм төзү	Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Агач материалы әзерләү өчен дәүләт милкендәге яисә муниципаль милектәге җир кишәрлеген арендага алу шартнамәсен төзү хокукына конкурста катнашучыларның конкурс тәкъдимнәрен бәяләү кагыйдәләрен һәм тәкъдим ителгән шартларны бәяләү һәм агач материалы әзерләү өчен дәүләт милкендәге

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
	тәртибе	яисә муниципаль милектәге җир кишәрлеген арендага алу шартнамәсен төзү хокукына конкурста җиңүчене билгеләүгә нигез булган билгеләрне раслау турында» 2019 елның 7 мартындагы 241 номерлы карары
Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгы (алга таба – Россия Табигать министрлыгы) норматив актлары		
62 статьяның 7 өлеше	Урман торгызу. Урман торгызу кагыйдәләре	«Урманнарны торгызу кагыйдәләрен, урманнарны торгызу проектының формасын, составын, аны килештерү тәртибен, аны килештерүдән баш тарту нигезләрен, шулай ук урманнарны торгызу проектының электрон рәвештәге форматына карата таләпләр раслау турында» 2021 елның 29 декабрендәге 1024 номерлы боерык
73^{1} статьясындагы 7 өлеше	Урман кишәрлегенең типик аренда шартнамәсе	«Урман кишәрлекләрен түләүле нигездә файдалануга тапшыруның бер төрле шартнамәләрен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 542 номерлы боерык
77 статьяның 7 өлеше	Урман утыртмаларын сату-алу турында типик шартнамә	«Урман утыртмаларын сату-алуның бер төрле шартнамәсен раслау турында» 2020 елның 27 июлендәге 488 номерлы боерык
60^{15} статья	Сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, бүтән урман үсемлекләрен саклау үзенчәлекләре	«Россия Федерациясе Кызыл китабына яисә Россия Федерациясе субъектлары кызыл китапларына кертелгән, сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, бүтән урман үсемлекләрен саклау үзенчәлекләрен раслау турында» 2017 елның 29 маендагы 264 номерлы боерык
23^{1} статьяның 3 өлеше, 64 статьяның 3 өлеше	Урманнарны тәрбия кылу. Урманнарны тәрбия кылу кагыйдәләре. Урман утыртмаларын кисү тәртибе	«Урманнарны карау кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 534 номерлы боерык
112 статьяның 5 өлеше	Махсус сакланучы табигать территорияләрендә урнашкан урманнардан файдалану, аларны саклау, яклау, яңадан үрчетү үзенчәлекләре	«Махсус саклаңыла торган табигать территорияләрендә урнашкан урманнардан файдалану, аларны саклау, яклау, яңадан үрчетү үзенчәлекләрен раслау турында» 2021 елның 12 августындагы 558 номерлы боерык
53^{1} статья	Урман янгыннарын кисәтү	«Урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чаралары төрләрен, урманнардан файдаланучы затларның әлеге чаралар белән тәэмин ителү нормативларын, урманнардан файдаланганда булырга тиешле урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чаралары нормаларын раслау турында» 2014 елның 28 мартындагы 161

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		номерлы боерык
53^{1} статья	Урманнарда янгын чыгу куркынычын һәм урман янгыннарын мониторинглау	«Урманнарда янгын куркынычын һәм урман янгыннарын күзәтүне гамәлгә ашыру тәртибен раслау турында» 2014 елның 23 июнендәге 276 номерлы боерык
15 статьяның 3 өлеше	Урман үсә торган зоналар һәм урманлы районнар	«Россия Федерациясенең урман үсү зоналары исемлеген һәм Россия Федерациясенең урманлы районнары исемлеген раслау турында» 2014 елның 18 августындагы 367 номерлы боерык
87 статьяның 7 өлеше	Урман хуҗалыгы регламентларының составы, аларны эшләү тәртибе, аларның гамәлдә булу вакыты һәм аларга үзгәрешләр кертү тәртибе	«Урман хуҗалыгы регламентлары составын, аларны эшләү тәртибен, аларның гамәлдә булу вакытын һәм аларга үзгәрешләр кертү тәртибен раслау турында» 2017 елның 27 февралендәге 72 номерлы боерык
60^{5} статья	Урман патологиясе буенча дәүләт мониторингы	«Урман авырулары буенча дәүләт мониторингын гамәлгә ашыру тәртибен раслау турында» 2017 елның 5 апрелендәге 156 номерлы боерык
60^{7} статья	Зарарлы организмнар таралуны кисәтү	«Зарарлы организмнар таралуны кисәтү чараларын гамәлгә ашыру кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 912 номерлы боерык
60^{6} статьяның 4 өлеше	Урман патологиясе буенча тикшеренүләр. Урман патологиясе буенча тикшеренүләрне уздыру тәртибе	«Урман авыруларына бәйле тикшеренүләрне уздыру тәртибен һәм урман авыруларына бәйле тикшеренү актының рәвешен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 910 номерлы боерык
23^{2} статьяның 10 өлеше, 29 статьяның 11 өлеше, 23^{1} статьяның 3 өлеше	Диләнке эшләре. Агач материалы әзерләү. Агач материалы әзерләү кагыйдәләре. Урман утыртмаларын кисү тәртибе	«Агач материалы әзерләү кагыйдәләрен һәм Россия Федерациясе Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда агач материалы әзерләү үзенчәлекләрен раслау турында» 2020 елның 1 декабрендәге 993 номерлы боерык «Диләнке эшләре төрләрен, аларны башкару тәртибен һәм эзлеклелеген, диләнке эшләренең технологик картасы формасын, урман бүлемтеген актыккы тикшерү акты формасын һәм урман бүлемтеген актыккы карап чыгу тәртибен раслау турында» 2022 елның 17 гыйнварындагы 23 номерлы боерык, «Урман бүлемтегенең таксация тасвирламасына кертелә торган мәгълүматлар составын, урман бүлемтегенең таксация тасвирламасын төзү тәртибен, аның электрон форматындагы форматына карата таләпләрне,

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		урман бүлемтегенең таксация тасвирламасының урман бүлемтегенең хакыйкый торышы турындагы мәгълүматка туры килмәвен билгеләү тәртибен, урман бүлемтегенең таксация тасвирламасы формасын раслау турында» 2022 елның 14 октябрендәге 687 номерлы боерык
60^4 статья	Урманнарны яклау буенча районнарга бүленеш	«Урманнарда җиңелчә, уртача һәм көчле урман патологиясе булган зоналарны билгеләү тәртибен раслау турында» 2017 елның 9 гыйнварындагы 1 номерлы боерык
91 статья	Дәүләт урман реестры	«Дәүләт урман реестрына документлаштырылган мәгълүматлар кертүгә һәм аны үзгәртүгә нигез булган документларның исемлеген, аларның формаларын һәм аларны әзерләү тәртибен раслау турында» 2013 елның 11 ноябрендәге 496 номерлы боерык, «Дәүләт урман реестрында булган, зарури тәртиптә бирелә торган мәгълүматлар төрләре исемлеген һәм аны бирү шартларын раслау турында» 2013 елның 30 октябрендәге 464 номерлы боерык, «Дәүләт урман реестрын алып бару формаларын раслау турында» 2021 елның 24 декабрендәге 1007 номерлы боерык
70^1 статьяның 12 өлеше	Урман кишәрлекләрен проектлау	«Урман кишәрлегенең проект документациясе составына һәм эчтәлегенә таләпләрне раслау турында» 2017 елның 3 февралендәге 54 номерлы боерык
60^{13} статья	Урманнарны радиоактив пычранудан саклау үзенчәлекләре	«Урманнарның радиоактив пычрану зоналарында профилактика һәм тернәкләндерү чараларын гамәлгә ашыру үзенчәлекләрен раслау турында» 2017 елның 8 июнендәге 283 номерлы боерык
65 статьяның 5 өлеше	Урман орлыкчылыгы	«Урман орлыкчылыгы объектларын (урман орлыкчылыгы плантацияләрен, даими урман орлыклары кишәрлекләрен) төзү һәм аерып чыгару кагыйдәләрен раслау турында» 2015 елның 20 октябрендәге 438 номерлы боерык, «Урманның төп агач токымнарының үстерү районнарына бүленгән урман үсемлекләре орлыкларын куллану тәртибен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 909 номерлы боерык
46 статьяның 4 өлеше	Урманнардан агач эшкәртү инфраструктурасы	«Урманнардан агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
	объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану	эксплуатацияләү өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2022 елның 31 гыйнварындагы 54 номерлы боерык
38 статья	Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану	«Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлеген бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә генә урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 2 июлендәге 408 номерлы боерык
49 статьяның 4 өлеше	Урманнардан файдалану турында хисап. Урманнардан файдалану турында хисап тапшыру тәртибе	«Урманнардан файдалану турында хисапка кертелә торган мәгълүматлар исемлеген, урманнардан файдалану турында хисап тапшыру формасын һәм тәртибен, шулай ук урманнардан файдалану турында электрон рәвештә хисап формасына карата таләпләр раслау турында» 2017 елның 21 августындагы 451 номерлы боерык
66 статьяның 2 өлеше	Урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерү турында хисап. Урманнардан файдалану һәм урман үстерү турында хисап тапшыру тәртибе	«Урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерү турында хисапка кертелә торган мәгълүматлар исемлеген, урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерү турында хисап формасын һәм аны тапшыру тәртибен, шулай ук урманнарны яңадан үрчетү һәм урман үстерү турында электрон рәвештәге хисап форматына карата таләпләр раслау турында» 2017 елның 21 августындагы 452 номерлы боерык
89 статья	Урманнарны үзләштерү проектына дәүләти һәм муниципаль экспертиза. Урманнарны үзләштерү проектына дәүләти һәм муниципаль экспертиза тәртибе	«Урманнарны үзләштерү проектына дәүләт экспертизасы һәм муниципаль экспертиза тәртибен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 513 номерлы боерык
26 статьяның 3 өлеше	Урман декларациясе. Урман декларациясен тутыру һәм тапшыру тәртибе	«Урман декларациясе формасын, аны тутыру һәм тапшыру тәртибен, электрон рәвештә урман декларациясе форматына таләпләр раслау турында» 2021 елның 29 апрелендәге 303 номерлы боерык
60 статьяның 3 өлеше, 60^{11} статьяның 3 өлеше	Урманнарны янгыннардан саклау турында хисап. Урманнарны янгыннардан саклау турында хисап тапшыру тәртибе.	«Урманнарны янгыннардан саклау турында хисапка кертелә торган мәгълүматлар исемлеген, урманнарны янгыннардан саклау турында хисап формасын һәм аны тапшыру тәртибен, шулай ук урманнарны янгыннардан саклау турында электрон рәвештә хисап тапшыру форматына карата таләпләр, урманнарны яклау турында хисапка кертелә торган мәгълүматлар исемлеген, урманнарны

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		яклау турында хисап формасын һәм аны тапшыру тәртибен, шулай ук урманнарны яклау турында электрон рәвештә хисап форматына карата таләпләр раслау турында» 2017 елның 09 мартындагы 78 номерлы боерык
60^8 статьяның 5 өлеше	Зыянлы организмнарның чыганакларын юк итү	«Зыянлы организмнарның чыганакларын юк итү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 913 номерлы боерык
53^4 статья	Урман янгыннарын сүндерү	«Урман янгыннарын сүндерү кагыйдәләрен раслау турында» 2022 елның 1 апрелендәге 244 номерлы боерык
98^2 статья	Урман сагы	«Урман сагын гамәлгә ашыру тәртибен һәм нормативларын раслау турында» 2021 елның 15 декабрендәге 955 номерлы боерык
64^1 статьяның 2 өлеше	Урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман урнашкан җирләргә кертү	Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман урнашкан җирләргә кертү тәртибен һәм тиешле акт рәвешләрен раслау турында» 2019 елның 11 мартындагы 150 номерлы боерыгы
86 статьяның 5 өлеше	Россия Федерациясе субъектының урман планы. Россия Федерациясе субъектының урман планы составы һәм аны әзерләү тәртибе	«Россия Федерациясе субъекты урман планының бер төрле рәвешен һәм составын, аны әзерләү һәм аңа үзгәрешләр кертү тәртибен раслау турында» 2017 елның 20 декабрендәге 692 номерлы боерык
32 статья	Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыеп алу	«Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыеп алу турында» 2020 елның 28 июлендәге 496 номерлы боерык
67 статья, 68 статья	Урман корылышы турында гомуми нигезләмәләр Урман корылышының эчтәлеге	«Урман корылышы буенча файдалану күрсәтмәсен раслау турында» 2022 елның 5 августындагы 510 номерлы боерык
63 статьяның 3 өлеше	Урман үстерү. Урман үстерү кагыйдәләре	«Урман үстерү кагыйдәләрен, урман үстерү проектының формасын, составын, аны килештерү тәртибен, аны килештерүдән баш тарту нигезләрен, шулай ук урман үстерү проектының электрон рәвештәге форматына карата таләпләр раслау турында» 2021 елның 20 декабрендәге 978 номерлы боерык
88 статьяның 2 өлеше	Урманнарны үзләштерү проекты.	Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урманнарны үзләштерү проектының составын, аны эшләү һәм аңа үзгәрешләр кертү тәртибен, электрон документ рәвешендә урманнарны үзләштерү проекты форматына карата таләпләр раслау турында» 2021 елның 16 ноябрендәге 864

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
		номерлы боерыгы
39[1] статья	Урман питомникларын булдыру һәм аларны эксплуатацияләү	«Урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләрен раслау турында» 2021 елның 12 октябрендәге 737 номерлы боерык
45 статья	Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану	«Урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану кагыйдәләрен һәм, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә, урман кишәрлеген бирмичә урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 10 июлендәге 434 номерлы боерык
43 статья	Җир астын геологик өйрәнүне, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану кагыйдәләре	«Урманнардан җир астын геологик өйрәнү, файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару өчен файдалану кагыйдәләрен һәм, җир кишәрлеге бирмичә, сервитут билгеләп яки билгеләмичә, урманнардан җир астын геологик өйрәнү, файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару өчен файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 7 июлендәге 417 номерлы боерык
31 статья	Чәер әзерләү	«Чәер әзерләү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 911 номерлы боерык
38[1] статья	Урманнардан балыкчылыкны гамәлгә ашыру өчен файдалану	«Урманнардан балыкчылыкны гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2021 елның 13 октябрендәге 742 номерлы боерык
39 статья	Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләре, дару үләннәре үстерү	«Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 497 номерлы боерык
34 статья	Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыю	«Азык-төлек урман ресурсларын һәм дару үләннәрен әзерләү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 494 номерлы боерык
40 статья	Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану	«Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 27 июлендәге 487 номерлы боерык
41 статья	Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану	«Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 908 номерлы боерык

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
Федераль урман хуҗалыгы агентлыгы (алга таба – Рослесхоз) норматив актлары		
29 статьяның 6 өлеше	Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләмен исәпләп чыгару тәртибе	«Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләмен исәпләп чыгару тәртибен раслау турында» 2011 елның 27 маендагы 191 номерлы боерык «Кисентеләрнең яшен билгеләү турында» 2015 елның 9 апрелендәге 105 номерлы боерык
29 статьяның 7 өлеше, 81 статьяның 3 пункты	Агач материалы әзерләү. Агач материалын әзерләү рөхсәт ителми торган агачларның һәм куаклыкларның төрләре (токымнары) исемлеге	«Агач материалын әзерләү рөхсәт ителми торган агачларның һәм куаклыкларның төрләре (токымнары) исемлеген раслау турында» 2011 елның 5 декабрендәге 513 номерлы боерык
53 статьяның 4 өлеше, 53[1] статья	Урманнарда янгын куркынычсызлыгы. Урман янгыннарын кисәтү	«Урманнарны янгынга каршы кору нормативларын раслау турында» 2012 елның 27 апрелендәге 174 номерлы боерык, «Урманнарның табигый янгын куркынычы классификациясен һәм, һава торышына карап, урманнарда табигый янгын куркынычы классификациясен раслау турында» 2011 елның 5 июлендәге 287 номерлы боерык
65 статьяның 5 өлеше	Урман орлыкчылыгы	«Урман орлыкларын үстерү районнарын билгеләү турында» 2022 елның 19 декабрендәге 1032 номерлы боерык
Россия Федерациясе субъекты норматив актлары		
82, 83 статьялар	Урман мөнәсәбәтләре өлкәсендә Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләре. Урман мөнәсәбәтләре өлкәсендә Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарының аерым вәкаләтләрен Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимияте органнарына тапшыру	«Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасы Президентының «Татарстан Республикасы Урман планын раслау турында» 2018 елның 24 декабрендәге ПУ-880 номерлы Указы, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасының урман хуҗалыгын үстерү» дәүләт программасын раслау турында» 2013 елның 30 июлендәге 531 номерлы карары, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасының региональ яки муниципальара әһәмиятендәге гомуми файдалану автомобиль юллары исемлеген раслау турында» 2022 елның 13 октябрендәге 1099 номерлы карары
82 статьяның 7 өлеше	Татарстан Республикасында гражданнарга үз ихтыяҗлары	Татарстан Республикасы Тарифлар буенча дәүләт комитетының «Татарстан

Россия Федерациясе Урман кодексы статьясы	Россия Федерациясе Урман кодексында каралган	Норматив актлар
1	2	3
	өчен урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе буенча түләү ставкаларын билгеләү	Республикасында гражданнарга үз ихтыяҗлары өчен урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе буенча түләү ставкаларын билгеләү турында» 2020 елның 7 октябрендәге 107-2/нпс-2020 номерлы карары

1 БҮЛЕК. ГОМУМИ МӘГЪЛҮМАТЛАР

1.1. Урманчылыкка кыскача сыйфатлама

1.1.1. Урманчылык һәм урнашкан урыны

Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгының Нурлат урманчылыгы (алга таба – Урманчылык) Татарстан Республикасының көньяк өлешендә, Нурлат һәм Аксубай районнары территориясендә урнашкан.

Урманчылыкның конторасы республиканың башкаласы Казаннан 235 километр (алга таба – км) ераклыкта булган Заречный поселогы һәм иң якын Кукмара тимер юл станциясеннән 28 км ераклыкта урнашкан.

Урманчылыкның почта адресы: 423008, Татарстан Республикасы, Нурлат районы, Заречный п., Чирмешән ур., 5 йорт.

Телефоннар: 8 (84345) 3-86-02 факс, 8 (84345) 3-86-03 – кабул итү.

Урманчылык территориясенең төньяктан көньякка кадәр озынлыгы – 39 км, көнчыгыштан көнбатышка кадәр – 60 км.

1.1.2. Урманчылыкның, кишәрлек урманчылыкларының гомуми мәйданы, урманчылык территориясенең районнар буенча бүленеше

Урманчылык территориясенең муниципаль берәмлекләр буенча бүленеше 1 нче таблицада китерелә.

1 нче таблица

Урманчылыкның төзелеше

Т/с	Урманчылык	Кишәрлек урманчылыклары	Урман кв. №	Административ район (муниципаль берәмлек)	Гомуми мәйданы, гектар
1	2	3	4	5	6
1	Нурлат	Чияле Алан	1-124	Аксубай	307
				Нурлат	11939
				Барлыгы	12246
2		Мамык	1-130	Аксубай	692
				Нурлат	16478
				Барлыгы	17170
3		Восход	1-110	Нурлат	11872
4		Тимерлек	1-129	Нурлат	17536
5		Тумба	1-143	Нурлат	16771
6		Чулпан	1-102	Нурлат	13660
				Нәтиҗәләр	89255

Урманчылык өч зур урман массивыннан гыйбарәт, калган өлеше төрле зурлыктагы урман утраулары – элегрәк авыл хуҗалыгы оешмалары тарафыннан кабул ителгән урманнар. Тулаем алганда районның урманлылыгы 34,5 процент

тәшкил итә, бу Татарстан Республикасы буенча уртача күрсәткечтән 2 тапкыр югары.

Урманчылык территориясе бүлеп күрсәтелгән Татарстан Республикасы 1 нче схематик каратада күрсәтелгән.

1 нче карта-схема

РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ
МИНИСТЕРСТВО ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

КАРТА-СХЕМА

с выделением территории Нурлатского лесничества на территории Республики Татарстан

Экспликация:

№	Наименование лесничества	№	Наименование лесничества
1	Агрызское лесничество	17	Калейкинское лесничество
2	Азнакаевское лесничество	18	Камское лесничество
3	Аксубаевское лесничество	19	Кзыл-Юлдузское лесничество
4	Алькеевское лесничество	20	Лаишевское лесничество
5	Альметьевское лесничество	21	Лениногорское лесничество
6	Арское лесничество	22	Лубяжское лесничество
7	Бавлинское лесничество	23	Мамадышское лесничество
8	Билярское лесничество	24	Мензелинское лесничество
9	Болгарское лесничество	25	Нижнекамское лесничество
10	Бугульминское лесничество	26	Нурлатское лесничество
11	Буинское лесничество	27	Приволжское лесничество
12	Елабужское лесничество	28	Пригородное лесничество
13	Заинское лесничество	29	Сабинское лесничество
14	Зеленодольское лесничество	30	Тетюшское лесничество
15	Ислейтарское лесничество	31	Черемшанское лесничество
16	Кайбицкое лесничество		

Условные обозначения:

- Граница Республики Татарстан
- Границы лесничеств
- 15 Нумерация лесничества
- Населенные пункты
- Нурлатское лесничество

Масштаб 1 : 2 500 000

1.1.3. Урманнарны урман үсү зоналарына, урманлы районнарга һәм урманнарны саклау һәм урман орлыкчылыгы районнарына бүлү

Россия Табигать ресурслары министрлыгының «Россия Федерациясенең урман үсү зоналары исемлеген һәм Россия Федерациясенең урманлы районнары исемлеген раслау турында» 2014 елның 18 августындагы 367 номерлы боерыгы белән расланган урман үсү районнарына бүленеш нигезендә урманчылык территориясе Россия Федерациясенең Европа өлешендәге урман-дала районына кертелгән (2 нче таблица).

2 нче таблица

Урманчылык урманнарын урман үсә торган зоналарга һәм урманлы районнарга бүлү

Т/с	Кишәрлек урманчылыкларының аталышы	Урман үсә торган зона	Урманлы район	Урманнарны саклау районнарына бүлү зонасы	Урман-орлык буенча районнарга бүленеш зонасы	Урман квартал-лары исемлеге	Мәйданы, гектар
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Чияле Алан	Урман-дала зонасы	Россия Федерациясенең Европа өлешендәге урман-дала районы	Урман авырулары буенча уртача хәтәрлек	Нарат өчен – 3 чыршы – 4, имән – 2	1-80, 82-124	12246
2.	Восход					1-110	11872
3.	Мамык					1-130	17170
4.	Тимерлек					1-129	17536
5.	Тумба					1-143	16771
6.	Чулпан					1-102	13660
Барлыгы							89255

Урманчылык территориясенең һәм кишәрлек урманчылыкларының урманнар үсә торган зоналарга һәм урманлы районнарга бүленеше 2 нче схематик картада күрсәтелгән.

2 нче карта-схема

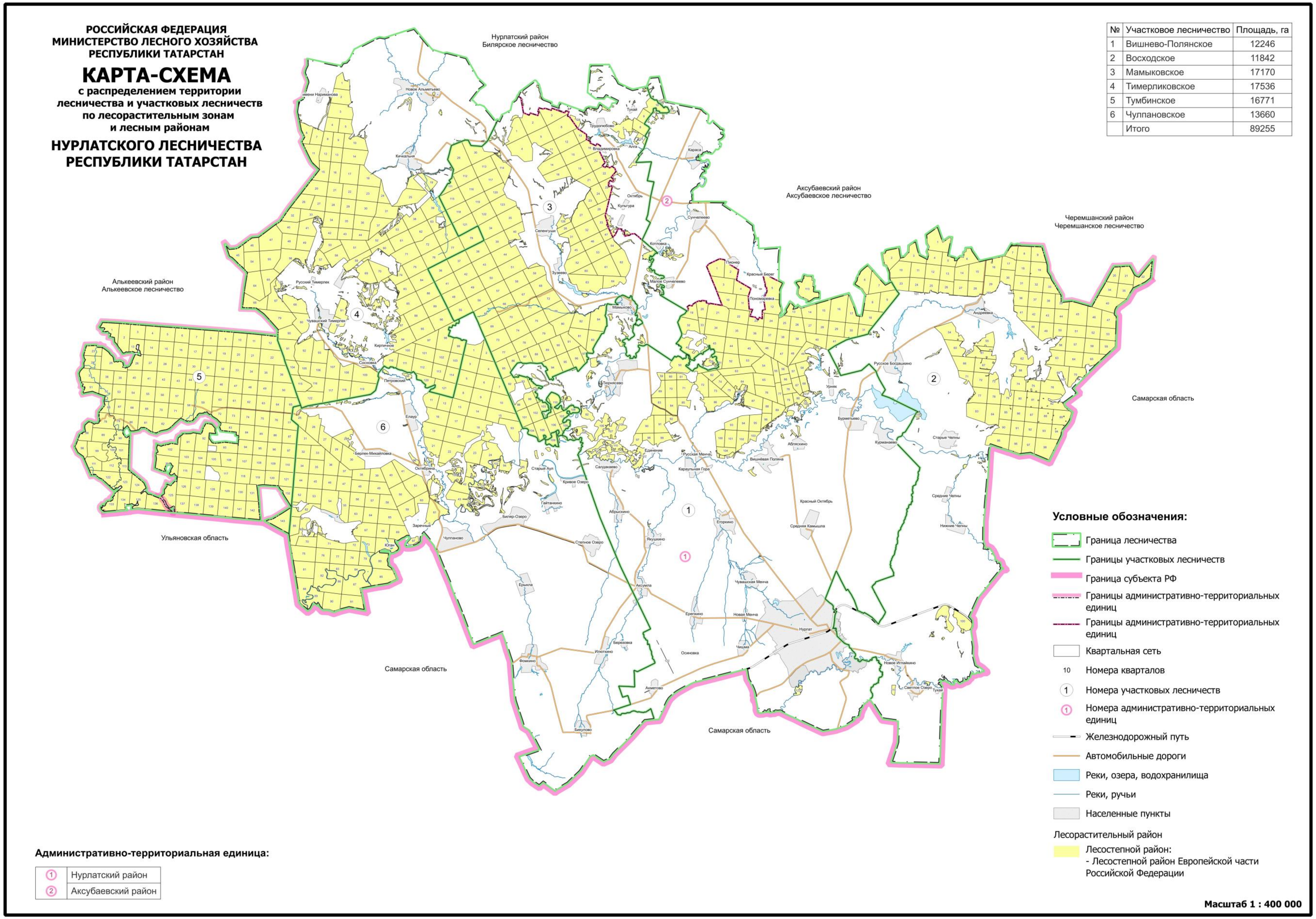

№	Участковое лесничество	Площадь, га
1	Вишнево-Полянское	12246
2	Восходское	11842
3	Мамыковское	17170
4	Тимерликовское	17536
5	Тумбинское	16771
6	Чулпановское	13660
	Итого	89255

1.1.4. Урманчылык урманнарының кварталлар яисә аларның өлешләре буенча максатчан билгеләнеше һәм саклагыч урман категорияләре буенча бүленеше, шулай ук саклагыч, эксплуатация һәм резерв урманнарын бүлеп чыгару нигезләре

3 нче таблица

Урманнарның максатчан билгеләнеше һәм салагыч урман категорияләре буенча бүленеше

Урманнарның максатчан билгеләнеше	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталларның яки өлешләренең номерлары	Мәйданы, гектар	Урманнарны максатчан билгеләнеше буенча бүлү нигезләре
1	2	3	4	5
Җәмгысе урманнар, шул исәптән			89255	
	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246	
	Восход	1-110	11872	
	Мамык	1-130	17170	
	Тимерлек	1-129	17536	
	Тумба	1-143	16771	
	Чулпан	1-102	13660	
1. Саклагыч урманнар барлыгы, шул исәптән			9364	
1.1. су саклау зоналарында урнашкан урманнар	категориясе буенча җәмгысе		3446	РФ Урман кодексы, РФ Су кодексы, «Татарстан Республикасы территориясендә урманнарны кыйммәтле урманнарга, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз боерыгы, Россия Табигать ресурслары министрлыгының «Урманнарны тәртипкә китерү инструкциясен раслау турында» 2022 елның 5 августындагы 510 номерлы боерыгы
	Чияле Алан	квартал өлешләре: 5, 12, 21, 22, 29, 30, 34, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 49, 51, 53, 54, 63, 64, 72, 82, 86, 105, 109, 110, 111, 112, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 123, 124	500	
	Восход	-	0	
	Мамык	квартал өлешләре: 4, 5, 6, 7, 11, 12, 29, 55, 56, 65, 66, 67, 71, 72, 75, 76, 80, 82, 84, 101, 104-109, 112, 118, 120, 123, 125, 127, 128, 129, 130	630	
	Тимерлек	квартал өлешләре: 19, 28, 33, 34, 39, 42, 50, 57, 63, 73, 77, 87, 101, 112, 120, 121, 124, 125, 128	326	
	Тумба	квартал өлешләре: 1, 6- 9, 19, 23, 24, 37, 38, 51, 52, 64-66. 72, 73, 78, 79, 83, 84, 89, 90, 100, 101, 112, 113, 117, 122, 123, 130-132	807	
	Чулпан	квартал өлешләре: 6, 9, 11, 14, 18, 19, 23, 24, 42, 43, 61, 65, 68, 69, 73, 74, 79, 80, 82-89, 93-95, 97, 98, 100, 101, 102	1183	
1.2. табигый һәм башка объектларны саклау вазыйфасын үтәүче урманнар			1424	
1.2.1. саклагыч	категориясе буенча җәмгысе		1424	РФ Урман кодексы,

Урманнарның максатчан билгеләнеше	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталларның яки өлешләренең номерлары	Мәйданы, гектар	Урманнарны максатчан билгеләнеше буенча бүлү нигезләре
1	2	3	4	5
урман полосаларында урнашкан урманнар (тимер юл транспорты турында Россия Федерациясе законнары, автомобиль юллары турында һәм юл эшчәнлеге турында законнар нигезендә билгеләнгән тимер юлларга бүлеп бирелгән полосалар чикләрендә һәм автомобиль юлларының юл буе полосаларында урнашкан урманнар)	Чияле Алан	квартал өлешләре: 69, 83, 84, 85, 92, 119	113	«Татарстан Республикасы территориясендә урманнарны кыйммәтле урманнарга, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз боерыгы, Россия Табигать ресурслары министрлыгының «Урманнарны тәртипкә китерү инструкциясен раслау турында» 2022 елның 5 августындагы 510 номерлы боерыгы
	Восход	квартал өлешләре: 6-9, 15-17, 28, 29, 54, 99, 100, 102, 103, 110	301	
	Мамык	квартал өлешләре: 29, 30, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 114, 125, 127, 129	240	
	Тимерлек	квартал өлешләре: 93, 107, 109, 128	51	
	Тумба	квартал өлешләре: 59-95, 72-77	326	
	Чулпан	квартал өлешләре: 25, 28, 51, 55, 60, 61, 63-65, 67-69, 74, 96, 98, 100	393	
1.3. кыйммәтле урманнар, шул исәптән			4494	
1.3.1. эрозиягә каршы урманнар	категориясе буенча җәмгысе		115	
	Чияле Алан	-	0	РФ Урман кодексы, «Татарстан Республикасы территориясендә урманнарны кыйммәтле урманнарга, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз боерыгы
	Восход	-	0	
	Мамык	17 квартал	20	
	Тимерлек	-	0	
	Тумба	-	0	
	Чулпан	квартал өлешләре: 94-97	95	
1.3.2. урман-дала урманнары (дала зонасында, урман-дала зонасында урнашкан, саклау функцияләрен үти торган урманнар)	категориясе буенча җәмгысе		4379	РФ Урман кодексы, «Татарстан Республикасы территориясендә урманнарны кыйммәтле урманнарга, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз боерыгы
	Чияле Алан	кварталлар: 50, 106-108, 113, 114, 117, 122, квартал өлешләре: 43, 82, 105, 109-112, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 123, 124	1464	
	Восход	кварталлар: 101, 104- 109, квартал өлешләре: 99, 100, 102, 103, 110	385	
	Мамык	кварталлар: 124, 126, квартал өлешләре: 125, 127-130	544	
	Тимерлек	кварталлар: 81, 82, 123, 126, 127, 129, квартал өлешләре: 124, 125, 128	816	
	Тумба	-	0	

Урманнарның максатчан билгеләнеше	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталларның яки өлешләренең номерлары	Мәйданы, гектар	Урманнарны максатчан билгеләнеше буенча бүлү нигезләре
1	2	3	4	5
	Чулпан	квартал: 99, квартал өлешләре: 23, 24, 42, 43, 93, 98, 100, 101, 102	1170	
2. Эксплуатация урманнары	Барлыгы		79181	РФ Урман кодексы, «Татарстан Республикасы территориясендә урманнарны кыйммәтле урманнарга, эксплуатация урманнарына кертү һәм аларның чикләрен билгеләү турында» 2010 елның 16 июнендәге 232 номерлы Рослесхоз боерыгы, Россия Табигать ресурслары министрлыгының «Урманнарны тәртипкә китерү инструкциясен раслау турында» 2022 елның 5 августындагы 510 номерлы боерыгы
	Чияле Алан	кварталлар: 1-4, 6-11, 13-20, 23-28, 31-33, 35-38, 42, 44, 47, 48, 52, 55-62, 65-68, 70, 71, 73-80, 87-91, 93- 104, квартал өлешләре: 5, 12, 21, 22, 29, 30, 34, 39-41, 43, 45, 46, 49, 51, 53, 54, 63, 64, 69, 72, 83-86, 92	10056	
	Восход	кварталлар: 1-5, 10-14, 18-27, 30-53, 55-98, квартал өлешләре: 6-9, 15-17, 28, 29, 54,	11110	
	Мамык	кварталлар: 1-3, 8-10, 13-16, 18-28, 31-54, 57-64, 69, 73, 74, 77-79, 81, 83, 85-100, 102, 103, 110, 111, 113, 115-117, 119, 121, 122, квартал өлешләре: 4-7, 11, 12, 29, 30, 55, 56, 65-68, 70-72, 75, 76, 80, 82, 84, 101, 104-109, 112, 114, 118, 120, 123	15504	
	Тимерлек	кварталлар: 1-18, 20-27, 29-32, 35-38, 40, 41, 43-49, 51-56, 58-62, 64-72, 74-76, 78-80, 83-86, 88-92, 94-100, 102-106, 108, 110, 111, 113-119, 122, квартал өлешләре: 19, 28, 33, 34, 39, 42, 50, 57, 63, 73, 77, 87, 93, 101, 107, 109, 112,120, 121	16293	
	Тумба	кварталлар: 2-5, 10-18, 20-22, 25-36, 39-50, 53-58, 67-71, 80-82, 85-88, 91-99, 102-111, 114-116, 118-121, 124-129, 133-143, квартал өлешләре: 1, 6-9, 19, 23, 24, 37, 38, 51, 52, 59-66, 72-79, 83, 84, 89, 90, 100, 101, 112, 113, 117, 122, 123, 130-132	15555	
	Чулпан	кварталлар: 1-5, 7, 8, 10, 12, 13, 15-17, 20-22, 26, 27, 29-41, 44-50, 52-54, 56-59, 62, 66, 70-72, 75-78, 81, 90-92, квартал өлешләре: 6, 9, 11, 14, 18, 19, 25, 28, 51, 55, 60, 61, 63-65, 67- 69, 73, 74, 79, 80, 82-89	10663	

1.1.5. Урманчылык территориясендә урман фонды җирләре составыннан урманлы һәм урмансыз җирләргә сыйфатлама

4 нче таблица

Урманчылык территориясендә урман фондының урманлы һәм урмансыз җирләренә сыйфатлама

Җирләрнең категориясе	Урманчылык буенча барлыгы	
	Мәйданы, гектар	%
1	2	3
1. Урманнарның гомуми мәйданы	89255	100
2. Урманлы җирләр – барлыгы	86100	96,5
2.1. Урман үсемлекләре каплаган җирләр – барлыгы	84723	95,0
шул исәптән, урман культуралары	12908	14,5
2.2. Урман үсемлекләре белән капланмаган җирләр – барлыгы	1377	1,5
шул исәптән – тоташмаган урман культуралары	577	0,6
питомниклар һәм урман плантацияләре	11	-
һәлак булган агачлыклар	34	-
киселгән урыннар	695	0,8
ачык, ташландык урыннар	60	0,1
3. Урмансыз җирләр – барлыгы, шул исәптән	3155	3,5
Сөрүлекләр	19	-
Печән чабу урыннары	437	0,5
җәйләүләр	199	0,2
сулар	332	0,4
бакчалар	1	-
юллар, ызаннар	784	0,9
утарлар һәм башка объектлар	365	0,4
Сазлар	190	0,2
башка төрле җирләр	828	0,9

1.1.6. Гамәлдәге һәм проектлана торган махсус сакланыла торган табигать территорияләренә һәм объектларга, аларны оештыру, экологик челтәрләрен үстерү, биотөрлелеген саклау планнарына сыйфатлама

Хокукый режим РФ Урман кодексының 112 статьясыбелән билгеләнә. Бу җирләр әйләнештән алынган яки әйләнешендә чикләнгән (РФ Җир кодексының 27 статьясы).

Махсус сакланыла торган табигать территорияләрендә тыела яисә рөхсәт ителә, гамәлгә ашырыла торган конкрет эшчәнлек төрләре, шул исәптән урманнардан файдалану, аларны саклау яисә яңадан җитештерү өлкәсендә, РФ Җир кодексы, РФ Урман кодексы, «Махсус сакланыла торган табигать территорияләре турында» 33-ФЗ номерлы федераль закон, шулай ук аларны үтәү өчен чыгарылган Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

Урманчылык территориясендә гамәлдәге һәм проектлана торган түбәндәге махсус сакланыла торган табигать территорияләре (алга таба - МСТТ) бар.

Махсус сакланыла торган табигать территорияләре исемлеге

т/с	МСТТ	Объект-ның мәйданы, га	Кишәрлек урманчылыгы, квартал, бүлемтек	МСТТ профиле	Кыскача сыйфатлама һәм хуҗалык алып бару тәртибе
Гамәлдәге МСТТ					
1	Региональ әһәмияттәге комплекслы профильле «Чирмешән» дәүләт табигать тыюлыгы	2344	Чулпан, кварталлар: 94, 95, квартал өлешләре: 23, 24, 42, 43, 100-102, 130	Комплекслы	Биологик төрлелекне саклау, әйләнә-тирәлеккә хуҗалык һәм башка эшчәнлекнең тискәре йогынтысын булдырмау, Нурлат районында уникаль ландшафт комплексларын саклау. «Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы территориясендә региональ әһәмияттәге комплекслы профильле «Чирмешән» дәүләт табигать тыюлыгын оештыру турында» 2019 елның 6 февралендәге 74 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар кабинеты карары.

1.1.7. Илкүләм мирас буенча проектлана торган урманнарга сыйфатлама

Татарстан Республикасы территориясендә сыйфатламалары буенча илкүләм мирас урманнарына кертү өчен тиешле урманнар юк.

1.1.8. Диләнке эшләрен гамәлгә ашырганда сакланырга тиешле биологик күптөрлелек төрләрен һәм буфер зоналары зурлыклары исемлеге

Биологик күптөрлелекне саклау – урман хуҗалыгы эшчәнлеген алып баруда зарури шарт. Ул саклагыч урманнарда, махсус саклануучы урман кишәрлекләрендә генә түгел, ә диләнке эшләре гамәлгә ашырылганда да тәэмин ителергә тиеш.

Урман кишәрлекләрендә кисү эшләре уздырылганда тереклек итү тирәлеге шартлары шактый үзгәрә. Үсеш алуның үзгәргән шартларында, яңа шартларга хас булганча, бары тик урман биоценозлары гына яши ала, шуңа күрә тереклек тирәлеген тамырдан үзгәртә торган тоташ кисү барышында биотопларны (биоценоз биләгән киңлекләрнең абиотик факторлары буенча беришлеләренә карата) максималь саклау мөһим.

Үсемлекләрнең һәм хайваннарның урман төрләре тереклек итә торган шартлар төрлелеген саклау өчен диләнкеләрне аерып чыгарганда һәм таксацияләгәндә әһәмиятле биотоплар (әһәмиятле объектлар) – кисү эшләре кагылмый торган һәм

биотөрлелекне саклау өчен әһәмиятле булган, зур булмаган җир кишәрлекләре аерып чыгарыла, ә диләнкеләр эшләнгәндә, – саклана.

Аларның булуы билгеле бер дәрәҗәдә табигый җимерелү нәтиҗәләрен имитацияләргә булыша, киселгән урыннарда урман тирәлеген сакларга һәм торгызырга ярдәм итә. Әлеге объектлар Россия Кызыл китабына һәм/яки төбәкләрдәге Кызыл китапларга кертелгән, сирәк очрый торган һәм нәзберек булган тереклек организмнары төрләренең потенциаль тереклек итү урыннары булып тора.

Диләнке эшләрен гамәлгә ашырганда сакланырга тиешле биологик күптөрлелек объектларының һәм буфер зоналарының нормативлары һәм параметрлары 20 нче таблицада чагылдырылды.

20 нче таблица.

Диләнке эшләрен гамәлгә ашырганда сакланырга тиешле биологик күптөрлелек объектларының һәм буфер зоналарының нормативлары һәм параметрлары

Т/с	Объектлар биологик төрлелек	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
1	Даими һәм вакытлы су агымнары	Су агымының аерым ачык күренеп тора торган үзәне. Вакытлы су агымы даими рәвештә су басу эзләре буенча ачыкланырга мөмкин. Коры җәйдә су агымы кибәргә мөмкин	Әгәр нормативларда башкача билгеләнмәсә, даими су агымнары өчен киңлеге кимендә 50 метр (алга таба – м), вакытлы су агымнары үзәннәре буйлап кимендә 20 м буфер зоналары билгеләнә. Буфер зонасы инде урман баскан тугайлык булырга тиеш түгел һәм су агымы үзәненнән башлап яисә урмансыз тугайлыктан башлап һәр ягыннан үлчәнә. Искәрмә. Буфер зонасына мәҗбүри рәвештә сөзәк таулар һәм тамыр токымнары чыккан урыннар кертелергә тиеш.
2	Кизләүләр (чишмәләр), грунт сулары чыгу урыннары	Төптә кизләүләр аерылып торырга мөмкин, яисә су таудан агучы чишмә рәвешендә агып чыга. Чишмә карст бүрәнкәсеннән агып чыгарга мөмкин	Чишмәләр буйлап (алар чыккан урыннар тирәли) киңлеге кимендә 50 м буфер зоналары аерыла. Дәвалану яисә савыктыру максатларында файдаланыла торган, шулай ук зиярәт кылу объекты булып хезмәт итүче (изгеләр чишмәсе) чишмәләр тирәли буфер зонасы киңәйтелергә мөмкин □ аерым тәртиптә билгеләнә.
3	Сазланган уйсулыклар һәм вакыты-вакыты белән су баса торган урыннар	Әлеге кишәрлек артыгы белән дымланган: су өслеккә чыккан яисә аяк белән басканда бүселеп чыга. Объект чикләрендә – артык дымланган урман типларының туфрак катламы. Кырые буйлап, шулай ук объектлар чикләрендә	Су баса торган кишәрлек кырые буйлап су өслектә тора яисә басканда чыга. Рельефта түбәнрәк урында, туфрак өсте капламы чигендә, чиге буйлап туфрак өсте катламы һәм агачлыклар сыйфатында

Т/с	Объектлар биологик төрлелек	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
		агачлар юк яисә товарлык дәрәҗәсе аз булган агачлар гына үсә	
4	Күлләрнең, сазларның һәм башка ачык урыннарның ярлары буйлап урман кашаклары, сазлыкларда зур булмаган утраулар	Ачык киңлекләрнең (күлләр, сазлар, болыннар) ярларында урман кашакларын аерып чыгару урман корылышы буенча саклагыч полоса билгеләнмәгән очракта башкарыла	Киңлеге кимендә 50 м урман кашагы күл суыннан алып яисә ачык башка урын киселешеннән башлап үлчәнә. Ләкин, әгәр күлдә утраучык яисә сазланган урын булса, буфер зонасын каты яр кырыеннан яисә сазлык яки ачык территория кырыеннан башлап үлчиләр. Шулай ук сазлык белән әйләндереп алынган зур булмаган (0.5 гектарга кадәр) утраулар да билгеләнә. Искәрмә: әгәр әлеге күл яисә сазлык хайваннарның сезонлы туплану һәм үрчү урыны, сирәк очраучы һәм нәзберек төрләрнең фактта тереклек итү урыны булып торса, ул очракта буфер зонасы киңәйтелергә тиеш.
5	Чокырлар, су агымнарының тирән үзәнлекләре, башка төрле сөзәклекләр	Су агымнарының тирән кергән үзәнлекләре һәм чокырлар – тауның текәлеге 10° башланып киткәндә. Башка текә таулар (киртләчләр, текә ярлар) – тауның текәлеге кимендә 20° булган очракта	Нормативларда башкача билгеләнмәсә, сөзәк тау өсте һәм асты буйлап киңлеге кимендә 15-20 метрлы буфер зоналары билгеләнә. Сөзәк тауның үзе һәм буфер зонасы әһәмиятле объект булып тора.
6	Төп токымнарның, урман белән капланган калкулыкның шәрә урыннары, известьлы токым, ачык комлы кишәрлекләр, дюналар, таш чәчелгән урыннар	Куәте аз булган туфрак үсемлекләре белән капланган, төп токымнар шәрәләнә торган урыннар. Таш чәчелгән урыннар – төрле зурлыктагы һәм шомалыктагы ташлар җыелмасы. Тау битләрендә, тау киртләчләрендә, ярларда һәм алар янәшәсендә еш очрый. Ташлы һәм шәрәләнгән урыннар аз куәтле туфрак үсемлекләре белән капланырга мөмкин. Комлы дюналар өлешчә аз куәтле туфрак-үсемлек катламы белән ныгытылырга мөмкин	Объект кишәрлекнең төп токымнары шәрәләнгән чиге буйлап яисә таш чәчелгән урын чиге буйлап билгеләнә. Таш чәчелгән, төп токымнар шәрәләнгән урын, дюна комплексы кырыеннан киңлеге кимендә 20 метрлы буфер зонасы билгеләнә.
7	Аерым зур йомры ташлар һәм кантарлар	Лишайниклар һәм үсемлекләр белән капланган аерым зур йомры ташлар (2 куб.метрдан башлап) һәм кантарлар.	Аерым зур йомры ташларны мәйданлы объектны билгеләмичә генә билгеләргә була, аларның тупланышы мәйданлы объект буларак билгеләнә.
8	Карст элементлары	Известькатнашмалы токым ятмалары якын уткан урыннарда ярыклар, бүрәнкәләр, юкка чыга торган су агымнары һәм сулыклар, коры үзәнлекле сазлыклар. Калын известьташ катламының су белән	Объект тирәли уйсулык, куышлык кырыеннан киңлеге кимендә 20 метрлы буфер зонасы билгеләнә.

Т/с	Объектлар биологик төрлелек	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
		юылган куышлыклары. Өслегендә уйсулыклар, җимерек, ярык урыннар күренә. Карст элементлары белән чишмәләр, кизләүле сазлыклар бәйле булырга мөмкин. Өслегендә шәрәләнгән известьташлар күренергә мөмкин	
9	Ачык һәм ярымачык урыннар	Урман белән капланмаган кишәрлекләр: зур булмаган аланлыклар, сирәклекләр, болынлыклар һ.б. (шул исәптән сазлыкланган). Агачларның тулылыгы 0,4 ким. Запас 50 куб.метр/гектардан азрак.	Чиге буйлап агачлар арасында (тулылыгы һәм запасы ким булган кишәрлек)
10	Аунак агачлар һәм җил аударган агач-туфрак комплекслары тупланган	Төрле токымга караган, төрле таркалу стадияләрендәге чыбык-чабыклар (диаметры 20 см башлана). Җил аударган агач-туфрак комплекслары (ВПК) – зур агачларның тамыр системасы һәм туфракның өске катламнары белән бергә аву нәтиҗәсе	Таркалу тәрәзәләрен табигый яңару төркемнәре, шулай ук башка объектлар белән берлектә билгеләү максатка ярашлы була. Билгеләү эше объект чикләре буенча башкарыла
11	Коры-сары, биек түмәрләр, куышлы агачлар, берән-сәрән ятучы зур чыбык-чабыклар	Төрле токымнардан зур күләмле (диаметры 20 сантиметрдан (алга таба – см) башлана торган) коры-сары. Куышлы һәм тукран тукыган эзләре булган коры-сары аеруча кыйммәтле була. 2-5 м биеклегендәге һәм 20 см зуррак диаметрлы табигый эре түмәрләр. Куышлы агачлар. Төрле токымга караган, төрле таркалу стадияләрендәге чыбык-чабыклар (диаметры 20 см башлана)	Диләнке эшләгәндә куркыныч тудырмый торган коры-сарыны саклау максатка ярашлы була. Корыган һәм куышлы тере агачлар зарури сакланырга тиеш
12	Күп еллык агачлар һәм аларның чәчәклекләре, җыйнак биологик кыйммәтле урыннар	Берән-сәрән күп еллык агачлар, аларның чәчәклекләре һәм җыйнак биологик кыйммәтле кишәрлекләр	Күп еллык, янгынга каршы корытылган наратлар, карт усак, кара зирек, кәҗә талы аеруча кыйммәтле. Агачларның ябалдашы яхшы үсеш алган һәм җилгә каршы торырга сәләтле булырга тиеш. Күп еллык агачларның чәчәклекләре һәм җыйнак биологик кыйммәтле өлешләре составында агачларны саклау оптималь булып тора
13	Төбәк өчен сирәк токым агачлары	Киң яфраклы токымлы агачлар: имән, корычагач, карама, өрәңге, юкә.	Сирәк токым агачларының җыйнак төркемнәрен һәм шушы токымнарга караучы берән-сәрән агачларны үз эченә алган чәчәклекләр саклана.
14	Сирәк һәм терлек азыгы булган куаклыклар	Чикләвек куагы, артыш, миләш, гөлҗимеш, зелпе куаклары һ.б.	Сөйрәнмәләрдән башка саклана
15	Яңартылуның гамәлдәге төркемнәре	Киселгән урыннарда үсеш алырга мөмкин булган ышанычлы үренте төркемнәре. Дренажланган урыннарда	Үренте чәчәклекләре яңартылуның югары тыгызланган өлеше чикләре буенча билгеләнә

Т/с	Объектлар биологик төрлелек	Биологик күптөрлелек объектларына сыйфатлама	Буфер зоналарының күләмнәре (зарурлык булганда)
1	2	3	4
		агач чыбылдыгы тәрәзәләрендә яңартылу төркемнәре, эре аунак өемнәре тупланган урыннарда чыршы шытып чыккан	
16	Сирәк очраучы һәм нәзберек үсемлекләрнең һәм гөмбәләрнең тереклек итү урыннары	Россия Федерациясе Кызыл китабына һәм/яисә региональ Кызыл китапка кертелгән сирәк очраучы һәм нәзберек үсемлек һәм гөмбә төрләренең яңа ачыкланган даими тереклек итү урыннары.	Төрләрнең биологиясе һәм экологик таләпләре нигезендә билгеләнә. Күпчелек сирәк төрләрне билгеләве авыр булганга күрә, сирәк төр һәм аларны саклау өчен зарури чикләр булу-булмавын тәгаенләштерү өчен биология белгеченә мөрәҗәгать итәргә киңәш ителә. Әгәр бер нөсхә яисә затларның җыйнак төркеме ачыкланса, алар тирәли киңлеге кимендә 50 метрлы буфер зонасын билгеләргә кирәк
17	Куышлы агачлар	Берән-сәрән тере яки куышлы коры агачлар	Аерым агачлар яки агач төркемнәре рәвешендә җилгә каршы торучанлыкны, бөҗәк ашаучы кошларны күчерү урыннарын тәэмин итү өчен, шулай ук башка кыйммәтле объектлар составында саклана
18	Зур оялыклары булган агачлар	Зур оялыклары булган агачлар саклана, диаметрында 1 метрдан зуррак оялар, шулай ук эре оялар тупланган урыннар махсус кыйммәткә ия	1 м һәм аннан зуррак диаметрлы оялар өчен буфер зонасының киңлеге - 500 м (елның теләсә кайсы вакытында), ә калган оялар өчен 100-300 м кимрәк булырга тиеш (кошларның күздә тотылган төренә карап). Буфер зонасының зурлыгы орнитолог белгеч тарафыннан тикшерү, ояның кемгә каравын һәм статусын билгеләү нәтиҗәләре буенча тәгаенләштерелергә мөмкин.
19	Зур кырмыска оялары	0.5 м биегрәк булган кырмыска оялары	0.5 м биегрәк булган кырмыска оялары тирәли 20 м радиуста кисүләр тыелган буфер зонасы аерып чыгарыла

1.1.9. Гамәлдәге урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларына, урман инфраструктурасы ясауга бәйле булмаган объектларга, әлеге объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү чараларына территориаль планлаштыру документларында каралган сыйфатлама

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Саклагыч урманнар, эксплуатация урманнары һәм резерв урманнары өчен урман инфраструктурасы объектлары исемлеген раслау турында» 2012 елның 17 июлендәге 1283-р номерлы боерыгы.

Россия Федерациясе Урман кодексының 13 статьясы нигезендә урман юллары урманнардан теләсә нинди файдалану ысулында, шулай ук урманнарны саклау һәм торгызу максатларында да төзелергә мөмкин.

Гамәлдәге урман юлларына сыйфатлама киләсе таблицада китерелде.

Урман юлларына сыйфатлама

Юлларның төрләре	Юлларның озынлыгы, км					
	Барлыгы	Урман хуҗалыгы (төрләре буенча)				Гомуми файдаланудагы
		I тип	II тип	III тип	Барлыгы	
1	2	3	4	5	6	7
Юллар, барлыгы	573,0	-	-	526,1	526,1	46,9
Шул исәптән:						
а) автомобиль	573,0	-	-	526,1	526,1	46,9
алардан:						
каты түшәмәле	49,6	-	-	-	-	46,9
грунт	526,1	-	-	526,1	526,1	-

Урманчылык территориясендә булган гомуми файдаланудагы барлык автомобиль юллары һәм урман хуҗалыгы юллары агач материалы саты һәм эшкәртү урыннарына чыгару юллары булып хезмәт итә.

Квартал юлларының озынлыгы – 1171 км.

Автомобиль юлларының озынлыгы – 526,1 км.

Чиктәш ызан юлларының озынлыгы – 29,7 км.

1800 данәдән торган квартал баганалары.

Гамәлдәге урман инфраструктурасы объектлары 836 км озынлыгында агач кисүне һәм квартал ызаннары белән җирдән катнаш файдаланучылар белән берлектәге чикләрне чистартуны һәм 1345 данә күләмендә квартал баганаларын урнаштыруны таләп итә.

Урман эшкәртү инфраструктурасы (әзерләнгән агач материалын эшкәртү объектлары, биоэнергетика объектлары һәм башкалар) агач материалы белән башка төрле урман ресурсларын эшкәртү өчен төзелә. РФ Урман кодексының 14 статьясына ярашлы рәвештә, саклагыч урманнарда, шулай ук РФ Урман кодексында, башка федераль законнарда каралган башка очракларда урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру һәм эксплуатацияләү тыела.

Урманчылык территориясендә урман эшкәртү объектлары юк.

Урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган объектларны төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү урман фонды җирләрендә РФ Урман

кодексының 21 һәм 21.1 статьяларына ярашлы рәвештә башкарыла.

Урманчылык территориясендә урман инфраструктурасын төзүгә бәйле булмаган чираттагы объектлар бар:

ясалма катламлы автомобиль юллары – 49,6 км;

ЛЭП – 60 км;

башка трассалар – 27 км; нефть үткәргечләре – 63 км;

Газүткәргечләр – 4,0 км.

Территориаль планлаштыру схемасы буенча урманчылык территориясендә өстәмә объектлар планлаштырылмый. Башка категориягә караган, урман урнашкан җирләрдә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү урманнарның максатчан билгеләнеше буенча башка федераль законнарда каралган очракларда рөхсәт ителә.

Урман инфраструктурасын булдыруга бәйле булмаган капиталь төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонтлау яки эксплуатацияләү өчен кулланылган җирләр РФ Урман кодексының 21 статьясының 9 өлеше нигезендә рекультивацияләнергә тиеш.

Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының 2022 елның 31 гыйнварындагы 54 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану кагыйдәләренә ярашлы рәвештә, шулай ук РФ Урман кодексында һәм башка федераль законнарда каралган очракларда, агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын саклагыч урманнарда урнаштыру тыела.

Урманнарны максатчан билгеләнеше буенча, гамәлдәге һәм проектлана торган махсус сакланучы табигать территорияләрен, урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын, урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны тамгалап, кварталлар буйлап бүлгәләнеше 3 номерлы карта-схемада күрсәтелгән.

3 нче карта-схема

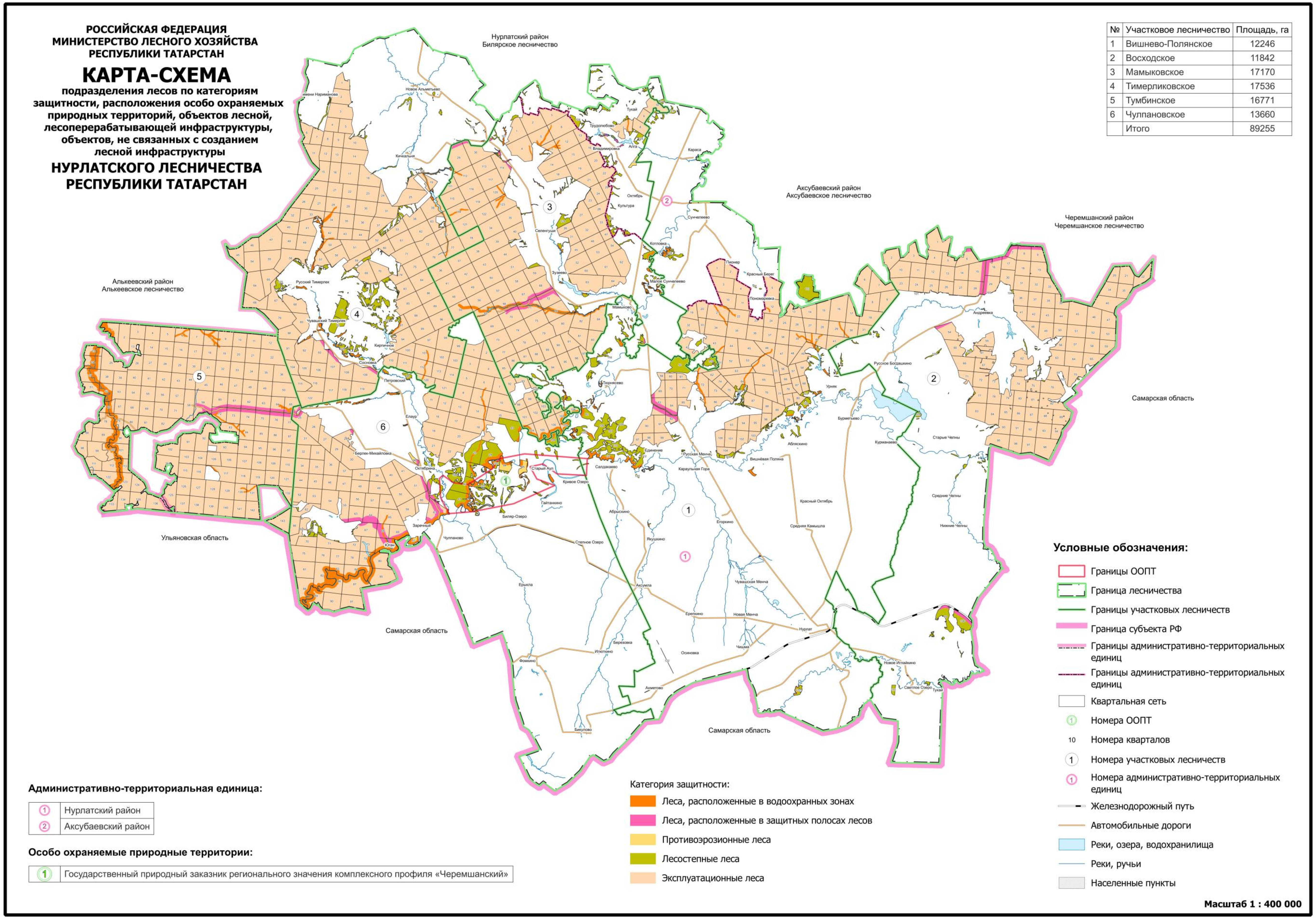

1.2. Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре

Урман мөнәсәбәтләрендә Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъектлары, муниципаль берәмлекләр, гражданнар һәм юридик затлар катнаша (РФ Урман кодексының 4 статьясы).

Шул ук вакытта, РФ Урман кодексының 5 статьясы нигезендә, урман динамикалы рәвештә яңартыла һәм трансформациягә бирелә торган табигый ресурс буларак карала, чөнки югарыда аталган статья нигезендә урманнардан файдалану, аларны саклау һәм яңадан үрчетү экологик система яки табигый ресурс кебек урман төшенчәсеннән чыгып гамәлгә ашырыла.

Урманчылык территориясендә урманнардан кварталларга бүлеп рөхсәтле файдалану төрләре 5 нче таблицада күрсәтелә.

5 нче таблица

Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре

Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, гектар
1	2	3	4
Агач әзерләү (РФ Урман кодексының 25, 29 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Терлек азыгы әзерләү (РФ Урман кодексының 25, 31 статьялары)	Чияле Алан	-	-
	Восход	-	-
	Мамык	-	-
	Тимерлек	-	-
	Тумба	-	-
	Чулпан	-	-
	Барлыгы		-
Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыю (РФ Урман кодексының 25, 32 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәре җыю (РФ Урман кодексының 25, 34 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Ау хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру (РФ Урман кодексының 25, 36 статьялары). Тыела: урман паркы	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771

Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, гектар
1	2	3	4
зоналарында урнашкан урманнар, шәһәр урманнары; әгәр урманнарны кисү яки аучылык инфраструктурасы объектларын булдыру белән бәйле булса, яшел зоналарда урнашкан урманнар	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Авыл хуҗалыгы алып бару (РФ Урман кодексының 25, 38 статьялары). Тыела: урман паркы зоналарында урнашкан урманнар, шәһәр урманнары; Тыюлыклы урман кишәрлекләре; Махсус саклана торган кишәрлекләр – тыела, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасы (товар өчен балыкчылык) искәрмә булып тора; яшел зоналарда урнашкан урманнарда – тыела, печән чабу һәм умартачылыктан тыш, шулай ук печән чабу һәм умартачылык максатларында коймалар төзү тыела	Чияле Алан	кварталлар: 7, 8, 11, 14, 17, 25, 27, 28, 33, 37, 38, 44, 52, 55, 62, 70, 84, 93-95, 107, 108, 122, квартал өлешләре: 1-6, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 18-24, 26, 29-32, 34-36, 39-43, 45-51, 53, 54, 56-61, 63-69, 71-80, 82-83, 85-92, 96-106, 109-116, 118-121, 123, 124	9687
	Восход	кварталлар: 10-12, 18, 20, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 43, 44, 49-52, 56-58, 61, 63, 64, 67-69, 72-76, 78-81, 84-88, 90-93, 96-98, 106, квартал өлешләре: 1-9, 13-17, 19, 21-30, 33, 36, 39-42, 45-48, 53-55, 59, 60, 62, 65, 66, 70, 71, 77, 82, 83, 89, 94, 95, 99, 100, 103, 105, 107, 109, 110	10411
	Мамык	кварталлар: 14, 23, 24, 77, 81, 85, 86, 92, 95-98, 102, 103, квартал өлешләре: 1-13, 15-22, 25-76, 78-80, 82-84, 87-91, 93, 94, 99-101, 104-130	12520
	Тимерлек	кварталлар: 4-9, 11, 12, 15, 16, 20, 22, 27, 30, 41, 45-47, 49, 51-54, 60, 62, 68-72, 74-76, 78-80, 86, 90, 99, 100, 103-106, 113-116, квартал өлешләре: 1-3, 10, 13, 14, 17-19, 21, 23-26, 28, 29, 31-40, 42, 43, 48, 50, 55-59, 61, 63-67, 73, 77, 81-85, 87-89, 91-98, 101, 102, 107-112, 117-128	14955
	Тумба	кварталлар: 2-5, 10-18, 20, 21, 25-30, 33-36, 39-42, 46, 48-50, 53-56, 62, 63, 67, 69, 75-77, 85-87, 91-99, 102-104, 106, 107, 110, 111, 114-116, 118, 121, 124-129, 133-143, квартал өлешләре: 1, 6-9, 19, 22-24, 31, 32, 37, 38, 43-45, 47, 51, 52, 57-61, 64-66, 70-74, 78-84, 88-90, 100, 101, 105, 108, 109, 112, 113, 117, 119, 120, 122, 123, 130, 130	14900
	Чулпан	кварталлар: 25, 32, 59, 72, 76-78, 92, квартал өлешләре: 1-24, 26-31, 33-58, 60-71, 73-75, 79-91, 93-98, 100, 102	8985
	Барлыгы		71758
Балык тотуны гамәлгә ашыру,	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246

Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, гектар
1	2	3	4
һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш (РФ Урман кодексының 25, 38.1 статьялары).	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Фәнни-тикшеренү, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру (РФ Урман кодексының 25, 40 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру (РФ Урман кодексының 25, 41 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Урман плантацияләре булдыру һәм аларны эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 42 статьялары). Тыела: су саклау зоналарында урнашкан урманнар	Чияле Алан	кварталлар: 7, 8, 11, 14, 17, 25, 27, 28, 33, 37, 38, 44, 52, 55, 62, 70, 84, 93-95, 107, 108, 122, квартал өлешләре: 1-6, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 18-24, 26, 29-32, 34-36, 39-43, 45-51, 53, 54, 56-61, 63-69, 71-80, 83-92, 96-100, 102-104	8707
	Восход	кварталлар: 10-12, 16, 18, 20, 31, 32, 34, 35, 43, 44, 49-52, 57, 58, 61, 63, 64, 67-69, 72-76, 78-81, 84-88, 90-93, 96-98, квартал өлешләре: 1-9, 13-15, 17, 19, 21-30, 36-42, 45-48, 53-56, 59, 60, 62, 65, 66, 70, 71, 77, 82, 83, 89, 94, 95,	10064
	Мамык	кварталлар: 14, 23-25, 77, 81, 85, 86, 92, 95-98, 102-103, квартал өлешләре: 1-13, 15, 16, 18-22, 25-76, 78-80, 82-84, 87-91, 93-94, 99-101, 104-123	12126
	Тимерлек	кварталлар: 4-9, 11, 12, 15, 16, 22, 27, 41, 45, 46, 47, 49, 51- 54, 60, 62, 68-72, 74-76, 78-80, 86,90, 99, 100, 103-106, 113- 116, квартал өлешләре: 1-3, 10, 13, 14, 17-21, 23-26, 28-40, 42-44, 48,50, 55-59, 61, 63-67, 73, 77, 83-85, 87-89, 91-98, 101, 102, 107-112, 117-122	14648
	Тумба	кварталлар: 2-5, 10-18, 20, 21, 25-130, 33-36, 39-42, 46-50, 53-56, 68-70, 85-87, 91-99, 102-104, 106, 107, 110, 111, 114-116, 118, 121, 124-129, 133-143, квартал өлешләре: 1, 6-9, 22-24, 31, 32, 37, 38, 43-45, 47, 51, 52, 57-67,	14504

Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, гектар
1	2	3	4
		71-84, 88, 89	
	Чулпан	кварталлар: 32, 59, 72, 76-78, 92, квартал өлешләре: 1-22, 25-31, 33-41, 44-58, 60-71, 73-75, 79- 91	8066
	Барлыгы		68115
Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләре, дару үләннәре үстерү (РФ Урман кодексының 25, 39 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Урман питомниклары булдыру һәм аларны эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 39.1 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Җир астын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм табу (РФ Урман кодексының 25, 43 статьялары). Тыелган: урман-парк зоналарында, яшел зоналарда урнашкан урманнар, шәһәр урманнары	Чияле Алан	1-80, 82-124	12133
	Восход	1-110	11796
	Мамык	1-130	16938
	Тимерлек	1-129	17486
	Тумба	1-143	16688
	Чулпан	1-102	13504
	Барлыгы		88545
Сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын төзү һәм киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 44 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12133
	Восход	1-110	11796
	Мамык	1-130	16938
	Тимерлек	1-129	17486
	Тумба	1-143	16688
	Чулпан	1-102	13504
	Барлыгы		88545
Линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 45 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү (РФ Урман кодексының 25, 46 статьялары). Тыела: саклагыч урманнар, махсус саклана торган кишәрлекләр	Чияле Алан	кварталлар: 7, 8, 11, 14, 17, 25, 27, 28, 33, 37, 38, 44, 52, 55, 62, 70, 84, 93-95, 107, 108, 122, квартал өлешләре: 1-6, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 18-24, 26, 29-32, 34-36, 39-43, 45-51, 53, 54, 56-61, 63-69, 71-80, 83-92, 96-100, 102-104	8707
	Восход	кварталлар: 10-12, 16, 18, 20, 31, 32, 34, 35, 43, 44, 49-52, 57, 58, 61, 63, 64, 67-69, 72-76, 78-81, 84-88, 90-93, 96-98, квартал өлешләре: 1-9, 13-15, 17, 19, 21-30, 36-42, 45-48, 53-56, 59, 60, 62, 65, 66, 70, 71, 77, 82, 83, 89, 94,	10064

Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Кишәрлек урманчылыгы	Кварталлар яки аларның өлешләре исемлеге	Мәйданы, гектар
1	2	3	4
		95	
	Мамык	кварталлар: 14, 23-25, 77, 81, 85, 86, 92, 95-98, 102-103, квартал өлешләре: 1-13, 15, 16, 18-22, 25-76, 78-80, 82-84, 87-91, 93-94, 99-101, 104-123	12126
	Тимерлек	кварталлар: 4-9, 11, 12, 15, 16, 22, 27, 41, 45, 46, 47, 49, 51-54, 60, 62, 68-72, 74-76, 78-80, 86, 90, 99, 100, 103-106, 113-116, квартал өлешләре: 1-3, 10, 13, 14, 17-21, 23-26, 28-40, 42-44, 48, 50, 55-59, 61, 63-67, 73, 77, 83-85, 87-89, 91-98, 101, 102, 107-112, 117-122	14648
	Тумба	кварталлар: 2-5, 10-18, 20, 21, 25-130, 33-36, 39-42, 46-50, 53-56, 68-70, 85-87, 91-99, 102-104, 106, 107, 110, 111, 114-116, 118, 121, 124-129, 133-143, квартал өлешләре: 1, 6-9, 22-24, 31, 32, 37, 38, 43-45, 47, 51, 52, 57-67, 71-84, 88, 89	14504
	Чулпан	кварталлар: 32, 59, 72, 76-78, 92, квартал өлешләре: 1-22, 25-31, 33-41, 44-58, 60-71, 73-75, 79-91	8066
	Барлыгы		68115
Рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру (РФ Урман кодексының 25, 47 статьялары)	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255
РФ Урман кодексының 6 статьясының 2 өлеше нигезендә билгеләнгән башка төрләр	Чияле Алан	1-80, 82-124	12246
	Восход	1-110	11872
	Мамык	1-130	17170
	Тимерлек	1-129	17536
	Тумба	1-143	16771
	Чулпан	1-102	13660
	Барлыгы		89255

2 БҮЛЕК. УРМАННАРДАН РӨХСӘТЛЕ ФАЙДАЛАНУ НОРМАТИВЛАРЫ, ПАРАМЕТРЛАРЫ ҺӘМ ЧОРЛАРЫ, УРМАННАРНЫ САКЛАУ ҺӘМ ЯҢАДАН ҮРЧЕТҮ НОРМАТИВЛАРЫ

2.1. Урманнардан агач материалы әзерләү өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан агач материалы әзерләү өчен файдалану Россия Федерациясе Урман кодексының 29, 29.1, 30 статьялары, Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 1 декабрендәге 993 номерлы боерыгы белән расланган Агач материалы әзерләү кагыйдәләре белән регламентлана.

Агач материалы әзерләү эшкуарлык эшчәнлеге максатларында гражданнар, юридик затлар тарафыннан, шулай ук гражданнар тарафыннан – шәхси максатларда (җылыту, төзелмәләр торгызу һ.б. өчен) гамәлгә ашырылырга мөмкин.

«Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законында каралган искәрмәле очракларда урман утыртмаларын сату-алу шартнамәләре нигезендә дәүләт ихтыяҗларын яки муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен агач материалы әзерләүне гамәлгә ашыру рөхсәт ителә.

Чикләрендә агач материалы әзерләү өчен урманнардан файдалану рөхсәт ителгән кварталлар исемлеге 5 нче таблицада күрсәтелә.

Әгәр РФ Урман кодексында башкасы билгеләнмәгән булса, диләнкедә (кисү өчен билгеләнгән урман утыртмалары урнашкан территориядә) агач материалын әзерләү өчен кисүләрне гамәлгә ашыру рөхсәт ителә (РФ Урман кодексының 23.1 статьясы):

1) өлгергән, картайган урман утыртмаларын;

2) урманнарны саклау буенча чаралар үткәргәндә уртача яшьтәге, өлгергән, картайган урман утыртмалары;

3) РФ Урман кодексының 13, 14, 21 һәм 21.1 статьяларында каралган объектларны төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен, РФ Урман кодексының 68.3 статьясында каралган эшләрне башкару өчен билгеләнгән теләсә кайсы яшьтәге урман утыртмалары.

Агач материалы әзерләү эше эксплуатация урманнарында, саклагыч урманнарда гамәлгә ашырыла, әгәр РФ Урман кодексында, бүтән федераль законнарда башкасы каралмаса.

Саклагыч урманнарда тоташ кисүләр РФ Урман кодексның 21 статьясының 6 өлешендә каралган очракларда һәм сайланма кисүләр үзләренең тирәлек хасил итә, су саклый торган, санитар-гигиеник, савыктыру һәм башка төрле функцияләрен югалта башлаган урман утыртмаларын саклагыч урманнарның максатчан билгеләнешен һәм алар башкара торган файдалы функцияләрнең сакланышын тәэмин итә торган урман утыртмаларына алмаштыруны тәэмин итмәгән очракларда гамәлгә ашырыла, әгәр РФ Урман кодексында башкача билгеләнмәгән булса.

Урман агачларын кисү, тарттыру, өлешчә эшкәртү, саклау, әзерләнгән агач материалын алып чыгу агач материалы әзерләү максатларында урман кишәрлегеннән файдаланучы зат тарафыннан урман декларациясе буенча

декларацияләнә торган чор башланган датадан 12 ай эчендә гамәлгә ашырыла. Агач материалы урман агачларын сату-алу шартнамәсе яисә РФ Урман кодексының 19 статьясының 5 өлешендә күрсәтелгән контракт нигезендә әзерләнгән очракта, агачларны кисү, тарттыру, өлешчә эшкәртү, саклау, алып чыгу эшләре шартнамәдә яисә контрактта билгеләнгән вакыт эчендә тиешенчә гамәлгә ашырыла.

Урман агачларын, тарттыруның (транспорт белән күчерүнең), өлешчә эшкәртүнең, саклауның, алып чыгуның вакытлары урманнан файдаланучы затның язмача гаризасы нигезендә, вәкаләтле орган тарафыннан иң күбе 12 айга арттырылырга мөмкин.

Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләменнән (агач алуның рөхсәт ителгән күләменнән) артып китүче күләмдә, шулай ук кисентеләр яшен бозып, агач материалы әзерләү тыела.

2.1.1. Өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме

Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләмен исәпләп чыгару РФ Урман кодексының 29 статьясы, «Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләмен исәпләп чыгару тәртибен раслау турында» 2011 елның 27 маендагы 191 номерлы Рослесхоз боерыгы, «Кисентеләрнең яшен билгеләү турында» 2015 елның 9 апрелендәге 105 номерлы Рослесхоз боерыгы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Әлеге урман хуҗалыгы регламентының гамәлдә булу чорына өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын сайланма кисүләр буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме 6 нчы таблицада китерелә.

Әлеге урман хуҗалыгы регламентының гамәлдә булу чорына өлгергән һәм картайган агачларны сайланма кисүләр буенча диләнке исәпләмәсе 7 нче таблицада китерелә.

6 нчы таблица

Урман хуҗалыгы регламенты гамәлдә булу чорына өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын сайланма кисүләр буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча													
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,5		0,3-0,4	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Су саклау зоналарында урнашкан урманнар																
Хуҗалык бүлемтеге □ 1-3 Б бонитетлы тәбәнәк кәүсәле имән																
Барлыгы хисапка кертелгән	8	1,4									8	1,4				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		10										10				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		0.1										0.1				
Уртача кабатлану чоры		10										10				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Хуҗалык бүлемтеге – усак																
Барлыгы хисапка кертелгән	18	4,0					1	0,3	9	2,1	8	1,6				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		14						25		15		10				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		0,6						0,1		0,3		0,2				
Уртача кабатлану чоры		7						7		7		7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	2	0,1														
Матди кыйммәт		0,1														
эшкә яраклы																
Хуҗалык бүлемтеге – кара зирек																
Барлыгы хисапка кертелгән	8	1,5									8	1,5				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		10										10				

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча													
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,5		0,3-0,4	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		0,2										0,2				
Уртача кабатлану чоры		7										7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Хуҗалык бүлемтеге – юкә																
Барлыгы хисапка кертелгән	6	1,2									6	1,2				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		10										10				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		0,1										0,1				
Уртача кабатлану чоры		7										7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Барлыгы: су саклау зоналарында урнашкан урманнар																
Барлыгы хисапка кертелгән	40	8,1					1	0,3	9	2,1	30	5,7				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		12						25		15		10				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	2	0,1										0,1				
Матди кыйммәт		0,1										0,1				
эшкә яраклы																
Саклагыч урман полосаларында урнашкан урманнар (тимер юл транспорты турында Россия Федерациясе законнары, автомобиль юллары турында һәм юл эшчәнлеге турында законнар нигезендә билгеләнгән тимер юлларга бүлеп бирелгән полосалар чикләрендә һәм автомобиль юлларының юл буе полосаларында урнашкан урманнар)																
Хуҗалык бүлемтеге 1-3 Б бонитетлы тәбәнәк кәүсәле имән																
Барлыгы хисапка кертелгән	6	1,1									6	1,1				
Гомуми запастан уртача сайлап алу		15										15				

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча														
	гек тар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,5		0,3-0,4	
			гек тар	мең куб.м	гек тар	мең куб.м	гек тар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гек тар	мең куб.м	гек тар	мең куб.м	гек тар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
проценты																
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		0,2										0,2				
Уртача кабатлану чоры		10										10				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Хуҗалык бүлемтеге – усак																
Барлыгы хисапка кертелгән	48	11,7							34	8,7	14	3				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		22								25		15				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		2,6								2,2		0,4				
Уртача кабатлану чоры		7								7		7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	7	0,4								0,3		0,1				
Матди кыйммәт		0,3								0,2		0,1				
эшкә яраклы		0,1								0,1						
Хуҗалык бүлемтеге – юкә																
Барлыгы хисапка кертелгән	4	0,6									4	0,6				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		15										15				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		0,1										0,1				
Уртача кабатлану чоры		7										7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Саклагыч урман полосаларында урнашкан урманнар (тимер юл транспорты турында Россия Федерациясе законнары, автомобиль юллары турында һәм юл эшчәнлеге турында законнар нигезендә билгеләнгән тимер юлларга бүлеп бирелгән полосалар чикләрендә һәм автомобиль юлларының юл буе полосаларында урнашкан урманнар), барлыгы.																

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча													
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,5		0,3-0,4	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Барлыгы хисапка кертелгән	58	13,4							34	8,7	23	4,7				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		22								25		15				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган дилянке күләме:																
тамыр	7	0,4								0,3		0,1				
Матди кыйммәт		0,3								0,2		0,1				
эшкә яраклы		0,1								0,1						
Урман-дала урманнары (дала зонасында, урман-дала зонасында урнашкан, саклау функцияләрен үти торган урманнар)																
Хуҗалык бүлемтеге – 1-3 Б бонитетлы тәбәнәк кәүсәле имән																
Барлыгы хисапка кертелгән	29	4,9									29	4,9				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		10										10				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		0,5										0,5				
Уртача кабатлану чоры		10										10				
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Хуҗалык бүлемтеге – каен																
Барлыгы хисапка кертелгән	2	0,4									2	0,4				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		10										10				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас																
Уртача кабатлану чоры		7										7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган дилянке күләме:																
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Хуҗалык бүлемтеге – усак																
Барлыгы хисапка кертелгән	94	21,9					8	2,4	38	9,6	48	9,9				
Гомуми запастан уртача сайлап алу		14						25		15		10				

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча													
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,5		0,3-0,4	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
проценты																
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		3						0,6		1,4		1				
Уртача кабатлану чоры		7						7		7		7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	13	0,4						0,1		0,2		0,1				
Матди кыйммәт		0,3						0,1		0,1		0,1				
эшкә яраклы		0,1														
Хуҗалык бүлемтеге – кара зирек																
Барлыгы хисапка кертелгән	108	22,8									108	22,8				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		10								15		10				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		2,3										2,3				
Уртача кабатлану чоры		7										7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	15	0,3										0,3				
Матди кыйммәт		0,3										0,3				
эшкә яраклы		0,2										0,2				
Хуҗалык бүлемтеге – юкә																
Барлыгы хисапка кертелгән	13	2,4									13	2,4				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		10								15		10				
Бер мәртәбәдә киселә торган запас		0,2										0,2				
Уртача кабатлану чоры		7										7				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Барлыгы: урман-дала урманнары (дала зонасында, урман-дала зонасында урнашкан, саклау функцияләрен үти торган урманнар)																
Барлыгы хисапка кертелгән	246	52,4					8	2,4	38	9,6	200	40,4				
Гомуми запастан уртача сайлап алу		12						25		15		10				

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча													
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,5		0,3-0,4	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
проценты																
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	28	0,7						0,1		0,2		0,4				
Матди кыйммәт		0,6						0,1		0,1		0,4				
эшкә яраклы		0,3										0,3				
Барлыгы: ирекле-сайланма кисү																
Барлыгы хисапка кертелгән	344	73,9					10	2,7	81	20,4	253	50,8				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		13						25		19		10				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	**29**	**0,8**						0,1		0,3		0,4				
Матди кыйммәт		**0,7**						0,1		0,3		0,3				
эшкә яраклы		**0,3**								0,2		0,1				
Барлыгы: ирекле сайлап кисү, саклагыч урманнар																
Барлыгы хисапка кертелгән	344	73,9					10	2,7	81	20,4	253	50,8				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		13						25		19		10				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	29	0,8						0,1		0,3		0,4				
Матди кыйммәт		0,7						0,1		0,3		0,3				
эшкә яраклы		0,3								0,2		0,1				
Барлыгы: ирекле сайлап кисү, яфраклы каты токымнар																
Барлыгы хисапка кертелгән	43	7,3									43	7,3				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		11										11				

Күрсәткечләр	Барлыгы		шул исәптән тулылыгы буенча													
	гектар	мең куб.м	1,0		0,9		0,8		0,7		0,6		0,5		0,3-0,4	
			гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м	гектар	мең куб.м
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
запас																
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр																
Матди кыйммәт																
эшкә яраклы																
Барлыгы: ирекле сайлап кисү, яфраклы йомшак токымнар																
Барлыгы хисапка кертелгән	301	66,5					10	2,7	81	20,4	210	43,4				
Гомуми запастан уртача сайлап алу проценты		14						25		19		10				
Ел саен файдалану өчен билгеләнә торган диләнке күләме:																
тамыр	29	0,8						0,1		0,3		0,4				
Матди кыйммәт		0,7						0,1		0,3		0,3				
эшкә яраклы		0,3								0,2		0,1				

7 нче таблица

Өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме

Хуҗалык бүлемтегә һәм өстенлек итүче токым	Урман белән капланган җирләр, га	Ш.и. яшь төркемнәре буенча						Өлгергән һәм картайган утыртмалар запасы, мең куб.метр	1 гектарга куб.метр запас	Уртача үсеш, мең куб.метр	Кисү елы / Яшь классы, ел	Исәпкә тотылачак диләнкеләр, мең куб.метр				Кабул итүгә тәкъдим ителүче					Эксплуатация фондыннан файдалану	Утыртма-ларның күздә тотылган калдык өлеше, гектар	
		Үрентеләр	Урта яшьле		Өлгереп килүче	Өлгергән һәм картайган												Ликвидта					
			Барлыгы	хисапка кертелгән		Барлыгы	ш.и. картайга					Уртача	2 яшь	1 яшь	Интеграл	Мәйданы, гектар	тамыр запасы, мең куб.метр	Барлыгы	Ш.и. эшкә	Матди кыйммәт		Өлгереп килүче	Өлгергән
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
эксплуатация урманнары																							
Нарат	4772	1875	2729	2729	145	23	-	4,3	187	20,1	81/5	59	48	4	22	1	0,2	0,2	0,2	89	12	573	87
Чыршы	1844	1838	6	6	-	-	-	-	-	5,3	81/5	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Биек кәүсәле имән	2744	1052	1352	659	229	41	-	8,2	200	6,4	101/6	28	17	9	18	4	0,8	0,7	0,4	62	10	572	53
1-3б бони-тетлы тәбәнәк кәүсәле имән	730	3	20	14	124	583	98	95,7	164	1,6	61/7	12	24	35	25	24	3,9	3,4	2,3	67	25	14	467
Тәбәнәк кәүсәле имән 4-5б	10	1	-	-	-	9	9	1,1	125	-	51/6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Өрәңге	1067	233	786	156	20	28	-	4,1	146	2,7	61/7	17	7	2	11	2	0,3	0,3	0,1	33	13	156	28
Карама	46	1	34	26	-	11	-	1,7	154	0,1	61/7	1	1	1	1	1	0,1	0,1	-	-	17	26	1

Хуҗалык бүлемтеге һәм өстенлек итүче токым	Урман белән капланган җирләр, га	Ш.и. яшь төркемнәре буенча: Үрентеләр	Ш.и. яшь төркемнәре буенча: Урта яшьле: Барлыгы	Ш.и. яшь төркемнәре буенча: Урта яшьле: хисапка кертелгән	Ш.и. яшь төркемнәре буенча: Өлгереп килүче	Ш.и. яшь төркемнәре буенча: Өлгергән һәм картайган: Барлыгы	Ш.и. яшь төркемнәре буенча: Өлгергән һәм картайган: ш.и. картайга	Өлгергән һәм картайган утыртмалар	1 гектарга куб.метр запас	Уртача үсеш, мең куб.метр	Кисү елы / Яшь классы, ел	Исәпкә тотылачак диләнкеләр, мең куб.метр: Уртача	Исәпкә тотылачак диләнкеләр, мең куб.метр: 2 яшь	Исәпкә тотылачак диләнкеләр, мең куб.метр: 1 яшь	Исәпкә тотылачак диләнкеләр, мең куб.метр: Интеграл	Кабул итүгә тәкъдим ителүче: Мәйданы, гектар	Кабул итүгә тәкъдим ителүче: тамыр запасы, мең куб.метр	Кабул итүгә тәкъдим ителүче: Ликвидта: Барлыгы	Кабул итүгә тәкъдим ителүче: Ликвидта: Ш.и. эшкә	Кабул итүгә тәкъдим ителүче: Ликвидта: Матди кыйммәт	Эксплуатация фондыннан файдалану	Утыртмаларның күздә тотылган калдык өлеше, гектар: Өлгереп килүче	Утыртмаларның күздә тотылган калдык өлеше, гектар: Өлгергән
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Каен	15764	856	10033	5692	3145	1730	58	280,8	162	51,0	61/7	258	352	244	327	169	27,4	24,0	13,3	55	10	5692	3185
Кара зирек	1653	19	565	256	355	714	-	129,0	181	4,5	61/7	27	44	54	45	40	7,2	6,3	3,9	62	18	256	669
Усак	27380	6392	4084	4084	3890	13014	1249	2852,2	219	114,6	41.5	668	700	845	701	701	153,5	124,8	46,0	32	18	4084	9894
Юкә	7061	230	1599	556	1174	4058	1537	704,7	174	16,5	61/7	116	193	262	201	201	34,9	30,2	17,4	58	20	556	3222
Нектар-лы юкә	1713	96	1617	918	-	-	-	-	-	4,7	81/9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	555	38
Тирәк	5	2	2	2	1	-	-	-	-	-	41.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
Тал	28	17	10	10	-	1	-	0,1	160	0,1	41.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	1
Тоташ кисүләр буенча барлыгы																							
Барлыгы	64877	12615	22837	15108	9193	20212	2951	4081,9	202	227,6		1231	1410	1458	1378	**1143**	**228,3**	**190,0**	**77,6**	41	18	12496	17655
Ылыслы	6616	3713	2735	2735	145	23	-	4,3	187	25,4		82	48	4	26	1	0,2	0,2	0,2	89	12	573	87
Яфрак-лы каты токым-нар	4597	1290	2192	855	443	672	107	110,8	165	10,8		58	49	47	55	31	5,1	4,5	2,8	62	22	768	558
Яфрак-лы йомшак токым-нар	53604	612	17910	11518	8565	19517	2844	3966,8	203	191,4		1091	1313	1407	1297	1111	223,0	185,3	74,6	40	18	11155	17010

2.1.2. Урманнарны тәрбияләгәндә урта яшьле, өлгереп килүче, өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме)

8 нче таблица

Исәпләнгән диләнке (файдалану өчен ел саен рөхсәт ителә торган агач материалы күләме)

Урманнарны карау буенча урта яшьтәге, өлгереп килүче, өлгергән, картайган урман утыртмаларын кисү

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
Саклагыч урманнар									
Хуҗалык: Ылыслы									
Нарат									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	72,7	15,7					88,4
		мең куб.м	3,7	1					4,7
2	Кабатлану чоры	ел	10	15					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	5,7						5,7
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,3						0,3
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		0,2						0,2
	эшкә яраклы		0,1						0,1
Чыршы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	18,7						18,7
		мең куб.м	0,6						0,6
2	Кабатлану чоры	ел	10						
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар							
	сайлана торган запас:								
	тамыр								

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м							
	эшкә яраклы								
Ылыслы хуҗалык буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	91,4	15,7					107,1
		мең куб.м	4,3	1,0					5,3
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	5,7						5,7
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,3						0,3
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		0,2						0,2
	эшкә яраклы		0,1						0,1
Каты яфраклылар хуҗалыгы									
Имән									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	21,1	3,0					24,1
		мең куб.м	0,8	0,1					0,9
2	Кабатлану чоры	ел	10	15					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	1,6						1,6
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,1						0,1
	ликвидлы								
	эшкә яраклы								
Яфраклы каты токымнар хуҗалыгы буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	21,1	3,0					24,1
		мең куб.м	0,8	0,1					0,9
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	1,6						1,6

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,1						0,1
	ликвидлы								
	эшкә яраклы								
Йомшак яфраклылар хуҗалыгы									
усак									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар		50,9					50,9
		мең куб.м		3,0					3,0
2	Кабатлану чоры	ел		10					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар		4,9					4,9
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м		0,4					0,4
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган			0,2					0,2
	эшкә яраклы								
Каен									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	3,1	16,2					19,3
		мең куб.м	0,1	1,1					1,2
2	Кабатлану чоры	ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар		1,3					1,3
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м		0,1					0,1
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган			0,1					0,1
	эшкә яраклы								
Юкә									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	3,1	6,2					9,3
		мең куб.м	0,1	0,3					0,4
2	Кабатлану чоры	ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме:								

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
	мәйданы	гектар		0,6					0,6
	Сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м		0,1					0,1
	ликвидлы								
	эшкә яраклы								
Яфраклы йомшак токымнар хуҗалыгы буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	6,2	73,3					79,5
		мең куб.м	0,2	4,4					4,6
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар		6,8					6,8
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м		0,6					0,6
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган			0,3					0,3
	эшкә яраклы								
Саклаучы урманнар буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	118,7	92,0					210,7
		мең куб.м	5,3	5,5					10,8
2	Кабатлану чоры	ел							
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	7,3	6,8					14,1
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	0,4	0,6					1,0
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		0,2	0,3					0,5
	эшкә яраклы		0,1						0,1
эксплуатация урманнары									
Ылыслы хуҗалык									
Нарат									
1	Урманчылык таләпләре буенча	гектар	642,8	1014,1					1656,9

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
	ачыкланган фонд	мең куб.м	29,9	63,1					93,0
2	Кабатлану чоры	ел	10	15					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	63,9	67,6					131,5
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	3,3	5,0					8,3
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		2,1	3,4					5,5
	эшкә яраклы		1,4	2,4					3,8
Чыршы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	439,5						439,5
		мең куб.м	15,4						15,4
2	Кабатлану чоры	ел	10						
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	44,0						44,0
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	1,7						1,7
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		1,1						1,1
	эшкә яраклы		0,6						0,6
карагай									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар		1,0					1,0
		мең куб.м		0,1					0,1
2	Кабатлану чоры	ел		15					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар							
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м							
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган								
	эшкә яраклы								
Ылыслы хуҗалык буенча җәмгысе									

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	1082,3	1015,1					2097,4
		мең куб.м	45,3	63,2					108,5
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	107,9	67,6					175,5
	сайлана торган запас:								
	тамыр		5,0	5,0					10,0
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	3,2	3,4					6,6
	эшкә яраклы		2,0	2,4					4,4
Каты яфраклылар хуҗалыгы									
Имән									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	449,3	3,9					453,2
		мең куб.м	13,8	0,1					13,9
2	Кабатлану чоры	ел	10	15					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	43,3						43,3
	сайлана торган запас:								
	тамыр		1,5						1,5
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	0,8						0,8
	эшкә яраклы		0,3						0,3
Яфраклы каты токымнар хуҗалыгы буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	449,3	3,9					453,2
		мең куб.м	13,8	0,1					13,9
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	43,3						43,3
	сайлана торган запас:								
	тамыр		1,5						1,5
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	0,8						0,8

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
	эшкә яраклы		0,3						0,3
Йомшак яфраклылар хуҗалыгы									
Каен									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	437,0	1143,5					1580,5
		мең куб.м	17,8	53,9					71,7
2	Кабатлану чоры	ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	43,7	113,8					157,5
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	1,8	5,7					7,5
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		1,2	4,4					5,6
	эшкә яраклы		0,6	2,6					3,2
усак									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	1334,9	1527,8					2862,7
		мең куб.м	38,8	62,8					101,6
2	Кабатлану чоры	ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	133,5	151,8					285,3
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	4,6	6,9					11,5
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		2,3	4,8					7,1
	эшкә яраклы		1,1	1,8					2,9
Юкә									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	153,9	203,2					357,1
		мең куб.м	4,8	10,0					14,8
2	Кабатлану чоры	ел	10	10					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	13,2	19,2					32,4
	сайлана торган запас:								
	тамыр		0,5	1,4					1,9

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган	мең куб.м	0,2	0,6					0,8
	эшкә яраклы		0,1	0,3					0,4
тал									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар		9,8					9,8
		мең куб.м		0,4					0,4
2	Кабатлану чоры	ел		10					
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар		1,2					1,2
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м		0,1					0,1
	ликвидлы								
	эшкә яраклы								
Яфраклы йомшак токымнар хуҗалыгы буенча җәмгысе									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	1925,8	2884,3					4810,1
		мең куб.м	61,4	127,1					188,5
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	190,4	286					476,4
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	6,9	14,1					21,0
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		3,7	9,8					13,5
	эшкә яраклы		1,8	4,7					6,5
Эксплуатацион урманнар буенча барлыгы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	3457,4	3903,3					7360,7
		мең куб.м	120,5	190,4					310,9
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	341,6	353,6					695,2
	сайлана торган запас:								

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
	тамыр	мең куб.м	13,4	19,1					32,5
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		7,7	13,2					20,9
	эшкә яраклы		4,1	7,1					11,2
Урманчылык буенча барлыгы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	3576,1	3995,3					7571,4
		мең куб.м	125,8	195,9					321,7
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	348,9	360,4					**709,3**
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	13,8	19,7					**33,5**
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		7,9	13,5					**21,4**
	эшкә яраклы		4,2	7,1					**11,3**
шул исәптән хуҗалыклар буенча									
Ылыслы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	1173,7	1030,8					2204,5
		мең куб.м	49,6	64,2					113,8
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	113,6	67,6					181,2
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	5,3	5,0					10,3
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		3,4	3,4					6,8
	эшкә яраклы		2,1	2,4					4,5
каты яфраклы									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	470,4	6,9					477,3
		мең куб.м	14,6	0,2					14,8
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								

т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Урманнарны карау төрләре						
			Сирәкләү	Аркылы кисү	Яңартып кисү	Рәвешен үзгәртеп кисү	Реконс-трукция кисүләре	Берән-сәрән агачларны кисү	Барлыгы
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11
	мәйданы	гектар	44,9						44,9
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	1,6						1,6
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		0,8						0,8
	эшкә яраклы		0,3						0,3
Яфраклы йомшак токымнар									
1	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	1932	2957,6					4889,6
		мең куб.м	61,6	131,5					193,1
2	Кабатлану чоры								
3	Ел саен файдалану күләме:								
	мәйданы	гектар	190,4	292,8					483,2
	сайлана торган запас:								
	тамыр	мең куб.м	6,9	14,7					21,6
	матди кыйммәткә әйләндереп була торган		3,7	10,1					13,8
	эшкә яраклы		1,8	4,7					6,5

Тәрбияви кисүләр Россия Табигать министрлыгының «Урманнарны карау кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 534 номерлы боерыгы нигезендә башкарыла.

Боерык нигезендә урманны карау буенча кисүнең яшь чорлары киләсе таблицада китерелгән.

Урманны тәрбияви кисүләрнең төрле төрләрен үткәрүнең яшь чорлары

Т/с	Урман утыртмаларын тәрбияләү максатларында уздырыла торган кисү төрләре	Урман утыртмаларының яше, ел				
		Кисентенең яшенә карап, вегетатив барлыкка килгән агачларның ылыслы һәм каты яфраклы орлыклы һәм беренче геренация токымнары		Кисенте яшенә карап, башка агач токымнары		
		100 елдан артык	100 елдан азрак	60 елдан артык	50-60 яшь	50 елдан азрак
1	2	3	4	5	6	7
1.	Яктылык кертү	10 кадәр	10 кадәр	10 кадәр	10 кадәр	5 кадәр
2.	Чистарту	11-20	11-20	11-20	11-20	6-10
3.	Сирәкләү	21-60	21-40	21-40	21-30	11-20
4.	Аркылы кисү	60 артык	40 артык	40 артык	30 артык	20 артык

Үсү шартлары типларын, караганчыга кадәр составы буенча утыртмаларның төркемен, бонитетлар классларын, чыбылдыкның караганнан соңгы минималь йомыклыгын, агачлар саны яисә массасы буенча сайлау процентын күрсәтеп, өстенлек итүче һәр токым буенча тәрбияви кисү режимы нормативлары киләсе таблицаларда китерелгән.

Тәрбияви кисү режимының нормативлары

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Нарат утыртмалары							
1.1. Нарат	мүкле (III-IV)	8-10	0,9 0,7	15-20 10-15	0,9 0,8	10-15 15-20	8Нарат 2Каен

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
утыртмалары, саф һәм 2 берәмлеккә кадәр яфраклы катнашмалы	нарат җиләкле (II-I)	5-10	0,8 0,6	20-25 10-12	0,8 0,7	15-20 15-20	(8-9) Нарат (1-2) Каен
	катлаулы (I-Ia)	5-10	0,8 0,6	20-30 10-12	0,8 0,7	20-25 15-20	(9-10) Нарат (1-+) Каен
	кара җиләкле (I-II)	5-10	0,9 0,7	20-25 10-12	0,8 0,7	15-20 15-20	(8-9) Нарат (1-2) Каен
	озын мүкле (III)	8-10	0,9 0,7	15-20 10-15	0,9 0,8	10-15 15-20	8Нарат 2Каен
1.2. Составында нарат өстенлек итүче наратлы-яфраклы (5-7 нарат, 3-5 яфраклы)	мүкле (III-IV)	4-7	0,9 0,7	20-30 10-15	0,9 0,8	15-20 15-20	(7-8) Нарат (2-3) Каен
	нарат җиләкле (II-I)	(3-6)	0,7 0,5	30-40 10-15	0,7 0,6	25-30 15-20	(8-9) Нарат (1-2) Каен
	катлаулы (I-Ia)	3-5	0,7 0,4	30-45 10-15	0,7 0,5	25-35 15-20	(8-10) Нарат (0-2) Каен
	кара җиләкле (I-II)	(3-6)	0,7 0,5	30-40 10-15	0,7 0,5	25-35 15-20	(7-9) Нарат (1-3) Каен
	озын мүкле (III)	4-7	0,8 0,6	20-30 10-15	0,8 0,6	20-25 15-20	(6-8) Нарат (2-4) Каен
1.2.1. Составында 3-4 берәмлек нарат һәм 6-7 яфраклы катнашындагы наратлы-яфраклы	нарат җиләкле (II-I)	3-5	0,7 0,5	30-50 10-15	0,7 0,5	25-40 15-20	(6-8) Нарат (2-4) Каен
	катлаулы (I-Ia)	3-5	0,7 0,4	30-50 10-15	0,7 0,5	25-40 15-20	(6-9) Нарат (1-4) Каен
	кара җиләкле (I-II)	3-5	0,7 0,5	30-45 10-15	0,8 0,6	25-35 15-20	(6-8) Нарат

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
							(2-4) Каен
	озын мүкле (III)	4-6	0,8 0,6	25-35 10-15	0,8 0,6	20-30 15-20	(5-7) Нарат (3-5) Каен
1.3. Яфраклы-наратлы (7 берәмлектән артык яфраклы, агачлар саны җитәрлек булганда кимендә 3 нарат).	Нарат җиләкле	3-5	-	-	-	-	(5-8) Нарат (2-5) Каен
	катлаулы	3-5	-	-	-	-	(6-9) Нарат (1-4) Каен
	кара җиләкле	4-6	-	-	-	-	(5-8) Нарат (2-5) Каен
	озын мүкле	4-7	-	-	-	-	(4-7) Нарат (3-6) Каен
2. Чыршы утыртмалары							
2.1. Чыршы утыртмалары, саф һәм 2 берәмлеккә кадәр яфраклы агачлар катнашында	катлаулы (Ia-I)	8-10	0,8 0,7	15-25 8-12	0,8 0,7	15-20 10-20	(9-10) Чыршы (0-1) Каен (Усак)
	кара җиләкле (I-II)	8-10	0,8 0,7	15-20 8-10	0,8 0,7	15-20 10-20	(8-9) Чыршы (1-2) Каен (Усак)
	елга буенда үсүче (II-III)	8-10	0,8 0,7	15-20 8-10	0,8 0,7	15-20 10-20	(8-9) Чыршы (1-2) Каен (Усак)
2.2. Арасында чыршы өстенлек итә торган чыршы-яфраклы агачлар: 5-7 чыршы һәм 3-5	катлаулы (Ia-I)	6-8	0,7 0,5	30-40 10-12	0,7 0,6	25-35 10-15(20)	(9-10) Чыршы (0-1) Каен (Усак)

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
яфраклы агач	кара җиләкле (I-II)	6-8	0,7 0,5	20-35 10-12	0,7 0,6	20-30 10-15(20)	(8-9) Чыршы (1-2) Каен (Усак)
	елга буенда үсүче (II-III)	6-8	0,7 0,6	20-35 10-12	0,7 0,6	20-30 10-15(20)	(8-9) Чыршы (1-2) Каен (Усак)
2.2.1. Составында 3-4 берәмлек чыршы һәм 6-7 яфраклы катнашындагы чыршылы-яфраклы.	катлаулы (Ia-I)	4-6	0,7 0,5	30-50 8-12	0,7 0,5	30-40 10-15(20)	(8-10) Чыршы (0-2) Каен (Усак)
	кара җиләкле (I-II)	4-6	0,7 0,6	25-35 8-10	0,7 0,6	20-30 10-15(20)	(8-9) Чыршы (1-2) Каен (Усак)
	елга буенда үсүче (II-III)	4-6	0,7 0,6	25-35 8-10	0,7 0,6	20-30 10-15(20)	(8-9) Чыршы (1-2) Каен (Усак)
2.3. Яфраклылар чыбылдыгы астында кирәкле күләмдә чыршы булган яфраклы-чыршылы	катлаулы (Ia-I)	4-6	чик л. юк 0,4	чик л. юк 6-10	чик л. юк 0,5	чик л. юк 8-12	(8-10) Чыршы (0-2) Каен (Усак)
	кара җиләкле (I-II)	4-6	Юк 0,5	30-40/ 100 8-10	Юк 0,6	30-40/ 100 8-12	(7-8) Чыршы (2-3) Каен (Усак)
	елга буенда үсүче (II-III)	4-6	-	-	-	-	(>4) Чыршы (<6) Б (Усак)
3. Имән утыртмалары							
3.1. Чиста һәм 2 берәмлеккә кадәр башка токымнар катнашындагы имән	Саф имәнлекләр-урман чикләвеге (II-I)	10-15	0,8 0,6	25-35 10-15	0,8 0,7	20-25 15-20	(8-9) Имән (1-2) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Саф имәнлекләр	10-15	0,8	20-35	0,8	15-20	(8-9)

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча процентлы	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча процентлы	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
утыртмалары.	(III-II; IV)		0,7	10-15	0,7	15-20	Имән (1-2) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Имәнлекләр дымлы тугайлы	10-15	0,8 0,7	20-35 10-15	0,8 0,7	20-25 15-20	(8-9) Имән (1-2) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Юкәле дымлы имәнлекләр (III-IV; II)	10-15	0,8 0,7	20-30 10-15	0,8 0,7	15-20 15-20	(8-9) Имән (1-2) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Елга буенда үсә торган зур үләнле имәнлекләр (II-III)	10-15	0,8 0,7	20-30 10-15	0,8 0,7	20-25 15-20	(8-9) Имән (1-2) Кара зирек, башка токымнар
3.2. Составында 5-7 берәмлек имән өстенлек итүче катнаш утыртмалар (йомшак яфраклы һәм каты яфраклы токымнар белән)	Саф имәнлекләр-урман чикләвеге (II-I)	4-6	0,7 0,5	30-40 10-15	0,8 0,6	20-35 15-20	(7-9) Имән (1-3) Юкә, Корычагач, Чыршы
	Саф имәнлекләр (III-II; IV)	4-6	0,7 0,6	25-35 10-15	0,8 0,7	20-25 15-20	(7-8) Имән (2-3) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Эре үләнле имәнлекләр (II-III; I)	4-6	0,7 0,6	30-35 10-15	0,8 0,6	20-30 15-20	(7-8) Имән (2-3)

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
							Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Юкәле дымлы имәнлекләр (III-IV; II)	4-6	0,7 0,6	25-35 10-15	0,8 0,6	20-25 15-20	(7-8) Имән (2-3) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Елга буенда үсә торган зур үләнле имәнлекләр (II-III)	4-6	0,7 0,6	25-35 10-15	0,8 0,7	20-30 15-20	(7-9) Имән (1-3) Кара зирек, башка токымнар
3.2.1. Составында 3-4 берәмлек имән катнашулы катнаш утыртмалар	Саф имәнлекләр-урман чикләвеге (II-I)	3-5	0,7 0,5	30-50 7-12	0,7 0,6	25-40 10-15	(6-8) Имән (2-4) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Саф юкәле-күрәнле имәнлекләр (III-II; IV)	3-5	0,7 0,5	30-40 7-12	0,7 0,6	25-30 10-15	(6-8) Имән (2-4) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Эре үләнле имәнлекләр (II-III; I)	3-5	0,7 0,5	30-40 7-12	0,7 0,6	25-35 10-15	(6-8) Имән (2-4) Юкә, Чыршы, башка токымнар
	Юкәле дымлы имәнлекләр (III-IV; II)	3-5	0,7 0,5	30-40 7-12	0,7 0,6	25-35 10-15	(6-8) Имән (2-4) Юкә, Чыршы,

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
							башка токымнар
	Елга буенда үсә торган зур үләнле имәнлекләр (II-III)	3-5	0,7 0,5	30-50 7-12	0,7 0,6	25-40 10-15	(6-7) Имән (3-4) Кара зирек, башка токымнар
3.3. Яфраклы йомшак токым агачлары өстенлек итүче һәм составында кимендә 3 берәмлек, ләкин имән өстенлек итүче агачлыкларны формалаштыру өчен җитәрлек күләмдә имән катнаша торган катлаулы утыртмалар	Саф имәнлекләр-урман чикләвеге (II-I)	2-4					(5-7) Имән (3-5) б.т.
	Саф юкәле-күрәнле имәнлекләр (III-II; IV)	2-4					(4-7) Имән (3-6) б.т.
	Имәнлекләр дымлы тугайлы	2-4					(4-7) Имән (3-6) б.т.
	Юкәле дымлы имәнлекләр (III-IV; II)	2-4					(4-7) Имән (3-6) б.т.
	Елга буенда үсә торган зур үләнле имәнлекләр (II-III)	2-4					(4-7) Имән (3-6) Кара зирек, башка т.
4. Каен утыртмалары							
4.1. Каен утыртмалары: саф һәм өлешчә башка токымнар катнашында.	нарат җиләкле-чәчбайлы (II-I)	10-12	>0,8 0,7	20-30 8-10	0,8 0,6	25-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат
	катлаулы вак үләнле (II-I)	8-12	>0,8 0,7	20-30 8-10	0,8 0,6	25-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат (Чыршы)
	кара җиләкле-вак үләнле (II-III)	8-12	>0,8 0,7	20-30 8-10	0,8 0,6	25-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат (Чыршы)
	Озын мүкле (III-IV)	12-15	>0,8	20-25	0,8	20-25	(8-10)

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
			0,7	8-10	0,6	10-15	Каен (0-2) Нарат
	катлаулы киң үләнле (Ia-I)	8-10	>0,8 0,7	25-35 8-10	0,8 0,6	25-35 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы (Нарат)
	кара җиләкле-киң үләнле (I-II)	8-10	>0,8 0,7	25-30 8-10	0,8 0,6	25-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы (Нарат)
	елга буенда үсә торган-зур үләнле (II-III)	8-10	>0,8 0,7	20-25 8-10	0,8 0,7	20-25 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы
4.2. Каен-усак агачлары, б. т.	катлаулы - вак үләнле (II-I)	6-8	0,8 0,6	20-40 10-15	0,7 0,5	20-40 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат (0+) Усак
	каражиләкле-вак үләнле (II-III)	6-8	0,8 0,6	20-40 10-15	0,7 0,5	20-40 10-15	(8-10) Каен (0-2) Нарат (0+) Усак
	катлаулы-киң үләнле (Ia-I)	6-8	0,8 0,6	20-40 10-15	0,7 0,5	20-40 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы, Нарат (0-+) Усак
	кара җиләкле-киң үләнле (I-II)	6-8	0,8 0,6	20-40 10-15	0,7 0,5	20-40 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы (0+) Усак
	елга буенда үсә торган-зур үләнле (II-III)	6-8	0,8 0,7	20-30 10-15	0,7 0,6	20-30 10-15	(8-10) Каен (0-2) Чыршы

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
							(0+) Усак
4.3. Каенлы-чыршылы (каен чыбылдыгы астында кирәкле күләмдә чыршы – чыршының икенче ярусы яки яшь агачы булган).	катлаулы-киң үләнле (Ia-I)	4-6	0,8 0,6	20-35 10-15	0,7 0,5	25-35 10-15	(7-10) Каен (0-3) Чыршы II яр. (Үренте) 10 Чыршы
	каражиләкле-киң үләнле (I-II)	4-6	0,8 0,7	20-30 10-15	0,7 0,5	25-35 10-15	(7-10) Каен (0-3) Чыршы II яр. (Үренте) 10 Чыршы
	елга буенда үсә торган-зур үләнле (II-III)	4-6	0,8 0,7	20-30 10-15	0,7 0,6	25-30 10-15	(7-10) Каен (0-3) Чыршы II яр. (Үренте) 10 Чыршы
5. Усак утыртмалары							
5.1. Төп үсемлекләр: чиста һәм башка токымнар катнаша торган	катлаулы вак үләнле (II-I)	10-15	0,8 0,6	30-40 8-12	0,8 0,6	30-35 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен
	кара җиләкле-вак үләнле (III-II)	10-15	0,8 0,6	25-35 8-12	0,8 0,7	25-30 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен
	катлаулы киң үләнле (Ia-I)	8-12	0,8 0,6	30-40 8-12	0,8 0,6	30-35 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Нарат, Каен
	каражиләкле-киң	8-12	0,8	25-35	0,8	25-30	(7-10)

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
	үләнле (I-II)		0,6	8-12	0,7	10-15	Усак (0-3) Чыршы, Нарат, Каен
	елга буенда үсә торган-зур үләнле (II-I)	8-12	0,8 0,7	25-30 8-12	0,8 0,7	25-30 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен
5.2. Усаклы-чыршылы (усак чыбылдыгы астында кирәкле күләмдә чыршы – икенче ярусы яки яшь агачы булган)	катлаулы киң үләнле (Ia-I)	4-8	0,7 0,5	30-40 10-12	0,7 0,5	30-40 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен II яр. (Үренте) 10 Чыршы
	караҗиләкле-киң үләнле (I-II)	4-8	0,8 0,6	30-35 10-12	0,7 0,5	25-35 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Нарат, Каен II яр. (Үренте) 10 Чыршы
	елга буенда үсә торган-зур үләнле (II-I)	4-8	0,8 0,6	30-35 10-12	0,7 0,5	25-35 10-15	(7-10) Усак (0-3) Чыршы, Каен II яр. (Үренте) 10 Чыршы
6. Юкә утыртмалары							
6.1. Күп максатларга, шул исәптән агач материалы алу өчен билгеләнгән утыртмалар							
6.1.1. Саф чиста юкә утыртмалары	катлаулы вак үләнле юкәлекләр (II-III)	10-15	0,8 0,7	25-30 8-12	0,8 0,7	15-20 10-15	(8-10) Юкә (0-2)

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
һәм өлешчә башка токымдагылар кушылмасы белән (2 берәмлеккә кадәр)							Нарат, Чыршы һ.б.т.
	кара җиләкле-вак үләнле (III-IV)	10-15	0,8 0,7	20-25 8-12	0,8 0,7	15-20 10-15	(8-10) Юкә (0-2) Нарат, Чыршы һ.б.т.
	катлаулы киң үләнле (I-II)	10-15	0,8 0,7	25-30 8-12	0,8 0,7	15-25 10-15	(8-10) Юкә (0-2) Чыршы, Нарат, һ.б.т.
	кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	10-15	0,8 0,7	25-30 8-12	0,8 0,7	15-20 10-15	(8-10) Юкә (0-2) Чыршы, Нарат, һ.б.т.
6.1.2. Составында юкә өстенлек итүче катнаш утыртмалар	катлаулы вак үләнле (II-III)	6-8	0,8 0,6	25-30 8-12	0,8 0,7	20-25 10-15	(7-10) Юкә (0-2) Нарат, Чыршы, һ.б.т.
	кара җиләкле-вак үләнле (III-IV)	6-8	0,8 0,6	25-30 8-12	0,8 0,7	20-25 10-15	(7-10) Юкә (0-2) Нарат, Чыршы, һ.б.т.
	катлаулы киң үләнле (I-II)	6-8	0,8 0,6	25-35 8-12	0,8 0,6	20-30 10-15	(7-10) Юкә (0-3) Чыршы, Имән, һ.б.т.
	кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	6-8	0,8 0,6	25-30 8-12	0,8 0,7	20-25 10-15	(7-10) Юкә (0-3) Чыршы

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
							Имән, һ.б.т.
6.2. Умартачылык (нектар бүлемтеге) максатларында үстерелә торган утыртмалар							
6.2.1. Саф чиста юкә утыртмалары һәм өлешчә башка токымдагылар кушылмасы белән (2 берәмлеккә кадәр)	катлаулы вак үләнле юкәлекләр (II-III)	5-7	0,7 0,5	20-30 8-12	0,6 0,5	20-30 10-15	10 Юкә, башка т.
	кара җиләкле-вак үләнле (III-IV)	6-8	0,7 0,5	20-30 8-12	0,6 0,5	20-30 10-15	10 Юкә, башка т.
	катлаулы киң үләнле (I-II)	5-7	0,7 0,5	20-35 8-12	0,6 0,4	20-40 10-15	10 Юкә, һ.б.т.
	кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	6-8	0,7 0,5	20-30 8-12	0,6 0,5	20-30 10-15	10 Юкә, башка т.
6.2.2. Составында юкә өстенлек итүче катнаш утыртмалар	катлаулы вак үләнле (II-III)	4-6	0,6 0,5	20-35 8-12	0,6 0,5	20-30 10-15	(9-10) Юкә
	кара җиләкле-вак үләнле (III-IV)	4-6	0,6 0,5	20-35 8-12	0,6 0,5	20-30 10-15	(0-1) б.т. (9-10)
	катлаулы киң үләнле (I-II)	4-6	0,6 0,6	20-40 8-12	0,6 0,4	20-40 10-15	Юкә (0-1) б.т.
	кара җиләкле-киң үләнле (II-III)	4-6	0,6 0,5	20-35 8-12	0,6 0,5	20-30 10-15	(9-10) Юкә (0-1) б.т. (9-10) Юкә (0-1) б.т.
7. Зирек утыртмалары							
7.1. Саф кара зирек утыртмалары һәм составында яфраклы башка йомшак токымнар катнашында	Елга буенда үсә торган-зур үләнле кара зиреклекләр (II-I)	10-15	0,8 0,7	20-25 8-10	>0,8 0,8	15-25 10-15	(7-10) Кара зирек, (0-3) Чыршы, Имән
	Кара зирек утыртмалары сазлыклы-эре үләнле (III-II)	10-15	0,8 0,7	20-25 8-10	>0,8 0,8	15-25 10-15	10 Кара зирек, б.т.
7.2. Кара зирек өстенлек итүче һәм составында башка кыйммәтле токымнар булган катнаш утыртмалар	Елга буенда үсә торган-зур үләнле кара зирек урманнары (II-I)	8-10	0,8 0,6	20-30 8-10	0,8 0,7	20-25 10-15	(6-8) Кара зирек, (24) Чыршы Б. т. т.
8. Тирәк утыртмалары							

Урман утыртмаларының кисүгә кадәрге составы	Төрле урман төркемнәре (бонитет классы)	Карый башлау яше, ел	Сирәкләү		Аркылы кисү		Кисенте яшенә (өлгерү дәрәҗәсенә) карата максатчан составы
			Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	Карар алдыннан ябалдашларның минималь йомыклыгы	Кисү ешлыгы, запасы буенча проценты	
			Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	Караганнан соң	Кабатлануы (ел)	
1	2	3	4	5	6	7	8
Саф һәм өлешчә башка токымнар катнашындагы тирәк утыртмалары		2-4	0,8 0,7	15-30 5-8	0,9 0,7	20-35 7-10	
9. Чәчбай утыртмалары							
Саф һәм өлешчә башка токымнар катнашындагы чәчбай утыртмалары		3-4	0,8 0,7	20-30 5-7	0,8 0,7	15-20 7-8	

Искәрмәләр:

1. Кисүләрнең максималь ешлык проценты тоташлыгы (тулылыгы) 1,0 тигез булган утыртмалар өчен китерелде. Тоташлыкның (тулылыкның) түбәнрәк күрсәткечләрендә, кисәк тотрыклылык киму куркынычы янаганда һәм башка начар шартларда, шулай ук техник коридор челтәрле кишәрлекләрен тәрбия кылганда кисү ешлыгы, әлбәттә, кими.

2. Технологик коридорларны (запасы буенча 5-7 процентка) кисеп чыкканда һәм кирәкмәгән агачларны күп күләмдә юк итү зарурлыгы булганда ешлыкны арттыру рөхсәт ителергә мөмкин.

2.1.3. Барлык төр кисүләрдә файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме)

Барлык төр кисүләрдә ел саен рөхсәт ителгән агач материалы алу күләме 9 нчы таблицада китерелә.

РФ Урман кодексының 60.8 статьясының 3 өлеше буенча зарарлы организмнарның чыганакларын бетергәндә чаралар уздыру барышында (һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кискәндә) әзерләнгән агач материалы күләме файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләменә кертелми.

Кисүләрнең барлык төрләре буенча ел саен файдалану күләме 212,1 мең куб.м ликвидлы агач материалы тәшкил итә. Өлгергән һәм картайган урман утыртмаларны кисү өлешенә 90 проценты, урманнарны караганда урман утыртмаларын кисү өлешенә матди кыйммәткә әйләнедереп була торган запасының гомуми күләменнән 10 проценты туры килә.

9 нчы таблица

Барлык төр кисүләрдә файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләме (агач материалы алуның ел саен рөхсәт ителгән күләме)

мәйданы – гектар, запасы – мең куб.метр

Хуҗалыклар	Өлгергән һәм картайган агачларны кискәндә			Урманнарны тәрбияләгәндә, агачларны кискәндә			Зыян күргән һәм һәлак булган агачларны кискәндә			Урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын һәм урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү өчен билгеләнгән урман кишәрлекләрендә урман утыртмаларын кискәндә			Барлыгы		
	мәйданы	запасы		мәйданы	запасы		мәйданы	запасы		мәйданы	запасы		мәйданы	запасы	
		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Ылыслы	1	0,2	0,2	181,2	6,8	4,5	-	-	-	-	-	-	182,2	7,0	4,7
Яфраклы каты токымнар	31	4,5	2,8	44,9	0,8	0,3	-	-	-	-	-	-	75,9	5,3	3,1
Яфраклы йомшак токымнар	1140	186,0	74,9	483,2	13,8	6,5	-	-	-	30	-	-	1653,2	199,8	81,4
Урманчылыклар буенча җәмгысе	1172	190,7	77,9	709,3	21,4	11,3	-	-	-	30	-	-	1911,3	212,1	89,2
шул исәптән кишәрлек урманчылыклары буенча Чияле Алан															
Ылыслы	-	-	-	6	0,3	0,1	-	-	-	-	-	-	6	0,3	0,1
Яфраклы каты токымнар	14	2,1	1,4	10	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	24	2,2	1,5

Хуҗалыклар	Өлгергән һәм картайган агачларны кискәндә			Урманнарны тәрбияләгәндә, агачларны кискәндә			Зыян күргән һәм һәлак булган агачларны кискәндә			Урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын һәм урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү өчен билгеләнгән урман кишәрлекләрендә урман утыртмаларын кискәндә			Барлыгы		
	мәйда-ны	запасы		мәйда-ны	запасы		мәйда-ны	запасы		мәйда-ны	запасы		мәйда-ны	запасы	
		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә ярак-лы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә ярак-лы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Яфраклы йомшак токымнар	195	32,9	12,7	118	2,9	1,3	-	-	-	4	-	-	317	35,8	14,0
Барлыгы	209	35,0	14,1	134	3,3	1,5	-	-	-	4	-	-	347	38,3	15,6
Восход															
Ылыслы	-	-	-	52	2,1	1,4	-	-	-	-	-	-	52	2,1	1,4
Яфраклы каты токымнар	6	0,9	0,6	13	0,3	0,1	-	-	-	-	-	-	19	1,2	0,7
Яфраклы йомшак токымнар	197	36,8	13,1	169	4,5	2,0	-	-	-	1	-	-	367	41,3	15,1
Барлыгы	203	37,7	13,7	234	6,9	3,3	-	-	-	1	-	-	438	44,6	17,0
Мамык															
Ылыслы	-	-	-	16	0,4	0,3	-	-	-	-	-	-	16	0,4	0,3
Яфраклы каты токымнар	1	0,1	-	6	0,1	-	-	-	-	-	-	-	7	0,2	-
Яфраклы йомшак токымнар	198	33,7	11,9	23	0,6	0,2	-	-	-	7	-	-	228	34,3	12,1
Барлыгы	199	33,8	11,9	45	1,1	0,5	-	-	-	7	-	-	251	34,9	12,4
Тимерлек															
Ылыслы	-	-	-	29	1,1	0,8	-	-	-	-	-	-	29	1,1	0,8

Хуҗалыклар	Өлгергән һәм картайган агачларны кискәндә			Урманнарны тәрбияләгәндә, агачларны кискәндә			Зыян күргән һәм һәлак булган агачларны кискәндә			Урман, урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын һәм урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү өчен билгеләнгән урман кишәрлекләрендә урман утыртмаларын кискәндә			Барлыгы		
	мәйда-ны	запасы		мәйда-ны	запасы		мәйда-ны	запасы		мәйда-ны	запасы		мәйда-ны	запасы	
		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә ярак-лы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә ярак-лы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы		матди кыйм-мәткә әйләнде-реп була торган	эшкә яраклы
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Яфраклы каты токымнар	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Яфраклы йомшак токымнар	181	30,7	11,8	140	4,8	2,8	-	-	-	6	-	-	327	35,5	14,6
Барлыгы	181	30,7	11,8	169	5,9	3,6	-	-	-	6	-	-	356	36,6	15,4
Тумба															
Ылыслы	1	0,2	0,2	59	2,3	1,6	-	-	-	-	-	-	60	2,5	1,8
Яфраклы каты токымнар	3	0,2	0,2	13	0,2	0,1	-	-	-	-	-	-	16	0,4	0,3
Яфраклы йомшак токымнар	234	33,4	16,7	34	1,0	0,4	-	-	-	8	-	-	276	34,4	17,1
Барлыгы	238	33,9	17,1	106	3,5	2,1	-	-	-	8	-	-	352	37,4	19,2
Чулпан															
Ылыслы	-	-	-	17	0,6	0,3	-	-	-	-	-	-	17	0,6	0,3
Яфраклы каты токымнар	7	1,1	0,6	4	0,1	-	-	-	-	-	-	-	11	1,2	0,6
Яфраклы йомшак токымнар	135	18,5	8,7	-	-	-	-	-	-	4	-	-	139	18,5	8,7
Барлыгы	142	19,6	9,3	21	0,7	0,3	-	-	-	4	-	-	167	20,3	9,6

2.1.4. Кисентеләрнең яше

Урман утыртмалары кисентеләренең «Кисентеләрнең яшен билгеләү турында» 2015 елның 9 апрелендәге 105 номерлы Рослесхоз боерыгы белән билгеләнгән яше 10 нчы таблицада китерелде.

10 нчы таблица

Кисентеләрнең яше

Урманнарның максатчан билгеләнеш төрләре, шул исәптән саклагыч урман категорияләре	Хуҗалык бүлемтекләре һәм аларга керә торган, өстенлек итүче токымнар	Бонитет класслары	Кисентеләр-нең яше, ел
1	2	3	4
Урман үсә торган зона: Урман-дала зонасы. Урманлы район: Россия Федерациясенең Европа өлешендәге урман-дала районы			
Саклагыч урманнар (су объектлары буйларында урнашкан тыюлы урман полосалары саклагыч урманнар категориясеннән тыш)	Ылыслы		
	Нарат, чыршы, карагай	Барысы да	101-120
	Яфраклы каты токымнар		
	Орлыклык имән, корычагач	Барысы да	121-140
	Үсентеле имән	III һәм югарырак	71-80
		IV һәм түбәнрәк	61-70
	Карама, өрәңге	Барысы да	71-80
	Яфраклы йомшак токымнар		
	Бал бирүче (нектарлы) юкә	Барысы да	81-90
	Каен, кара зирек, юкә (товарлык),	Барысы да	71-80
	Усак, тирәк, кара тирәк, соры зирек, агачсыман тал	Барысы да	51-60
	Тирәк (культуралар)	Барысы да	36-40
	Куаклыклар		
	Таллык	Барысы да	5
Саклагыч урманнар (су объектлары буйларында урнашкан тыюлыклы урман полосалары), эксплуатация урманнары	Ылыслы		
	Нарат, чыршы, карагай	Барысы да	81-100
	Яфраклы каты токымнар		
	Орлыклык имән, корычагач	Барысы да	101-120
	Үсентеле имән	III һәм югарырак	61-70
		IV һәм түбәнрәк	51-60
	Карама, өрәңге	Барысы да	61-70
	Яфраклы йомшак токымнар		
	Бал бирүче (нектарлы) юкә	Барысы да	81-90
	Каен, кара зирек, юкә (товарлык)	Барысы да	61-70

	Усак, тирәк, кара тирәк, соры зирек, агачсыман тал	Барысы да	41-50
	Тирәк (культуралар)	Барысы да	31-35
	Куаклыклар		
	Таллык	Барысы да	5

2.1.5. Агачлыкларның тулылыгын һәм составын, диләнкеләрнең күләмнәрен, диләнкеләрнең тоташу чорларын, киртекләр санын, кисүләрнең кабатлану чорларын исәпкә алып, агач материалын сайлау проценты (ешлыгы)

РФ Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда, урман паркларында агач материалы әзерләүгә карата таләпләр РФ Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының 2020 елның 1 декабрендәге 993 номерлы боерыгы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Диләнке эшләре төрләрен, аларны уздыру тәртибен һәм эзлеклелеген, диләнке эшләренең технологик картасы формасын, диләнкене карау акты формасын һәм диләнкене карау тәртибен раслау турында» 2022 елның 17 гыйнварындагы 23 номерлы боерыгы белән расланган Агач материалы әзерләү кагыйдәләрендә билгеләнгән.

Өлгергән, картайган урман утыртмаларын кисү буенча төп оештыру-техник элементларның параметрлары киләсе таблицада китерелде.

Өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын кисү буенча төп оештыру-техник элементларның параметрлары

Т/с	Агач материалы әзерләү параметрлары. Кисү ысуллары	Сайланма кисү	Тоташ кисү
1	2	3	4
Россия Федерациясе Европа өлешенең урман-далалы урман районы			
1.	**Сайланма кисүләр ешлыгы, %**		
	Бик зәгыйфь	10 кадәр	
	Зәгыйфь	11-20	
	Уртача	21-30	
	Уртача-югары	31-40	
	югары	41-50	
	Бик югары (сайланма санитар кисү өчен)	51-70	
2.	**Диләнкеләрнең (сайланма кисүләрдә) чик мәйданы, гектар**		
	Саклагыч урманнар:		
	Ирекле-сайланма кисү	25	
	Төркемле-сайланма кисүләр	15	
	Тигез-эзлекле кисүләр	15	
	Төркемле-эзлекле кисүләр	10	
	Полоса аша эзлекле кисү	5	
	Эксплуатация урманнары		
	Ирекле-сайланма кисү	50	
	Төркемле-сайланма кисүләр	30	
	Тигез-эзлекле кисүләр	30	
	Төркемле-эзлекле кисүләр	25	
	Полоса аша эзлекле кисү	15	
3.	**Сайланма кисүләрдә диләнкеләрнең чик дәрәҗәдәге мәйданы, гектар**		
	нарат, карагай		5
	Чыршы, пихта		5
	орлыктан яңартылганда имән		2,5
	шытымнан яңартылганда имән һәм башка токымнар		10
	Яфраклы каты токымнар		
	Яфраклы йомшак токымнар		10
4.	**Тоташ кисүләрдәге диләнкеләрнең чик дәрәҗәдәге**		

Т/с	Агач материалы әзерләү параметрлары. Кисү ысуллары	Сайланма кисү	Тоташ кисү
1	2	3	4
	киңлеге, м		
	имән, карагай, чыршы, пихта орлыктан яңартылганда имән Шытымнан яңартылганда имән һәм яфраклы башка каты токымнар		50 50 50 100
	Яфраклы йомшак токымнар		100
5.	**Диләнкеләр тоташу чоры, ел**		
	имән, карагай, чыршы, пихта орлыктан яңартылганда имән Шытымнан яңартылганда имән һәм яфраклы башка каты токымнар		4 4 4 4
	Яфраклы йомшак токымнар		2
6.	**Кисүләр кабатлану чоры, ел**		
	Ирекле-сайланма кисү Төркемле-сайланма кисүләр Тигез-эзлекле кисүләр Төркемле-эзлекле кисүләр Полоса аша эзлекле кисү	8-30 8-30 4-8 30-40 4-8	
7.	**Урман кварталының 1 км ягына хисаплаганда киртекләр саны**		
	диләнкеләр киңлеге (озынлыгы) 50 м кадәр булганда		4 проценттан артык түгел
	диләнкеләр киңлеге (озынлыгы) 51-150 м булганда		3 проценттан артык түгел
	диләнкеләр киңлеге (озынлыгы) 151-250 м булганда		2 проценттан артык түгел
	диләнкеләр киңлеге (озынлыгы) 250 м артыграк булганда		1
8.	**Төяү пунктлары, җитештерү һәм көнкүреш объектлары өчен гомуми мәйдан (диләнкенең гомуми мәйданыннан)**		
	- алга таба ясалма урман торгызып	иң күбе 3 процент	чикләнми
	Мәйданы 10 га артык булган диләнкеләрдә		иң күбе 5 процент
	- агач материалының сезонара запасларын булдыру өчен		15 процентта н артык түгел
	- туфракка зыян салып 10 гектар һәм аннан да кимрәк булган урман полосаларында:		3 проценттан артык түгел процент
	- алга таба яңартып - алдан торгызып	0,3 гектарга кадәр 0,25 гектарга кадәр	
	- эзлекле кисүләрдә - сайланма кисүләрдә		0,4 гектарга кадәр 0,3 гектарга кадәр
9.	**Сөйрәмә җир трассалары һәм диләнкедәге юллар мәйданы (диләнке мәйданыннан проценты)**	15 процентта	20 проценттан артык түгел процент

Т/с	Агач материалы әзерләү параметрлары. Кисү ысуллары	Сайланма кисү	Тоташ кисү
1	2	3	4
	- күп операцияле техника кулланып	н артык түгел	30 процентка кадәр
	- алга таба ясалма урман торгызып		чикләнми

2.1.6. Урманнарны торгызу алымнары

Урманнарны торгызу урманнарны табигый, ясалма яки катнаш ысул белән торгызу юлы белән гамәлгә ашырыла һәм Россия Табигать ресурслары министрлыгының 2021 елның 29 декабрендәге 1024 номерлы боерыгы белән расланган Урманнарны торгызу кагыйдәләре (алга таба – Урманнарны торгызу кагыйдәләре) белән регламентлана.

Урман төрләре һәм урманнарны торгызу ысуллары шулай ук Урманнарны торгызу кагыйдәләре белешмәләре белән җайга салына.

Татарстан Республикасында төп урман барлыкка китерүче токымнар булып гади нарат, Европа чыршысы, Себер карагае, сабакчалы имән, иенке каен, вак яфраклы юкә, гади усак, гади корычагач тора.

2.1.7. Урманнардан агач материалы әзерләү өчен файдалану вакытлары һәм башка мәгълүматлар

Агач материалы әзерләү әлеге Кагыйдәләр, Россия Федерациясе субъектының урман планы, урманчылыкның урман хуҗалыгы регламенты, шулай ук урманнарны үзләштерү проекты, урман декларациясе (урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе нигезендә агач материалы әзерләү яисә Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә агач материалы әзерләү өчен урман утыртмаларын бер үк вакытта сатып, урманнарны саклау буенча эшләрне сатып алуны гамәлгә ашыру очракларыннан тыш. Бу максатларда урманнарны саклау эшләрен башкару контрактына урман утыртмаларын сату-алу турында шартлар кертелә) нигезендә гамәлгә ашырыла. Бу максатларда урманнарны саклау буенча эшләрне башкару контрактына урман утыртмаларын сатып алу-сату турында шартлар кертелә).

Урман утыртмаларын кисү, тарттыру, өлешчә эшкәртү, саклау, әзерләнгән агач материалын алып чыгу агач материалы әзерләү максатларында урман кишәрлегеннән файдаланучы зат тарафыннан урман декларациясе буенча декларацияләнә торган чор башланган датадан 12 ай эчендә гамәлгә ашырыла. Агач материалы урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе яисә РФ Урман кодексының 19 статьясының 5 өлешендә күрсәтелгән контракт (сату-алу) нигезендә әзерләнгән очракта, агачларны кисү, тарттыру (транспорт белән күчерү), өлешчә эшкәртү, саклау, алып чыгу эшләре шартнамәдә яисә контрактта билгеләнгән вакыт эчендә тиешенчә гамәлгә ашырыла.

Әлеге пунктта күрсәтелгән агачларны кисү, тарттыру (транспорт белән күчерү), өлешчә эшкәртү, саклау һәм алып чыгу эшләре Гидрометеорология һәм әйләнә-тирә мохитне мониторинглау буенча федераль хезмәт белешмәсе белән расланган әлеге таләпләрне вакытында үтәү мөмкинлеген юкка чыгаручы начар һава шартлары барлыкка килгән очракта рөхсәт ителә.

Урман утыртмаларын кисүнең, агач материалы саклауның һәм алып чыгуның чорлары урманнан файдаланучы затның язмача гаризасы нигезендә, вәкаләтле орган тарафыннан иң күбе 12 айга арттырылырга мөмкин.

Исемлеге Россия Табигать министрлыгының «Россия Федерациясе Кызыл

китабына яисә Россия Федерациясе субъектлары кызыл китапларына кертелгән, сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, бүтән урман үсемлекләрен саклау үзенчәлекләрен раслау турында» 2017 елның 29 маендагы 264 номерлы боерыгы белән расланган агачларның һәм куаклыкларның төрләренең (токымнарының) агач материалын әзерләү рөхсәт ителми. Агач материалы әзерләгәндә урманнарның биотөрлелеген арттыру максатларында теләсә кайсы ярусында һәм аларның төркемнәрендә аерым агачлар (карт агачлар, куышлы, кош оялары булган, шулай ук оя кору һәм вак җәнлекләрнең качу урыны өчен яраклы агачлар) сакланырга мөмкин.

Урман агачларын кисү, тарттыру (транспорт белән күчерү), өлешчә эшкәртү, саклау, алып чыгу вакытларын үзгәртүгә рөхсәт язмача рәвештә диләнкенең (кишәрлек урманчылыгын, урман кварталы номерын, урман-таксация бүлемтеге номерын, диләнке номерын) урнашкан урынын, диләнкенең мәйданын, агач материалының күләмен һәм агачларны кисү, тарттыру (транспорт белән күчерү), өлешчә эшкәртү, саклау, алып чыгу буенча билгеләнгән (озынайтылган) вакытны (датаны) күрсәтеп бирелә.

Агач материалы әзерләү өчен урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе 10 елдан 49 елга кадәрге чорга төзелә.

2.2. Урманнардан чәер әзерләү өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

РФ Урман кодексының 31 статьясы һәм Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Чәер әзерләү кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 9 ноябрендәге 911 номерлы боерыгы белән регламентлана.

Чәер әзерләү чәер әзерләү өчен билгеләнгән урманнарда гамәлгә ашырыла.

Кирт салу өчен өлгергән һәм картайган урман утыртмалары тапшырыла:

1) I-IV бонитет классларына караган нарат агачлары;

2) I-III бонитет классларына караган чыршы агачлары;

3) I-III бонитет классларына караган яфраклы агачлар;

4) I-III бонитет классларына караган урта яшьтәге, өлгереп килә торган һәм өлгергән пихта агачлары;

Кирт салу өчен түбәндәгеләр тапшырылырга мөмкин:

1) агачлыклар составында наратның катнашы урман утыртмасының агач материалының гомуми запасында 40 проценттан кимрәк булган урман утыртмалары;

2) сазлыкланган туфракларда IV бонитет классына караган һәм V бонитет классына караган нарат агачлары;

3) тоташмаган нарат агачлары;

4) үз билгеләнешен үтәп бетергән орлык бирүче нарат агачлары, орлык бирә торган полосалар;

5) сайланма кисү өчен билгеләнгән нарат агачлары;

6) 2-3 гектарга кадәр мәйданны биләүче имән агачлары.

10-15 еллык кирт салу вакытын тәэмин итү өчен өлгергән һәм картайган нарат агачлары җитәрлек булмаган очракта, кирт салуны тәмамлау вакытына кисү яшенә

җитәчәк һәм кисү өчен билгеләнәчәк өлгереп килүче агачларга кирт салу рөхсәт ителә.

Чәер әзерләү чәер әзерләү өчен билгеләнгән урманнарда гамәлгә ашырыла.

Кирт салу өчен өлгергән һәм картайган урман утыртмалары тапшырыла:

1) I-IV бонитет классларына караган нарат агачлары;

2) I-III бонитет классларына караган чыршы агачлары;

3) I-III бонитет классларына караган яфраклы агачлар;

4) I-III бонитет классларына караган урта яшьтәге, өлгереп килә торган һәм өлгергән пихта агачлары;

Урманчылыкта урманнарны тәртипкә китергәндә кирт салу фонды ачыкланмады, чөнки кирт салу эше башкарылмый һәм алдагы исәпкә алу чорына проектланмый һәм таблица тутырылмый. Шуңа бәйле рәвештә, урманчылык буенча урман хуҗалыгы регламентында кирт салу төрләре, агачларда каррлар күләме һәм агачларның диаметрына карап, каррлар арасындагы каешларның киңлеге, урманнардан чәер әзерләү өчен файдалану чорлары каралмый.

11 нче таблица

Агачларга кирт салу фонды

майданы, мең гектар

Т/с	Күрсәткечләр	Кирт салу		
		Урманнарның максатчан билгеләнеше		
		Саклагыч урманнар	Эксплуатация урманнары	Бар-лыгы
1	2	3	4	5
1	Кирт салуга яраклы, өлгергән һәм картайган утыртмалар, барлыгы:	-	-	-
	алардан:	-	-	-
1.1	кирт салуга җәлеп ителмәгәне	-	-	-
1.2	кирт салу буенча табышлы түгел	-	-	-
2	Ел саен кирт салу күләме	-	-	-

2.3. Урманнардан агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану РФ Урман кодексының 32 статьясы, Россия Табигать министрлыгының «Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 28 июлендәге 496 номерлы боерыгы, «Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы белән регламентлана.

Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыю өчен урманнардан файдалану рөхсәт ителгән урман кварталларының һәм аларның өлешләренең исемлекләре 5 нче таблицада күрсәтелә.

2.3.1. Урманнардан агач булмаган урман ресурсларын төрләре буенча әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары (ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре) һәм параметрлары

Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу өчен урманнардан рөхсәтле файдалануның ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре 12 нче таблицада китерелде.

12 нче таблица

Агач булмаган урман ресурслары әзерләү өчен урманнардан рөхсәтле файдалану параметрлары

Т/с	Агач булмаган урман ресурсы төре	Үлчәү берәмлеге	Әзерләүгә ел саен рөхсәт ителә торган күләме
1	2	3	4
1.	Туз	тонна	-
2.	Агачлар кайрысы, мунчала	тонна	-
3.	Озын корыган ботак	тонна	-
4.	Ботак азыгы (каен, юкә, усак)	тонна	-
5.	Чыршы һәм нарат (нарат) ботаклары	тонна	-
6.	Чыршылар һәм (яки) яңа ел бәйрәмнәре өчен башка ылыслы токым агачлары	данә	900
7.	Мунчала	тонна	10,0

Агач булмаган урман ресурсларының классификациясе бар, аның нигезендә ресурсларны, барлыкка килү (әзерлек) урынына, ресурсны исәпкә алу (бәяләү) ысулына, файдалану холкына карап, 3 төркемгә бүлү каралган.

2.3.2. Урманнардан агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыю өчен файдалану чорлары

Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыю өчен дәүләт яки муниципаль милектәге урман кишәрлеген арендалау шартнамәсе ун елдан кырык тугыз елга кадәр төзелә.

2.4. Урманнардан азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыю өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу өчен урманнардан файдалану Россия Федерациясе Урман кодексының 34, 35 статьялары, Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 28 июлендәге 494 номерлы Рослесхоз боерыгы белән расланган Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу кагыйдәләре, «Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ Татарстан Республикасы законы белән регламентлана.

Азык-төлек урман ресурсларына кыргый җимешләр, җиләкләр, чикләвекләр, гөмбәләр, орлыклар, каен суты һәм башка урман ресурслары керә.

Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу гражданнар, юридик затлар тарафыннан эшкуарлык максатларында, шулай ук гражданнар тарафыннан – шәхси ихтыяҗлар өчен гамәлгә ашырылырга мөмкин.

Гражданнар, юридик затлар урман кишәрлекләрен арендалау шартнамәләре нигезендә азык-төлек урман ресурсларын әзерлиләр һәм дару үләннәрен җыялар.

Урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе 10 елдан 49 елга кадәрге чорга төзелә.

Шәхси ихтыяҗлар өчен азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыю РФ Урман кодексының 11 статьясының 1 өлеше, «Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 2008 елның 22 маендагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә башкарыла.

Чикләрендә азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыеп алу өчен урманнардан файдалану рөхсәт ителгән урман кварталлары һәм аларның өлешләре исемлеге 5 нче таблицада күрсәтелгән.

2.4.1. Урманнардан азык-төлек урман ресурсларын һәм дару үләннәрен төрләре буенча әзерләү һәм җыеп алу өчен файдалану нормативлары (ел саен рөхсәт ителгән күләмнәре) һәм параметрлары

Азык-төлек урман ресурсларын әзерләгәндә һәм дару үләннәрен җыйганда ел саен урманнардан рөхсәтле файдалануның рөхсәт ителгән күләмнәре 13 нче таблицада китерелә.

13 нче таблица

Азык-төлек урман ресурсларын әзерләгәндә һәм дару үләннәрен җыеп алганда урманнардан файдалану параметрлары

Т/с	Азык-төлек урман ресурсларының, дару үләннәренең төре	Үлчәү берәмлеге	Әзерләүгә ел саен рөхсәт ителә торган күләме
1	2	3	4
Азык-төлек ресурслары			
1.	Җиләкләр: нарат җиләге	тонна	-
	Мүк җиләге	тонна	-
	Күк җиләк	тонна	-
	кура җиләге	тонна	-
	җир җиләге	тонна	-
	кара җиләк	тонна	-
	кызыл бөрлегән	тонна	-
	миләш, шомырт	тонна	-
	Барлыгы	тонна	-
2.	Гөмбә: ак	тонна	-
	майлы	тонна	-
	ал гөмбә	тонна	-
	кызыл гөмбә	тонна	-
	каен гөмбәсе	тонна	-
	гөреҗдәләр	тонна	-
	әтәч гөмбәсе	тонна	-

	баллы гөмбә	тонна	-
	Барлыгы	тонна	-
3.	Агач сутлары - каен	тонна	-
Дару чималы			
4.	Сары мәтрүшкә, икеөйле кычыткан, ландыш, аю табаны, дару ромашкасы, акбаш, эт тигәнәге, канлы үлән, песи үләне, сәдәп гөле, лапчатка, үги ана яфрагы, кыр наратбашы һ.б.	тонна	1,0 (коры килеш)
5.	Чага гөмбәсе		-

Җиләк, гөмбә һәм дару чималлары уңышының 60 процентына кадәр өлеше җирле халык тарафыннан үзләштерелә.

2.4.2. Әзерләү һәм җыеп алу вакытлары

Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәре җыю өчен урманнардан рөхсәтле файдалану чорлары урман кишәрлегенең аренда шартнамәсендә билгеләнә.

2.4.3. Агач сутлары әзерләгәндә нормативлар һәм параметрлар

Каен суты әзерләү өлгергән урман кишәрлекләрендә кисәренә 5 елдан да ким булмаган вакыт кала рөхсәт ителә.

Каен суты әзерләү сайланма кисүләр башкарыла торган утыртмаларда кирт салу ысулы белән гамәлгә ашырыла, кисүгә билгеләнгән агачлардан алу рөхсәт ителә.

Кисеп җибәрү өчен тулылыгы кимендә 0,4 һәм бер гектарга кимендә 200 данә агачлы, бонитетның I-III классларына караган урманның сәламәт өлеше сайлап алына. Кисеп җибәргәндә күкрәк биеклегендәге диаметры 20 см һәм аннан да юанрак булган агачларны билгелиләр.

Агач тамыры башланган җирдән 20-35 см биеклектә канал бораулау эшләрен башкаралар. Агачта бер һәм аннан да күбрәк кирт салу тишекләре ясалган очракта, алар кәүсәнең бер ягында бер-берсеннән, сут бер савытка агып төшәрлек итеп, 8-15 см ераклыкта урнаштырыла.

Агач диаметрына карап, бораулана торган каналлар саны нормативлары киләсе таблицада китерелгән.

Агачның күкрәк биеклегендәге диаметры, см	Кирт салганда каналлар саны	Искәрмә
20-22	1	Диаметры 16 см булган агачларга кисәргә бер ел калгач кирт салу рөхсәт ителә, түбәндәгечә басым нормалары булганда: 16-20 см – 1 канал 21-24 см – 2 канал 25 см һәм күбрәк – 3 канал
23-27	2	
28-32	3	
33 һәм аннан күбрәк	3	

Кирт салу чоры тәмамланганнан соң, агачларның чирләп китүен кисәтү максатларында, тишекләр сагыз пастасы белән сылап куелырга яисә агач бөке белән

ябылырга һәм вар, бакча замазкасы яисә известьлы балчык белән сылап куелырга тиеш.

Калган елларда каналлар беренче елгы кисеп җибәрү каналлары дәрәҗәсендә 10 см интервал белән агач кәүсәсе әйләнесенең теге яисә бу ягына таба бораулана.

Әзерләү агачның техник сыйфатларын саклап калырлык итеп гамәлгә ашырылырга тиеш.

2.4.4. Абага-кара абага әзерләү

Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү аларның үсентеләренә зыян китермәслек алымнар белән гамәлгә ашырылырга тиеш. Үсемлекләрне тамыры белән йолкып алу, яфракларына һәм тамыр үзәгенә зыян китерү тыела.

Кара абага чималын әзерләү бер кишәрлектә 3-4 ел дәвамында алып барыла. Аннары үсемлекләрне торгызу өчен тәнәфес кирәк: чималны бер тапкыр җыйган вакытта (бер сезонда) – 2-3 ел, ике тапкыр җыйган очракта – 3-4 ел.

2.4.5. Урманнардан азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыеп алу өчен файдалану чорлары

Дәүләти яисә муниципаль милектәге урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе, азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыю өчен урманнардан файдалану максатларында, РФ Урман кодексының 72 статьясындагы 3 өлеше нигезендә ун елдан алып кырык тугыз елга кадәр төзелә.

Урман кишәрлегенең аренда шартнамәсенең вакыты урман хуҗалыгы регламентында урманнардан файдалану буенча каралган чорга туры китереп билгеләнә.

2.5. Урманнардан аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Аучылык хуҗалыгы кыргый хайваннарның популяцияләре белән рациональ идарә итү һәм ел саен продукция алу рәвешендә урманнардан комплекслы файдалануга үз өлешен кертә.

Ау «Ау турында һәм аучылык ресурсларын саклау турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны аучылык хуҗалыгы өлкәсендәге эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен файдалану РФ Урман кодексының 25, 36 статьялары белән регламентлана.

Урманнардан ау хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен аучылык хуҗалыгын алып бару өчен файдалануны хокукый җайга салу Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану кагыйдәләрен һәм Урман кишәрлекләрен бирмичә аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану очраклары

исемлеген раслау турында» 2017 елның 12 декабрендәге 661 номерлы боерыгы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Аучылык инфраструктурасына карый торган объектлар исемлеге турында» 2017 елның 11 июлендәге 1469-р номерлы боерыгы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Аучылык биләмәләре чикләренә хокукый режимында аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен башкару рөхсәт ителә торган җирләр кертелә.

Аучылык биләмәләре түбәндәгеләргә бүленә:

1) «Ау турында һәм аучылык ресурсларын саклау турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы федераль законда каралган нигезләрдә юридик затлар, шәхси эшкуарлар тарафыннан кулланыла торган аучылык биләмәләре (алга таба беркетелгән аучылык биләмәләре);

2) ау максатларында физик затлар ирекле йөри алу хокукына ия булган аучылык биләмәләре (алга таба – гомуми файдаланудагы аучылык биләмәләре).

Гомуми файдаланудагы аучылык биләмәләре Россия Федерациясе субъектындагы аучылык биләмәләренең гомуми мәйданында кимендә егерме процентын тәшкил итәргә тиеш.

Аучылык биләмәләре ауның бер яки берничә төрен гамәлгә ашыру өчен кулланылырга мөмкин.

Аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру өчен урман кварталларының һәм урманчылык кишәрлекләре буенча аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.5.1. Аучылык инфраструктурасы объектларын урнаштыру өчен биотехник чаралар уздыру исемлеге һәм нормалары

Ел саен үткәрелә торган биотехник чаралар күләме түбәндәге таблицада китерелде.

Т/с	Чараларның төрләре	Үлчәү берәмлеге	Ел саен рөхсәт ителә торган
1	2	3	4
1.	Куяннар өчен ашату мәйданнары ясау	данә	100
2.	Пошилар, кыр кәҗәләре өчен җимлекләр урнаштыру	данә	50
3.	Пошилар, кабан дуңгызлары, куяннар өчен тоз салынган катырлар урнаштыру	данә/кг	140/2500
4.	Пошины, кыр кәҗәсен, куяннарны ашату өчен усак, тал кисү	куб.м	150
5.	Аучы манаралары урнаштыру	данә	4
6.	Ашату өчен печән әзерләү	тонна	10
7.	Суерлар һәм боҗырлар өчен чуер ташлыклар кору	данә	70
8.	Гөрелдәвекләр кору	данә	70
9.	Кабан өчен ашату кырлары ясау	гектар	4
10.	Ауны чикли һәм тыя торган аншлаглар, күрсәткечләр урнаштыру	данә	50

2.6. Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен рөхсәтле файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан файдалану авыл хуҗалыгын алып бару Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 2 июлендәге 408 номерлы боерыгы белән расланган «Урманнардан авыл хуҗалыгын алып бару өчен файдалану кагыйдәләре һәм, сервитут, гавами сервитут билгеләп яисә билгеләмичә, урман кишәрлеге бирмичә генә авыл хуҗалыгы алып бару өчен урманнардан файдалану исемлеге» нигезендә регламентлана.

Урманнар авыл хуҗалыгы алып бару (печән чабу, авыл хуҗалыгы терлекләрен көтү, умартачылык, төньяк боланчылыгы, товарлы аквакультура (товарлы балыкчылык), авыл хуҗалыгы культураларын үстерү һәм башка авыл хуҗалыгы эшчәнлеге) өчен кулланылырга мөмкин, урман кишәрлеген биреп яки бирмичә, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә гамәлгә ашырыла.

Авыл хуҗалыгын алып бару өчен урман кварталларының һәм урманчылык кишәрлекләре буенча аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.6.1. Урманнардан авыл хуҗалыгы алып бару өчен файдалану параметрлары

14 нче таблица

Т/с	Файдалану төрләре	Үлчәү берәмлеге	Ел саен рөхсәт ителә торган күләме
1	2	3	4
1.	Сөрүлекләр	гектар	19
2.	Печән чабу	гектар	437
3.	Терлек көтү		
	а) урманда	мең гектар/баш	Тыярга
	б) утлавыкларда	гектар/баш	298/199
4.	Умартачылык		
	а) бал бирүчеләр		
	- юкә	гектар	2294
	- үләннәр	гектар	1307
	б) 1 гектардан бал продуктлылыгы, шул исәптән		
	- юкә	кг/гектар	100
	- үләннәр	кг/гектар	50
	в) умарта оялары күләмен тәэмин итү мөмкинлеге	умарталык саны	2778

2.7. Балыкчылыкны гамәлгә ашыру, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш

Урманнардан балык тоту өчен файдалану РФ Урман кодексының 38.1 статьясы һәм Россия Табигать министрлыгының 2021 елның 13 октябрендәге 742 номерлы боерыгы белән регламентташтырыла.

Урманнардан файдалануның бу төре алар урнашкан җирләрнең максатчан билгеләнеше белән бәйле һәм аны алып бару урман хуҗалыгы мәнфәгатьләре белән туры килсә генә рөхсәт ителә.

Балык тоту өчен кишәрлек урманчылыклары буенча урман кварталлары яки аларның өлешләре исемлеге, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш, әлеге Регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.8. Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген һәм мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

РФ Урман кодексының 40 статьясына ярашлы рәвештә урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану урманчылыкның барча территориясендә гамәлгә ашырылырга мөмкин. Урманнардан файдалану Россия Табигать ресурслары министрлыгының 2020 елның 27 июлендәге 487 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген һәм мәгариф эшчәнлеген башкару өчен файдалану кагыйдәләре белән регламентлана.

Фәнни-тикшеренү, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен урман кварталларының һәм урманчылык кишәрлекләре буенча аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелде.

2.9. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

2.9.1. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары

Рекреация эшчәнлеге РФ Урман кодексында туризм, физик культура һәм спорт, ял оештыру һәм гражданнарның сәламәтлеген ныгыту өлкәсендә хезмәтләр күрсәтү белән бәйле эшчәнлек буларак карала.

Урманнардан шушы рәвешле файдалану (РФ Урман кодексының 41 статьясында) урман кишәрлекләре бирүне таләп итә торган төрләргә карый, әмма урман ресурсларыннан башка гына гамәлгә ашырыла, бирелгән урман кишәрлекләрендә кирәкле урман инфраструктурасы, шул исәптән капиталь һәм капиталь булмаган төзелмәләр һәм корылмалар булдырыла, территория төзекләндерелә (РФ Урман кодексының 13, 41 статьялары).

Рекреация эшчәнлеген оештыру үзенчәлекләре Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 9 ноябрендәге 908 номерлы боерыгы белән расланган Рекреация эшчәнлеген башкару өчен урманнардан файдалану кагыйдәләрендә бәян ителгән.

2.9.2. Рекреация эшчәнлеге зонасына караган, шул исәптән физик-культура, спорт һәм спорт-техник корылмалар торгызу рөхсәт ителә торган, кварталларның һәм (яисә) аларның өлешләренең исемлеге.

Кишәрлек урманчылыклары буенча рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен урман кварталларының яки аларның өлешләренең исемлеге әлеге

регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

Чикләрендә рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру объектларын төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү күздә тотылган урманнарны үзләштерүнең планлаштырыла торган зоналары

Урманчылык	Кишәрлек урманчылыгы	Кв. №	Файдаланучының, объектның исеме	Планлаштырыла торган чаралар
1	2	3	4	5
Нурлат	Чулпан	42	«Заречный» балаларны савыктыру лагере	Рекреация зоналарын үстерү максатларында физик культура-савыктыру һәм спорт-техник билгеләнешендәге корылмаларны төзү һәм үзгәртеп кору планлаштырыла
Нурлат	Чияле Алан	89, 96	«Чияле Алан» балаларны савыктыру лагере	Рекреация зоналарын үстерү максатларында физик культура-савыктыру һәм спорт-техник билгеләнешендәге корылмаларны төзү һәм үзгәртеп кору планлаштырыла
Нурлат	Чияле Алан	80, 120	Балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе	Рекреация зоналарын үстерү максатларында физик культура-савыктыру һәм спорт-техник билгеләнешендәге корылмаларны төзү һәм үзгәртеп кору планлаштырыла

2.9.3. Рекреация эшчәнлегенә караган зона территориясен функциональ зоналарга бүлү

Рекреацияләү зоналары вазифаи зоналарга түбәндәгечә бүлгәләнә:
1. Интенсив файдаланулы.
2. Уртача файдаланулы.
3. Оешкан рәвештә ял итүле.
4. Резерватлы.
5. Заказник.
6. Катгый режимлы.
7. Хуҗалыкка бәйле.

2.9.4. Урман кишәрлекләрендә вакытлыча төзелгән корылмалар исемлеге һәм аларны төзекләндерү нормативлары

Рекреация билгеләнешендәге урманнарда территорияне төзекләндерү нормалары (гомуми мәйданның 100 га буенча)

Т/с	Төзекләндерү элементлары	Яшел зона		Чикләрендәге туристлык маршрутлары (1 км маршрутка)
		Актив ял	Һава сулап йөрү	
1	2	3	4	5
1.	Гравийлы, йөри торган өлеше 4,5 м (км) киңлегендә булган машина белән килү юллары	0,15	0,02	-

Т/с	Төзекләндерү элементлары	Яшел зона		Чикләрендәге туристлык маршрутлары (1 км маршрутка)
		Актив ял	Һава сулап йөрү	
1	2	3	4	5
2.	Биләмәләр эчендәге гравийлы, өслеге 3 м (км) киңлегендә булган юллар	1,8	0,5	-
3.	15 машинага исәпләнгән, грунтлы, гравий белән вак таш кушылган автотукталышлар (данә)	0,25	0,03	-
4.	Җәяүләп йөри торган сукмаклар (км)	-	0,04	-
5.	4 урынлы утыргычлар (данә)	18	3	1
6.	6 урынга исәпләнгән пикник өстәлләре (данә)	7	0,6	-
7.	Яңгырдан ышыклану урыннары (данә)	1,5	0,2	0,2
8.	Азык әзерләү урыннары (данә)	3,5	0,5	0,6
9.	Чүплек савытлары (данә)	30	-	-
10.	Чүп җыю җайланмалары (данә)	3,5	-	-
11.	Бәдрәфләр (данә)	0,18	-	-
12.	Спорт һәм уен мәйданчыклары, кв.метр	37	-	5
13.	Елгаларда һәм сулыкларда су коенып, кызына торган урыннар, кв.метр	90	15	-
14.	Пляж кабиналары (данә)	0,18	0,02	-
15.	Беседкалар (данә)	0,17	-	-
16.	Күрсәткечләр (данә)	1,5	0,2	0,4
17.	Күренеш нокталары (данә)	0,7	0,1	0,3
18.	Коелар һәм чишмәләр (данә)	0,02	0,01	0,1
19.	Туристларга палаткалар кую урыннары, кв.метр	50	-	20

2.9.5. Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану параметрлары һәм чорлары

Рекреация эшчәнлеге урманнарында хуҗалык эшчәнлеге халыкны ял иттерү өчен иң яхшы шартларны оештыруга, эстетик һәм санитар-гигиеник таләпләргә җавап бирә торган урман ландшафтларын саклауга һәм яхшыртуга, ландшафтларның типларын рациональ (оптималь) ярашлылыгын билгеләүгә юнәлдерелгән булырга тиеш.

Рекреация билгеләнешендәге урманнар өчен эшләрнең әһәмиятле элементы булып аларның территорияләрен төзекләндерү тора, ул юллар төзү һәм ремонтлаудан, ял итү өчен урыннар һәм мәйданчыклар корудан, кече архитектура формаларын, урман скульптурасын урнаштырудан, төрле урман янгыннары корылмаларын төзүдән һәм башка төрле чараларны гамәлгә ашырудан гыйбарәт. Юл-сукмак челтәре барча территорияне бердәм композиция бөтенлегенә берләштерергә тиеш.

Рекреация басымы йогынтысында урман тирәлегенең үзгәрү дәрәҗәсен ял итү режимы билгели, ә ял режимы - урманнарның территориясен оештыруны.

Урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдаланганда урман кишәрлекләрендә капиталь һәм капиталь булмаган төзелмә объектлары, корылмалар исемлеге һәм аларны төзекләндерү нормативлары өстәмә тикшерүләр

уздырганнан соң урманнарны үзләштерү проектларында аталган максатларда (ял, туризм оештыру, физик культура-савыктыру, спорт эшчәнлеге һ.б.) файдалану өчен тапшырылган конкрет урман кишәрлеге өчен бирелә.

РФ Урман кодексының 72 статьясы нигезендә рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе ун елдан алып кырык тугыз елга кадәрле срокка төзелә.

2.10. Урманнардан урман плантацияләре ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урман плантацияләрен оештыру һәм аларны эксплуатацияләү билгеле бер токым (максатчан токым) урман үсемлекләрен үстерүгә бәйле эшкуарлык эшчәнлегеннән гыйбарәт.

Билегеле бер токым урман утыртмаларына алар хисабыннан алдан билгеле сыйфатламалары булган агач материалын алу тәэмин ителә торган ясалма утыртылган урман утыртмалары карый.

Урман плантацияләре урман фонды җирләрендә дә, башка категориядәге җирләрдә дә оештырыла ала.

Гражданнарга, юридик затларга урман плантацияләрен ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен урман кишәрлекләре – РФ Урман кодексы нигезендә, җир кишәрлекләре – җир законнары нигезендә арендага тапшырыла.

Урман плантацияләрендә урман утыртмаларын кисү һәм урман утыртмаларына кирт салу эшләрен башкару чикләүләрсез рөхсәт ителә.

Урманчылыкта урман плантацияләре, урман плантацияләрен техник проектлау материаллары юк, урманчылыкта урман плантацияләренә нигез салу өчен махсус тикшерүләр уздырылмады.

РФ Урман кодексының 72 статьясы нигезендә урман плантацияләрен оештыру һәм аларны эксплуатацияләү максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе ун елдан алып кырык тугыз елга кадәрле срокка төзелә.

2.11. Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен һәм дару үләннәрен үстерү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урман җимешләрен, җиләкләрне, декоратив үсемлекләрне һәм дару үләннәрен үстерү җимешләр, декоратив үсемлекләр, дару үләннәре, җиләкләр һәм башка шуңа охшаш урман ресурсларын алуга бәйле эшмәкәрлек эшчәнлегеннән гыйбарәт. Урманнардан файдалануның әлеге төре Россия Табигат министрлыгының 2020 елның 28 июлендәге 497 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану кагыйдәләрендә регламентлана һәм урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе нигезендә урманнарны үзләштерү проекты нигезендә гамәлгә ашырыла.

Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен, беренче чиратта, урман фонды җирләре составындагы урмансыз җирләр, шулай ук урман булып җитешмәгән, агачлар киселгән урыннар, аланнар һәм урман культураларын утыртканчыга кадәр урманның табигый торгызылуы мөмкин

булмаган башка урман утыртмалары белән капланмаган җирләр; рекультивацияләнергә тиешле (эшкә яраклы үзлеге беткән торфлыклар һ.б.) җирләр файдаланыла.

Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен үзгәртеп коруга билгеләнмәгән, азкыйммәтле утыртма кишәрлекләре файдаланылырга мөмкин.

Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану РФ Урман кодексының 27 статьясы нигезендә чикләнергә яки тыелырга мөмкин.

РФ Урман кодексының 72 статьясы нигезендә җмешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе ун елдан алып кырык тугыз елга кадәрле срокка төзелә.

Кишәрлек урманчылыклары буенча җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен урман кварталларының яки аларның өлешләренең исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.12. Урманнардан урман питомниклары ясау һәм аларны эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урман питомникларын (даими, вакытлыча) булдыру һәм аларны эксплуатацияләү төп урман агач токымнары үсентеләрен үстерү белән бәйле эшчәнлек булып тора.

Урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләре Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләрен раслау турында» 2021 елның 12 октябрендәге 737 номерлы боерыгы белән расланган.

Урман питомниклары булдыру һәм алардан файдалану өчен урманнардан файдалану РФ Урман кодексының 27 статьясы нигезендә чикләнергә мөмкин.

Урман питомниклары төзү һәм аларны файдалану, әгәр мондый эшчәнлек аларның хокукый режимына каршы килмәсә, урман фонды җирләрендә һәм башка категория җирләрдә рөхсәт ителә (РФ Урман кодексының 39.1 статьясы).

Урман питомникларында кәлшәләр, үсентеләр үстерү өчен яхшыртылган һәм сортлы урман үсемлекләре кулланыла, әгәр мондый орлыклар юк икән, урман үсемлекләренең нормаль орлыклары кулланыла.

РФ Урман кодексының 72 статьясы нигезендә урман питомниклары оештыру һәм аларны эксплуатацияләү максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе ун елдан алып кырык тугыз елга кадәрле чорга төзелә.

Урман питомниклары булдыру һәм аларны кишәрлек урманчылыклары буенча эксплуатацияләү өчен урман кварталлары яисә аларның өлешләре исемлеге әлеге Регламентның 5 нче таблицасында китерелә.

Хәзерге вакытта Шәһәр яны урманчылыгы чикләрендә бер даими урман питомнигы бар, аларда төп урман хасил итүче токымнар үстерелә.

2.13. Җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, эзләү һәм файдалы казылмалар чыгаруны гамәлгә ашыру өчен файдалану РФ Урман кодексының 43 статьясы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, эзләү һәм файдалы казылмалар чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалану тәртибен һәм, җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне гамәлгә ашыру максатларында, урман кишәрлеге бирелмичә, сервитут билгеләп яки билгеләмичә урманнардан файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 7 июлендәге 417 номерлы боерыгы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру өчен урманнардан файдалануның рөхсәт ителгән күләмнәре һәм урманчылыкларның кишәрлек урманчылыклары кисемендә урман кишәрлекләренең урнашкан урыны 5 нче таблицада чагылдырылган.

Урманнарны җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгару максатларында файдалану өчен дәүләт яки муниципаль милектәге урман кишәрлеге арендага бирелә яки бу урман кишәрлегенә карата РФ Урман кодексының 9 статьясына ярашлы рәвештә сервитут билгеләнергә мөмкин. Урманнарны урман кишәрлеген бирмичә, сервитут билгеләмичә генә җир астын геологик өйрәнү максатларында файдалану рөхсәт ителә, әгәр күрсәтелгән максатларда эш башкару урман утыртмаларын кисүгә яки капиталь төзелеш объектларын төзүгә китермәсә.

Җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгару максатында урманнардан файдалана торган затлар түбәндәгеләрне тәэмин итә:

кулланыла торган урманнарны һәм урманга тоташкан урман кашакларны, ясалма һәм табигый су агымнарын җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычранудан даими чистарту;

җитештерү эшчәнлеге барышында җимерелгән юлларны, киптерү канауларын, дренаж системаларын, күперләрне, башка гидротехник корылмаларны, квартал баганаларын, квартал юлларын, аншлагларны, урманнар территориясен төзекләндерү элементларын торгызуны;

Россия Федерациясе законнарына ярашлы рәвештә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган, җир асты байлыкларын геологик өйрәнүгә, файдалы казылмаларны эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыруга бәйле объектларны тиешле эшләрне үтәү чорлары тәмамлану белән консервацияләүне яисә юк итүне һәм күрсәтелгән объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм (яки) эксплуатацияләү өчен файдаланылган җирләрне рекультивацияләүне;

әлеге затлар гаебе белән барлыкка килгән һәлакәт очракларын, шулай ук аларның нәтиҗәләрен бетерү буенча кирәкле чараларны күрү;

сейсмик разведка эшләрен планлаштыру һәм үткәрү, шулай ук хәрәкәт составын һәм йөкләрне яңа урынга күчерү максатларында квартал ызаннары, урман

юллары билгән һәм урман утыртмалары белән капланмаган башка җирләрдән актив файдалану.

РФ Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урманнардан файдаланганда алынган агач материалына милекчелек хокукы Россия Федерациясенеке була.

Әлеге агач материалы Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урман фонды җирләрендә урнашкан урманнардан файдаланганда алынган агач материалын сату турында» 2009 елның 23 июлендәге 604 номерлы карары нигезендә сатыла.

РФ Урман кодексының 73.1 статьясының 3 өлешендә РФ Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урманнардан файдалану өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә агач материалы әзерләү өчен аукцион уздырмыйча урман кишәрлекләренең аренда шартнамәләрен төзү каралган.

РФ Урман кодексының 73.1 статьясының 3 өлешендәге 3 пунктында 43, 45 статьяларда каралган очракларда, дәүләт милкендә яки муниципаль милектә булган урман кишәрлеген файдалануга алу шартнамәсе җир асты байлыкларыннан файдалануга лицензия гамәлдә булган чорга төзелә.

Җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне, файдалы казылмалар эзләү һәм чыгаруны гамәлгә ашыру максатлары өчен урман кварталлары яисә аларның өлешләре исемлеге әлеге Регламентның 5 нче таблицасында китерелә.

«Россия Федерациясе Урман кодексына һәм урманнарны торгызуны һәм урман үрчетүне камилләштерү өлешендә Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 19 июлендәге 212-ФЗ номерлы һәм «Россия Федерациясе Урман кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2021 елның 2 июлендәге 303-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә әлеге максатларда урманнардан файдаланучы затлар Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә урманнарны торгызу проектына яки урманнарны үрчетү проектына ярашлы рәвештә урман утыртмаларын кискәннән соң бер елдан соңга калмыйча урман утыртмалары киселгән мәйданга тигез мәйданда Татарстан Республикасы территориясе чикләрендә урманнарны торгызу яки урманнарны үрчетү эшләрен башкарырга бурычлы, шул исәптән гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны оештыру өчен билгеләнгән саклык зоналарын булдырган очракта да.

2.14. Урманнардан сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портлары булдыру һәм аларны киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

РФ Урман кодексының 44 статьясына ярашлы рәвештә, урман кишәрлекләре сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын булдыру һәм аларны киңәйтү, су законнарына ярашлы рәвештә гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен файдаланыла.

Урман законнары нормаларында билгеләнгәнчә, РФ Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урманнардан файдаланганда алынган агач материалына милекчелек хокукы Россия Федерациясенеке була.

Әлеге агач материалы Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урман фонды җирләрендә урнашкан урманнардан файдаланганда алынган агач материалын сату турында» 2009 елның 23 июлендәге 604 номерлы карары нигезендә сатыла.

РФ Урман кодексының 72 статьясының 3 өлеше һәм 74 статьясының 3 өлеше нигезендә урман кишәрлекләре атап үтелгән максатларда дәүләт органнары карарлары нигезендә, аукционнар уздырмыйча гына, бер елдан алып кырык тугыз елга кадәрге чорга арендага тапшырыла.

Дәүләт яки муниципаль милектәге урман кишәрлекләре гражданнарга, юридик затларга РФ Урман кодексының 9 статьясына ярашлы рәвештә сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын булдыру һәм аларны киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен бирелә.

Сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын булдыру һәм аларны киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү өчен кишәрлек урманчылыклары буенча урман кварталлары яки аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

«Россия Федерациясе Урман кодексына һәм урманнарны торгызуны һәм урман үрчетүне камилләштерү өлешендә Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 19 июлендәге 212-ФЗ номерлы һәм «Россия Федерациясе Урман кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2021 елның 2 июлендәге 303-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә әлеге максатларда урманнардан файдаланучы затлар Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә урманнарны торгызу проектына яки урманнарны үрчетү проектына ярашлы рәвештә урман утыртмаларын кискәннән соң бер елдан соңга калмыйча урман утыртмалары киселгән мәйданга тигез мәйданда Татарстан Республикасы территориясе чикләрендә урманнарны торгызу яки урманнарны үрчетү эшләрен башкарырга бурычлы, шул исәптән гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны оештыру өчен билгеләнгән саклык зоналарын булдырган очракта да.

2.15. Урманнардан линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

РФ Шәһәр төзелеше кодексының 1 статьясының 10.1 пунктына ярашлы рәвештә, линияле объектларга электр тапшыру линияләре, элемтә линияләре (шул исәптән линия-кабель корылмалары), торбаүткәргечләр, автомобиль юллары, тимер юл линияләре һәм башка шундый корылмалар керә.

Урманнардан файдалануның әлеге төре РФ Урман кодексының 45 статьясы һәм Россия Табигать министрлыгының «Урманнардан линияле объектлар төзү,

аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану кагыйдәләрен һәм, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә, урман кишәрлеген бирмичә урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану очраклары исемлеген раслау турында» 2020 елның 10 июлендәге 434 номерлы боерыгы нигезендә регламентлана.

Сусаклагычлар, бүтән ясалма су объектлары, шулай ук гидротехник корылмалар, елга портлары, причаллар төзү өчен гражданнарга һәм юридик затларга урманчылыкның барча территориясе буйлап урман кишәрлекләрен даими (вакыты чикләнмичә) файдалануга тапшыру аренда хокукында гамәлгә ашырылырга мөмкин, ә махсус сакланучы урман кишәрлекләрендә фәкать күрсәтелгән эшләрне урнаштыру ихтималының башка вариантлары булмаган очракта гына рөхсәт ителә.

Дәүләт милкендә яки муниципаль милектә булган урман кишәрлекләре гражданнарга һәм юридик затларга РФ Урман кодексының 9 статьясы һәм 73.1 статьясының 3 өлеше нигезендә аукцион уздырмыйча кырык тугыз елга кадәр бирелә.

Урман фонды җирләрендә урнашкан урманнарны төзелеш, реконструкция, линияле объектларны эксплуатацияләү белән бәйле объектларны урнаштыру өчен кулланганда урман булмаган җирләр, ә андый җирләр булмаганда – урманны торгызу өчен билгеләнгән җирләр (киселгән, янган, сирәкләнгән, чүлгә әверелгән урыннар, аланлыклар һәм башка урыннар), шулай ук түбән тулылыклы һәм аз дәрәҗәдә кыйммәтле урман агачлары үскән мәйданнар кулланылырга тиеш.

Линияле объектларны төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү максатларында арендага, даими (вакыты чикләнмичә) файдалануга тапшырылган урман кишәрлекләрендә урман утыртмаларын кисү урманнарны үзләштерү проекты нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш. Урманнардан файдалануның әлеге төрендә урман фонды җирләрендә урнашкан урманнардан шушы рәвешле файдаланганда алынган агач материалына милекчелек хокукы Россия Федерациясенеке була (РФ Урман кодексының 20 статьясының 2 өлеше). Әлеге агач материалын сату РФ Хөкүмәтенең «Россия Федерациясе Урман кодексының 43-46 статьялары нигезендә урман фонды җирләрендә урнашкан урманнардан файдаланганда алынган агач материалын сату турында» 2009 елның 23 июлендәге 604 номерлы карары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм линияле объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны тудыру өчен билгеләнгән сак һәм санитар-саклык зоналарында урман утыртмаларын кисү күрсәтелгән зоналарда билгеләнгән режимга туры китереп гамәлгә ашырыла.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Электр челтәрләре хуҗалыгы объектларының саклык зоналарын һәм мондый зоналарның чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләреннән файдалануда махсус шартлар билгеләү тәртибе турында» 2009 елның 24 февралендәге 160 номерлы карары нигезендә көчәнеше 1000 вольтка кадәр булган электр челтәрләре өчен түбәндәгечә саклык зонасы билгеләнә:

электр тапшыру һава линияләре буйлап (биналарга кертү өлешендәге тармакларыннан тыш) җир өслегендә кырый үткәргечләр проекцияләреннән һәр ягыннан 2 метр ераклыкта торучы, параллель турылар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә (алар үз торышыннан читкә чыгып тормаганда);

җир астыннан электр тапшыручы кабель линияләре буйлап кырый кабельләрдән һәр ягыннан 1 метр ераклыкта торучы, паралелль турылар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә.

1000 В югары булган электр челтәрләренең саклык зонасы киләсе таблицага туры китереп билгеләнә.

Көчәнеше 1000 В югары булган электр челтәрләренең саклык зонасы

Көчәнешнең проектта каралган номинал классы, кВт	Саклык зонасы, м
1 кадәр	2 (биналарның стеналары, конструкцияләр һ.б. буйлап үзтотышлы яки изоляцияләнгән үткәргечле линияләр өчен саклык зонасы мондый линияләрдән норматив хокукый актларда билгеләнгән минималь мөмкин аралык белән билгеләнә)
1-20	10 (5 – торак пунктлар чикләрендә урнаштырылган үзтотышлы яки изоляцияләнгән чыбыклы линияләр өчен)
35	15
110	20
150, 220	25
330, 500, +/- 400	30
750, +/- 750	40

Торбаүткәргечләргә (алар нинди ысул белән салынган булса да) зыян салыну ихтималын булдырмас өчен саклык зоналары билгеләнә:

нефть, табигый газ, нефть продуктлары, нефть һәм ясалма углеводород газы транспортлаучы торбаүткәргеч трассалары буйлап, – торбаүткәргеч күчәрененең һәр ягыннан 25 м ераклыкта узучы шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

сыегайтылган углеводородлы газлар, тотрыклы булмаган бензин һәм конденсат транспортлаучы торбаүткәргеч трассалары буйлап, – торбаүткәргеч күчәренең һәр ягыннан 100 м ераклыкта уза торган шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

күптармаклы торбаүткәргеч трассалары буйлап – кырый торбаүткәргечләрнең күчәрләреннән югарыда күрсәтелгән аралыкларда уза торган шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

су асты кичүләре буйлап – кичүләрнең кырый тармаклары күчәрләреннән һәр ягыннан 100 м аралыкта торучы параллель яссылыклардан гыйбарәт булган су өслегеннән төпкә кадәрге су тирәлегенең бер өлеше рәвешендә;

конденсатны саклау һәм газсызландыру савытлары, продукцияне аварияле чыгару өчен җир амбарлары тирәли – күрсәтелгән объектлар территориясе чикләренең һәр ягыннан 50 м ераклыкта торучы, йомык сызык белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

продукцияне транспортка әзерләүче технологик җайланмалар, суырту һәм тутыру буенча төп һәм аралык насос станцияләре, резервуар парклары, компрессор һәм газ бүлү станцияләре, продукцияне үлчәү төеннәре, салу һәм бушату эстакадалары, газны җир астында саклау станцияләре, нефть, нефть продуктларын

җылыту пунктлары тирәли – күрсәтелгән объектларның территорияләре чикләреннән һәр ягыннан 100 м торучы йомык сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә (Магистраль торбаүткәргечләрне саклау кагыйдәләре (Россиянең Федераль тау һәм сәнәгый күзәтчелегенең 1992 елның 24 апрелендәге 9 номерлы карары белән расланган) (Россиянең Федераль тау һәм сәнәгый күзәтчелегенең 1994 елның 23 ноябрендәге 61 номерлы карары редакциясендә).

Аерып чыгару полосаларының чикләре аерып чыгару полосасын формалаштыру өчен кирәкле җир кишәрлекләрен аерып чыгаруның Россия Федерациясе Транспорт министрлыгы раслаган нормаларын исәпкә алып билгеләнә.

Аерып чыгару полосаларының һәм саклык зоналарының зурлыклары РФ Транспорт министрлыгының 2008 елның 6 августындагы 126 номерлы боерыгында билгеләнгән Тимер юлларны аерып чыгару полосасын формалаштыру өчен кирәкле җир кишәрлекләрен аерып чыгару нормалары, шулай ук тимер юлларның саклык зоналарын исәпләп чыгару нормалары, җир корылышы, шәһәр төзелеше һәм проект документациясе, тимер юл линияләрен, төеннәрен һәм станцияләрен үстерүнең генераль схемалары нигезендә, шулай ук барлыкка килгән җирдән файдалану тәртибен һәм аерып чыгару полосаларының һәм саклык зоналарының элегрәк расланган зурлыкларын һәм чикләрен исәпкә алып билгеләнә.

Линияле объектларны төзү, үзгәртеп кору, эксплуатацияләү өчен урман кварталларының яки аларның өлешләренең исемлеге кишәрлек урманчылыклары буенча әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелде.

«Россия Федерациясе Урман кодексына һәм урманнарны торгызуны һәм урман үрчетүне камилләштерү өлешендә Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 19 июлендәге 212-ФЗ номерлы һәм «Россия Федерациясе Урман кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2021 елның 2 июлендәге 303-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә әлеге максатларда урманнардан файдаланучы затлар Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә урманнарны торгызу проектына яки урманнарны үрчетү проектына ярашлы рәвештә урман утыртмаларын кискәннән соң бер елдан соңга калмыйча урман утыртмалары киселгән мәйданга тигез мәйданда Татарстан Республикасы территориясе чикләрендә урманнарны торгызу яки урманнарны үрчетү эшләрен башкарырга бурычлы, шул исәптән гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны оештыру өчен билгеләнгән саклык зоналарын булдырган очракта да.

2.16. Урманнардан урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнардан агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен файдалану агач һәм башка урман ресурсларын эшкәртү объектларын булдыру, алардан продукция җитештерүгә бәйле эшкуарлык эшчәнлегеннән гыйбарәт.

Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урман кишәрлекләрен куллану РФ Урман кодексының 46 статьясы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урманнардан файдалану кагыйдәләрен раслау турында» 2022 елның 31 гыйнварындагы 54 номерлы боерыгы белән регламентлана.

Дәүләт яки муниципаль милектәге урман кишәрлекләре гражданнарга, юридик затларга урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен арендага бирелә.

Урманнардан агач материалы һәм башка төрле урман ресурслары эшкәртү өчен файдалану максатында урман кишәрлегенең аренда шартнамәсе бер елдан башлап кырык тугыз елга кадәрле чорга төзелә.

Әгәр федераль законнарда федераль дәүләт учреждениеләре тарафыннан урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү рөхсәт ителә икән, дәүләт милкендәге урман кишәрлекләре әлеге учреждениеләргә күрсәтелгән максатлар өчен даими (вакытын чикләмичә) файдалануга бирелә ала.

Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын урнаштыру максатларында, барыннан да элек, урмансыз җирләр, ә урман кишәрлегендә андый җирләр булмаганда – кисүләрдән соң торгызылмаган кишәрлекләр, янган, сирәкләнгән җирләр, чүллекләр, ачык урыннар, шулай ук тулылыгы һәм кыйммәте түбән булган урман утыртмалары үсә торган җирләр файдаланыла.

Бүтән урман кишәрлекләреннән күрсәтелгән максатларда файдалану күрсәтелгән объектларны урнаштыруның башка вариантлары булмаганда рөхсәт ителә.

Саклагыч урманнарда булдыру, шулай ук Россия Федерациясе Урман кодексында һәм башка федераль законнарда каралган башка очракларда урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру һәм эксплуатацияләү тыела.

Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урманнардан файдаланганда түбәндәге очраклар булмаска тиеш:

урманнарны пычрату (шул исәптән радиоактив һәм нефть матдәләре белән) һәм урманнарга башка төрле тискәре йогынты ясау;

Гражданнарның урманнарда булуына чикләүләр кертелгән очракта, транспорт чаралары белән урман кишәрлекләренә керү.

Кишәрлек урманчылыклары буенча урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урман кварталлары яки аларның өлешләре исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

«Россия Федерациясе Урман кодексына һәм урманнарны торгызуны һәм урман үрчетүне камилләштерү өлешендә Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 19 июлендәге 212-ФЗ номерлы һәм «Россия Федерациясе Урман кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2021 елның 2 июлендәге 303-ФЗ номерлы федераль законнар нигезендә әлеге максатларда урманнардан файдаланучы затлар Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә урманнарны торгызу проектына яки урманнарны үрчетү проектына ярашлы рәвештә урман утыртмаларын кискәннән соң бер елдан соңга калмыйча урман утыртмалары

киселгән мәйданга тигез мәйданда Татарстан Республикасы территориясе чикләрендә урманнарны торгызу яки урманнарны үрчетү эшләрен башкарырга бурычлы, шул исәптән гражданнарның иминлеген тәэмин итү һәм объектларны эксплуатацияләү өчен кирәкле шартларны оештыру өчен билгеләнгән саклык зоналарын булдырган очракта да.

2.17. Урманнардан дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен файдалану нормативлары, параметрлары һәм чорлары

Урманнар дини оешмалар тарафыннан «Вөждан иреге һәм дини берләшмәләр турында» 1997 елның 26 сентябрендәге 125-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен файдаланылырга мөмкин.

Дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә дини һәм хәйриячелек билгеләнешендәге биналарны, корылмаларны, төзелмәләрне торгызу рөхсәт ителә. Дәүләт милкендә яки муниципаль милектә булган урман кишәрлекләре дини оешмаларга дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен түләүсез нигездә файдалануга тапшырыла (РФ Урман кодексының 47 статьясы).

Кишәрлек урманчылыклары буенча дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен урман кварталларының яки аларның өлешләренең исемлеге әлеге регламентның 5 нче таблицасында китерелгән.

2.18. Урманнарны саклауга һәм яңадан үрчетүгә карата таләпләр

2.18.1. Урманнарда янгын куркынычсызлыгы чараларына, урманнарны радиоактив матдәләр белән пычранудан һәм тискәре башка йогынтыдан саклауга карата таләпләр

РФ Конституциясенең 9 статьясы һәм РФ Урман кодексының 51 статьясы нигезендә урманнар янгыннардан сакланырга тиеш.

Урманнарны янгыннардан саклау РФ Урман кодексы һәм «Янгын куркынычсызлыгы турында» федераль закон нигезендә биологик, урманчылык, экологик һәм төбәк үзенчәлекләрен исәпкә алып гамәлгә ашырыла һәм урманнардагы янгыннарны булдырмый калуга, вакытында ачыклауга һәм сүндерүгә юнәлдерелгән оештыру, хокукый һәм башка чаралар комплексын үз эченә ала.

Урманнардан файдаланганда, аларны саклаганда, торгызганда, урманнарда бүтән төрле эшчәнлекне гамәлгә ашырганда, шулай ук урманнарда гражданнар йөргәндә урманнарда янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү буенча бердәм таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2020 елның 7 октябрендәге 1614 номерлы карары белән расланган Урманнарда янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрендә билгеләнгән. Урманнарда янгыннарны кисәтү һәм сүндерү чараларының төрләре, әлеге чаралар белән урманнардан файдаланучы затларны тәэмин итү нормативлары, урманнардан файдаланганда урман янгыннарын кисәтү һәм сүндерү чараларының булу нормалары Россия Табигать министрлыгының 2014 елның 28 мартындагы 161 номерлы боерыгында расланган. Урманнарның табигый янгын куркынычлылыгы

классификациясе, һава шартларына бәйле рәвештә урманнарда янгын куркынычы классификациясе 2011 елның 05 июлендәге 287 номерлы Рослесхоз боерыгы белән расланган.

Урманнарны янгыннардан саклауның нәтиҗәлелеген арттыру максатларында Рослесхозның 1997 елның 19 декабрендәге 167 номерлы боерыгы белән Янгын-химия станцияләре турында нигезләмә расланган.

Нурлат урманчылыгы мәйданының янгын куркынычы классларына бүленеше түбәндәге таблицада күрсәтелде.

Җирләрнең гомуми мәйданын табигый янгын куркынычы класслары буенча бүлү

Мәйданы, гектар

Урманчылык	Янгын чыгу куркынычы классы					Барлы-гы	Уртача класс
	I.	II.	III.	V	V		
1	3	4	5	6	7	8	9
Нурлат	4822	8	14881	64560	4984	89255	3,7
%	5,4	-	16,7	72,3	5,6	100	

Урманда янгын барлыкка килү һәм таралу ихтималы, шулай ук аның интенсивлыгы һава шартларына карап билгеләнә. Бу вакытта метеорологик шартлар арасында янучан материалларны дымландыру яки корыту процессларына бәйлесе зуррак әһәмияткә ия булып тора. Мондый факторларга түбәндәгеләр керә: явым-төшемнәр, һаваның дымлылыгы һәм һава температурасы, җил һәм болытлылык.

Урманнарда һава торышына карап, янгын чыгу куркынычының федераль класслары

Урманнарда янгын чыгу куркынычы классы	Комплексла күрсәткеч зурлыгы	Янгын чыгу буенча куркыныч дәрәҗәсе
1	2	3
I.	0 … 300	Юк
II.	301 … 1000	Аз
III.	1001 ... 4000	Уртача
IV.	4001 ... 10000	югары
V	10 000 артык	Гадәттән тыш

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Урманнарны янгынга каршы төзекләндерү чаралары турында» 2011 елның 16 апрелендәге 281 номерлы карарына, «Урманнарны янгынга каршы төзекләндерү нормативлары раслау турында» 2012 елның 27 апрелендәге 174 номерлы боерыгына таянып, регламентта табигый һәм икътисадый шартларны, урманнарның пирологик сыйфатламаларын, янгынның ихтимал чыганакларын исәпкә алып, янгынга каршы чаралар комплексы билгеләнгән.

Янгынга каршы кору чараларының ел саен башкарыла торган күләме киләсе таблицада күрсәтелде.

Урманнарны янгынга каршы төзекләндерү буенча чараларның төрләре һәм күләмнәре характеристикасы

Т/с	Чаралар исеме	Үлчәү берәмлеге	Таләп ителә торган күләме
1	2	3	4
1.	Урманнарда янгын куркынычсызлыгы чаралары турында мәгълүмат булган стендларны һәм башка билгеләрне һәм күрсәткечләрне урнаштыру, эксплуатацияләү һәм ремонтлау	данә	56
2.	Урманнарга килүче гражданнарның ял итү зоналарын төзекләндерү	данә	16
3.	Шлагбаумнар кую, эксплуатацияләү һәм аларны ремонтлау, янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү максатларында урманнарда гражданнарның булуын чикләүне тәэмин итәрлек киртәләр кору	данә	29
4.	Урманнарны янгыннардан саклау өчен билгеләнгән урман юллары төзү	км	8
5.	Урманнарны янгыннардан саклау өчен билгеләнгән урман юлларын үзгәртеп кору	км	30,9
6.	Урманнарны янгыннардан саклау өчен билгеләнгән урман юлларын эксплуатацияләү	км	649,1
7.	Янгынга каршы минераллаштырылган полосалар урнаштыру	км	118
8.	Чистарту һәм яңарту:		
9.	- ызан юллары	км	0
10.	- янгынга каршы минераллаштырылган полосалар	км	120
11.	Янгынга каршы сулыкларны һәм янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганакларына килү юлларын эксплуатацияләү	данә	1
12.	Чыбык-чабыкны, урман түшәмәсен, коры үләннәрне һәм урмандагы башка янучан материалларны контрольдә тотып, профилактика максатларында янгынга каршы яндыру	гектар	0
13.	Урман утыртмаларының токым составын җайга салу һәм санитар-савыктыру чараларын уздыру юлы белән урманнарда табигый янгын куркынычын киметү	гектар	Татарстан Республикасы Президентының 2018 елның 24 декабрендәге ПУ-880 номерлы указы белән расланган Татарстан Республикасы Урман планы нигезендә

Урманнарда янгынга каршы профилактика уздыруда урман янгыннарына каршы пропаганда әһәмиятле роль уйный, ул урманнарны саклау һәм урман янгыннарын булдырмый калуга җаваплылык рухында җәмәгатьчелек фикерен һәм аерым кешеләрнең карашларын формалаштыру максатында аңга планлы рәвештә йогынты ясауга юнәлдерелгән мәгълүмат-пропаганда чаралары һәм гамәлләре

җыелмасыннан гыйбарәт. Урман янгыннарына каршы пропаганда максатчан, оператив булырга, ел чорына, урманнарда халыкның конкрет төркеме тарафыннан башкарыла торган эшчәнлекнең (ял итү, агач әзерләү, экспедицияләр һ.б.) торышына һәм холкына туры килергә, конкрет фактларны үз эченә алырга тиеш, ә басма матбугат чаралары эчтәлекле, кызыклы һәм образлы булырга тиеш.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2011 елның 17 маендагы 377 номерлы карары белән расланган Урманнардагы янгыннарны сүндерү планын һәм аның формасын эшләү һәм раслау кагыйдәләре нигезендә ел саен Урманнардагы янгыннарны сүндерү планы раслана.

2.18.2. Урманнарны саклауга карата таләпләр (санитар-савыктыру чараларының, урманнарны саклау буенча профилактика чараларының, зарарлы организмнарның чыганакларын ликвидацияләү чараларының, шулай ук вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән башка чараларның нормативлары һәм параметрлары)

Урманнарны саклау урманнарда зарарлы организмнарны ачыклауга һәм аларның таралуын кисәтүгә, ә зарарлы организм чыганаклары барлыкка килгән очракта, аларны бетерүгә юнәлдерелгән.

Урманнарны саклау дәүләт хакимияте органнары тарафыннан аларның РФ Урман кодексының 81-84 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны зарарлы организмнардан саклау РФ Урман кодексының 60.1-60.10 статьялары һәм «Үсемлекләр карантины турында» 2014 елның 21 июлендәге 206-ФЗ номерлы федераль закон, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2020 елның 9 декабрендәге 2047 номерлы карары белән расланган Урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләре (алга таба – Урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләре) нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урманнардагы санитар куркынычсызлык чаралары түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1. урманнарда җиңелчә, уртача һәм көчле урман патологиясе булган зоналарны билгеләү
2. урман авырулары буенча дәүләт мониторингы
3. урман патологиясенә тикшеренүләр уздыру
4. зарарлы организмнар таралуын кисәтү
5. урманнарда санитар куркынычсызлыкның башка чаралары, шул исәптән:

аварияле агачларны кисү – структур кимчелекләре булган агачларны, шул исәптән черек, тамырлары ярылган, куркыныч булып иелеп торган, бөтен агачның яки аның бер өлешенең егылуына һәм дәүләт, муниципаль милеккә, шулай ук гражданнарның милкенә һәм сәламәтлегенә зыян китерергә сәләтле агачларны кисү;

агитация чаралары, шул исәптән урманнарда санитар куркынычсызлык турында халык белән профилактик әңгәмәләр, уку йортларында урманнарда санитар куркынычсызлык турында ачык дәресләр үткәрү, аншлаглар һәм плакатлар элү, шулай ук урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәү кирәклеге турында массакүләм мәгълүмат чараларында мәгълүмати материаллар урнаштыру.

Татарстан Республикасы территориясендә урнашкан урман фонды җирләрендә урманнарны саклык районнарына бүлү «Рослесозащита» ФБУ филиалы – «Татарстан Республикасы Урманны саклау үзәге» тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Урманнарны саклау районнарына бүлү тәртибе Россия Табигать министрлыгының 2017 елның 9 гыйнварындагы 1 номерлы боерыгы белән расланган.

Урман патологиясе буенча дәүләт мониторигын уздыру тәртибе шулай ук «Рослесозащита» ФБУ филиалы – «Татарстан Республикасы Урманны саклау үзәге» тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Урман авырулары буенча дәүләт мониторигын уздыру тәртибе Россия Табигать министрлыгының 2017 елның 5 апрелендәге 156 номерлы боерыгы белән расланган.

Урман патологиясе буенча тикшеренүләр (алга таба – УПТ) урманнарда дәүләт урман-патологик мониторинг белешмәләрен, шулай ук урманнарның санитар һәм урман-патологик торышы турында башка мәгълүматларны исәпкә алып уздырыла.

Урман авырулары буенча тикшеренүләр үткәрү тәртибе, урман авыруларын тикшерү актының рәвеше Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 9 ноябрендәге 910 номерлы боерыгы белән расланган.

УПТ урман кишәрлекләренең хәзерге санитар һәм урман авырулары буенча торышы турында мәгълүмат алу, шулай ук зарарлы организмнар таралуны кисәтү чараларын нигезләү һәм билгеләү максатларында уздырыла.

УПТ материаллары нигезендә санитар-савыктыру чаралары (алга таба – ССЧ) уздырыла.

ССЧ урман утыртмаларның санитар һәм урман патологик торышын яхшырту, зарарлы организмнарның таралу куркынычын киметү, урман корткычлары һәм авыруларына каршы көрәшү, урман утыртмаларын үзләренең максатчан функцияләре белән тәэмин итү, шулай ук уңайсыз факторлардан (ут тәэсире, һава шартлары, туфрак-климат факторлары һәм башкалар, биотик һәм башка урманнарның тотрыклылыгына яки максатчан функциясенә зыян китерүче абиотик факторлар) китерелгән зыян күләмен киметү максаты белән Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының 2020 елның 9 ноябрендәге 912 номерлы боерыгы белән расланган Зарарлы организмнарның таралуын кисәтү буенча чараларны гамәлгә ашыру кагыйдәләренә ярашлы рәвештә үткәрелә.

Зарарлы организмнар таралуны кисәтү түбәндәгеләрнең уздырылуын үз эченә ала:

1) урманнарны саклау буенча профилактика чаралары;

2) санитар-савыктыру чаралары, шул исәптән һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү;

3) вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән башка чаралар.

Махсус сакланыла торган табигать территорияләрендә урнашкан урманнарда зарарлы организмнар таралуын кисәтү чараларын уздыру территорияләрне махсус саклау режимын исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

Һәлак булган һәм зыян күргән урман утыртмаларын кисүнең, матди кыйммәткә әйләндереп булмый торган агач материалын, шулай ук аварияле агачларны җыештыруның планлаштырылган күләмнәре 15 нче таблицада китерелә.

15 нче таблица

Т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү			Аварияле агачларны җыештыру	Ликвидлы булмаган агачларны җыештыру	Барлыгы
			Барлыгы	Шул исәптән:				
				тоташ	сайланма			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Нурлат урманчылыгы								
Ылыслы								
Токымы – нарат								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	0	0	0	0	0	0
		мең куб.м	0	0	0	0	0	0
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	0	0	0	0	0	0
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- ликвидлы	мең куб.метр	0	0,0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0,0	0	0	0	0
Җәмгысе ылыслы								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	0	0	0	0	0	0
		мең куб.м	0	0	0	0	0	0
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга							

Т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү			Аварияле агачларны җыештыру	Ликвидлы булмаган агачларны җыештыру	Барлыгы
			Барлыгы	Шул исәптән:				
				тоташ	сайланма			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	0	0	0	0	0	0
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- ликвидлы	мең куб.метр	0	0,0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0,0	0	0	0	0
	Яфраклы каты токымнар							
	Токымы – имән							
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	0	0	0	0	0	0
		мең куб.м	0	0	0	0	0	0
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	0	0	0	0	0	0
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- ликвидлы	мең куб.метр	0	0,0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0,0	0	0	0	0
	Яфраклы каты токымнар, барлыгы:							
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	0	0	0	0	0	0
		мең куб.м	0	0	0	0	0	0
2.	Кисү яисә	ел		2	3	0	10	

Т/с	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлеге	Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү			Аварияле агачларны җыештыру	Ликвидлы булмаган агачларны җыештыру	Барлыгы
			Барлыгы	Шул исәптән:				
				тоташ	сайланма			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	җыештыру чоры							
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	0	0	0	0	0	0
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
	- ликвидлы	мең куб.метр	0	0,0	0	0	0	0
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0,0	0	0	0	0
Яфраклы йомшак токымнар								
Токымы – усак								
1.	Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд	гектар	27,4	1,6	25,8	0	498	525,4
		мең куб.м	17,2	0,2	1,5	0	6	23,2
2.	Кисү яисә җыештыру чоры	ел		2	3	0	10	
3.	Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:							
	мәйданы	гектар	9,4	0,8	8,6	0	49,8	59,2
	Сайлана торган запас, барлыгы:			0	0	0	0	0
	- тамыр	мең куб.м	0,6	0,1	0,5	0	0,6	1,2
	- ликвидлы	мең куб.м	0,3	0	0,3	0	0	0,3
	- эшкә яраклы	мең куб.м	0	0	0	0	0	0
Яфраклы йомшак токымнар, барлыгы:								
1.	Урманчылык таләпләре буенча	гектар	27,4	1,6	25,8	0	498	525,4
		мең куб.м	17,2	0,2	1,5	0	6	23,2

<table>
<tr><th rowspan="3">Т/с</th><th rowspan="3">Күрсәткечләр</th><th rowspan="3">Үлчәү берәмлеге</th><th colspan="3">Һәлак булган һәм зарарланган урман утыртмаларын кисү</th><th rowspan="3">Аварияле агачларны җыештыру</th><th rowspan="3">Ликвидлы булмаган агачларны җыештыру</th><th rowspan="3">Барлыгы</th></tr>
<tr><th rowspan="2">Барлыгы</th><th colspan="2">Шул исәптән:</th></tr>
<tr><th>тоташ</th><th>сайланма</th></tr>
<tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td></tr>
<tr><td></td><td>ачыкланган фонд</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Кисү яисә җыештыру чоры</td><td>ел</td><td></td><td>2</td><td>3</td><td>0</td><td>10</td><td></td></tr>
<tr><td>3.</td><td>Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>мәйданы</td><td>гектар</td><td>9,4</td><td>0,8</td><td>8,6</td><td>0</td><td>49,8</td><td>59,2</td></tr>
<tr><td></td><td>Сайлана торган запас, барлыгы:</td><td></td><td></td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr>
<tr><td></td><td>- тамыр</td><td>мең куб.м</td><td>0,6</td><td>0,1</td><td>0,5</td><td>0</td><td>0,6</td><td>1,2</td></tr>
<tr><td></td><td>- ликвидлы</td><td>мең куб.м</td><td>0,3</td><td>0</td><td>0,3</td><td>0</td><td>0</td><td>0,3</td></tr>
<tr><td></td><td>- эшкә яраклы</td><td>мең куб.м</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr>
<tr><td colspan="9">Урманчылыклар буенча җәмгысе</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td rowspan="2">Урманчылык таләпләре буенча ачыкланган фонд</td><td>гектар</td><td>27,4</td><td>1,6</td><td>25,8</td><td>0</td><td>498</td><td>525,4</td></tr>
<tr><td>мең куб.м</td><td>17,2</td><td>0,2</td><td>1,5</td><td>0</td><td>6</td><td>23,2</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Кисү яисә җыештыру чоры</td><td>ел</td><td></td><td>2</td><td>3</td><td>0</td><td>10</td><td></td></tr>
<tr><td>3.</td><td>Ел саен алырга рөхсәт ителә торган агач материалы күләме:</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>мәйданы</td><td>гектар</td><td>9,4</td><td>0,8</td><td>8,6</td><td>0</td><td>49,8</td><td>59,2</td></tr>
<tr><td></td><td>Сайлана торган запас, барлыгы:</td><td></td><td></td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr>
<tr><td></td><td>- тамыр</td><td>мең куб.м</td><td>0,6</td><td>0,1</td><td>0,5</td><td>0</td><td>0,6</td><td>1,2</td></tr>
<tr><td></td><td>- ликвидлы</td><td>мең куб.м</td><td>0,3</td><td>0</td><td>0,3</td><td>0</td><td>0</td><td>0,3</td></tr>
<tr><td></td><td>- эшкә яраклы</td><td>мең куб.м</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr>
</table>

Искәрмә: санитар-савыктыру чараларының күләменә урман авырулары буенча тикшерүләр акты нигезендә үзгәрешләр кертелә («Урманнарны зарарлы

организмнардан саклауны җайга салуны камилләштерү өлешендә Россия Федерациясе Урман кодексына үзгәрешләр кертү турында» 2015 елның 30 декабрендәге 455 номерлы федераль закон буенча).

Урманнарны саклау буенча чаралар күләме корткычларның яңа чыганаклары һәм урман авырулары барлыкка килүгә бәйле рәвештә һәм утыртмаларның санитар торышы үзгәрүгә карап үзгәртелергә тиеш.

УПТ нәтиҗәләре профилактика чараларын планлаштыру нигезе булып тора. Профилактика чараларын планлаштыру нәтиҗәләре урман хуҗалыгы регламентларында һәм урманнарны үзләштерү проектларында чагылдырыла.

15.1 нче таблица

Зарарлы организмнар таралуны кисәтү буенча профилактика һәм башка төрле чараларның параметрлары

т/с	Чара	Үлчәү берәмлеге	Чараның күләме	Уздыру чоры	Чараның ел саен башкарыла торган күләме
1	2	3	4	5	6
урман хуҗалыгы					
1.	начар шартларда (корылык, бөҗәкләр зыян салу) урман утыртмаларының тотрыклылыгын арттыру өчен ашламалар һәм минерал өстәмәләр куллану	гектар	Зарурлыкка карап.		
2.	Агачларны дәвалау	данә	Зарурлыкка карап.		
3.	зарарлы организмнар чыганагы барлыкка килмәсен өчен пестицидлар һәм урманны саклау өчен биологик чаралар куллану	гектар	Зарурлыкка карап.		
Биотехник					
4.	бөҗәк белән тукланучы кошларның һәм бөҗәк белән тукланучы башка хайваннарның тереклек итү һәм үрчү шартларын яхшырту	гектар	Зарурлыкка карап.		
5.	энтомофаг-бөҗәкләрнең тереклек итү урыннарын саклау, аларны чыгару, күчерү һәм интрудукцияләү	гектар	Зарурлыкка карап.		
6.	нектар бирүче үләнле үсемлекләр чәчү	гектар	Зарурлыкка карап.		
7.	феромоннар куллану	гектар	Зарурлыкка карап.		

Профилактика, санитар-савыктыру, җир өстендә корыта торган һәм биотехник урман саклау чараларын үтәү нормативлары

Чара	Үлчәү берәмлеге	Чараның күләме
Урман авырулары ягыннан тикшеренү	гектар	176
Тоташ санитар кисү	гектар	0,8
Сайланма санитар кисү	гектар	8,6
Ликвидлы булмаган агачларны җыештыру	гектар	49,8
Аварияле агачларны кисү	данә	0

Чара	Үлчәү берәмлеге	Чараның күләме
Профилактик чаралар	Зарурлыкка карап.	
Агитация чаралары	Зарурлыкка карап.	

15.2 нче таблица

Зарарлы организмнарның чыганакларын юкка чыгару чараларының параметрлары

т/с	Чара	Үлчәү берәмлеге	Чараның күләме	Уздыру чоры	Чараның ел саен башкарыла торган күләме
1	2	3	4	5	6
1.	Зарарлы организмнарның чыганакларын тикшерү	гектар	Зарурлыкка карап.		
2.	Зарарлы орзанизмнарны юкка чыгару яисә күләмен киметү, шул исәптән химия препаратлары белән	гектар	Зарурлыкка карап.		
3.	Зарарлы организмнар белән зарарланган урман утыртмаларының токым һәм яшь составларын җайга салу максатларында урман утыртмаларын кисү.	гектар	Зарурлыкка карап.		

2.18.3. Урманнарны яңадан үрчетүгә карата таләпләр (урманнарны торгызу, урман үстерү, урманнарны карау чараларын үткәрү нормативлары, параметрлары, чорлары)

Киселгән, һәлак булган, зыян күргән урманнар яңадан үрчетелергә тиешле.

Россия Федерациясе Урман кодексының 61 статьясының 2 пункты нигезендә урманнарны яңадан үрчетү түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) урман орлыкчылыгы;

2) урманнарны торгызу;

3) урманнарны карау;

4) урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман урнашкан җирләргә кертү.

Урман орлыкчылыгы 454-ФЗ номерлы федераль закон һәм РФ Урман кодексының 65 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны торгызу РФ Урман кодексының 61, 62 статьялары, Россия Табигать министрлыгының 2021 елның 29 декабрендәге 1024 номерлы боерыгы белән расланган Урманнарны торгызу кагыйдәләре (алга таба Урманнарны торгызу кагыйдәләре) нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урман үстерү РФ Урман кодексының 63 статьясы, Россия Табигать ресурслары министрлыгының 2021 елның 20 декабрендәге 978 номерлы боерыгы белән расланган Урман үстерү кагыйдәләре (алга таба – Урман үстерү кагыйдәләре)

нигезендә башкарыла.

Урманнарны карау РФ Урман кодексының 64 статьясы, Россия Табигать министрлыгының «Урманнарны карау кагыйдәләрен раслау турында» 2020 елның 30 июлендәге 534 номерлы боерыгы (алга таба – Урманнарны карау кагыйдәләре) белән регламентлана.

Урманнарны карау урманнарны үзләштерү проекты нигезендә урманнардан файдаланучылар, шулай ук дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары (алга таба – дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары) тарафыннан Урман кодексының 81-84 статьяларына ярашлы рәвештә билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә башкарыла.

Урманнарны тәрбия кылу эшләре Урманнарны тәрбия кылу кагыйдәләренә туры китереп, чара төрләре буенча Россия Федерациясе субъектларының урман планнарында, урманчылыкларның (урман паркларының) урман хуҗалыгы регламентларында, урманнарны үзләштерү проектларында күрсәтелгән күләмнәрдә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны карап тоту чараларына урман утыртмаларын тәрбия кылу максатларында уздырыла торган кисүләр; агроурман-меолиоратив чаралар; бүтән чаралар, шул исәптән урман утыртмаларын яңарту; урман утыртмаларының формасын үзгәртү; урман утыртмаларын реконструкцияләү; урманнарны урманчылык-урманнарны саклау буенча тәрбияләү; урманның яңарышын, шытымнарын һәм утыртмаларның башка кыйммәтле компонентларын (тәрбия объектларын) карау; урманнарны рекреацион-ландшафт тәрбияләү; урманнарны тәрбия кылуның ярдәмче төрләре; урманнарны карауның махсус төрләре керә.

Урманнарны карау чаралары эксплуатация урманнарының максатчан билгеләнешен, саклагыч урманнарның һәм махсус сакланучы урман кишәрлекләренең категорияләрен исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

Эксплуатация урманнарында урманнарны тәрбия кылу чаралары урманнарның продуктлылыгын арттыруга, югары сыйфатлы агач материалы һәм агач булмаган урман ресурслары алуга юнәлдерелгән.

Эксплуатация урманнарында ясалма һәм табигый барлыкка килгән, агач материалына ихтыяҗ зур булган максатчан агач токымнарына карата тәрбияви чаралар башкарыла. Максатчан агач токымнары Россия Федерациясе субъектының урман планында агач материалын җитештерү структурасына һәм аңа булган ихтыяҗга ясалган анализ нигезендә билгеләнергә тиеш.

Саклагыч урманнарда һәм махсус сакланучы урман кишәрлекләрендә урманнарны карау чаралары тирәлек урманнарның хасил итүче, су саклаучы, саклагыч, санитар-гигиена, савыктыру һәм файдалы функцияләрен саклауга һәм торгызуга юнәлдерелгән.

Саклагыч урманнар һәм урманнарның махсус сакланучы кишәрлекләре өчен максатчан токымлы агачлар булып саклагыч урманнарның һәм махсус саклана торган урман кишәрлекләренең максатчан билгеләнешенә җавап бирә торган агач токымнары санала.

Урманнарны карау буенча уздырылган чараларның сыйфатлылыгын һәм нәтиҗәлелеген бәяләү дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары тарафыннан, Россия Табигать министрлыгының 2022 елның 17 гыйнварындагы 23

номерлы боерыгы белән расланган Диләнкеләрне карау тәртибенә туры китереп, диләнке эшләре тәмамланганнан соң диләнкеләрне караганда, Россия Табигать министрлыгының «Дәүләт урман реестрына документлаштырылган мәгълүматларны кертүгә һәм аны үзгәртүгә нигез булган документларның исемлеген, формасын һәм аларны әзерләү тәртибен раслау турында» 2013 елның 11 ноябрендәге 496 номерлы боерыгы белән расланган тәртиптә дәүләт урман реестрына мәгълүмат керткәндә һәм аны үзгәрткәндә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман утыртмалары биләгән җирләргә кертү РФ Урман кодексының 64.1 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Урман утыртмалары вәкаләтле федераль башкарма хакимияте билгеләгән критерияләргә һәм таләпләргә җавап биргән очракта, урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман утыртмалары били торган җирләргә кертү дәүләт хакимияте органнары һәм җирле үзидарә органнары тарафыннан аларның РФ Урман кодексының 81-84 статьяларына ярашлы рәвештә билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашырыла.

Урманнарны торгызу өчен билгеләнгән җирләрне урман утыртмалары били торган җирләргә кертү тәртибе һәм тиешле акт формасы вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнә.

Яшь агачларны карау һәм урманнарны карау буенча тәрбия кылуга бәйле булмаган бүтән чараларның нормативлары һәм параметрлары 16 нчы таблицада китерелде.

16 нчы таблица

Яшь агачларны карау һәм урманнарны карауга бәйле булмаган бүтән чараларның нормативлары һәм параметрлары

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйданы, гектар	Киселә торган запас, куб.м	Кабатлану чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәйданы, гектар	Киселә торган запас, куб.м	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Яшь агачлар арасында урманнарны карау буенча кисүләр уздыру				1620	23823		261	3578	14,7
Шул исәптән:									
Яктылык кертү өчен кисү	Чияле Алан	Ылыслы	Чыршы	21	99	6	4	17	4,7
		Яфраклы йомшак токымнар	усак	13	54	5	3	11	4,1
		-//-	Юкә	6	14	6	1	2	2,3
		-//-	нектарлы юкә	2	19	6		3	9,5
		Яфраклы йомшак токымнар, барлыгы:		21	87		4	16	4,1
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			42	186		8	33	4,4
Яктылык кертү өчен кисү	Восход	Ылыслы	Чыршы	12	124	6	2	21	10,3
		каты яфраклы	Имән	10	67	5	2	14	6,7
		Яфраклы йомшак токымнар	усак	6	65	5	1	13	10,8
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			28	256		5	48	9,1
Яктылык кертү өчен кисү	Тимерлек	Ылыслы	Нарат	31	279	5	6	56	9
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	8	281	5	2	56	35,1
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			39	560		8	112	14,3
Яктылык кертү өчен кисү	Тумба	Ылыслы	Нарат	6	63	5	1	13	10,5
		-//-	Чыршы	6	60	6	1	10	10
		Җәмгысе ылыслы		12	123		2	23	10,2
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	4	26	5	1	5	6,5
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			16	149		3	28	9,3
Яктылык кертү өчен кисү	Чулпан	Ылыслы	Нарат	1	13	5		3	13
		-//-	Чыршы	1	5	6		1	5
		Җәмгысе ылыслы		2	18			4	9

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйданы, гектар	Киселә торган запас, куб.м	Кабатлану чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәйданы, гектар	Киселә торган запас, куб.м	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			2	18			4	9
Урманчылык буенча яктылык кертү өчен кисү, җәмгысе				127	1170		24	223	9,2
ш.и. токымнар һәм хуҗалыклар буенча		Ылыслы	Нарат	38	356	5	8	71	9,3
		-//-	Чыршы	40	287	6	7	48	7,2
		каты яфраклы	Имән	10	67	5	2	14	6,7
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	12	307	5	2	61	25,6
		-//-	усак	19	119	5	4	24	6,3
		-//-	Юкә	6	15	6	1	2	2,5
		-//-	нектарлы юкә	2	19	6		3	9,5
Кирәкмәгән үсемлекләрне кисү	Чияле Алан	Ылыслы	Нарат	4	93	10		9	23,2
		-//-	Чыршы	30	276	8	4	34	9,2
		Җәмгысе ылыслы		34	369		0	43	10,8
		каты яфраклы	Имән	16	103	5	3	21	6,4
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	17	262	5	3	52	15,4
		-//-	усак	86	1504	5	17	311	17,4
		-//-	Юкә	31	511	5	6	102	16,4
		-//-	нектарлы юкә	4	40	5	1	8	10
		Яфраклы йомшак токымнар, барлыгы:		138	2317		27	473	16,8
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			188	2789		34	537	14,8
Кирәкмәгән үсемлекләрне кисү	Восход	Ылыслы	Нарат	144	3668	20	15	367	25,5
		-//-	Чыршы	82	1505	8	10	188	18,3
		Җәмгысе ылыслы		226	5173		25	555	22,9
		каты яфраклы	Имән	13	67	5	3	13	5,2
		Яфраклы йомшак токымнар	усак	86	1108	5	17	222	12,9
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			325	6348		45	790	19,5
Кирәкмәгән үсемлекләрне кисү	Мамык	Ылыслы	Нарат	4	70	10	1	7	17,5
		-//-	Чыршы	61	999	8	8	125	16,3
		Җәмгысе ылыслы		65	1069		9	132	16,4
		каты яфраклы	Имән	40	485	5	8	97	12,1

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйданы, гектар	Киселә торган запас, куб.м	Кабатлану чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәйданы, гектар	Киселә торган запас, куб.м	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		-//-	Өрәңге	1		5			
		Яфраклы каты токымнар, барлыгы:		41	485		8	97	11,8
		Яфраклы йомшак токымнар	усак	16	169	10	3	34	10,5
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			122	1723		20	263	14,1
Кирәкмәгән үсемлекләрне кисү	Тимерлек	Ылыслы	Нарат	89	1917	10	9	192	21,5
		-//-	Чыршы	114	1413	8	14	177	12,4
		Җәмгысе ылыслы		203	3330		23	369	16,4
		каты яфраклы	Имән	86	1132	5	17	226	13,1
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	22	224	5	4	45	10
		-//-	усак	5	59	5	1	12	11,8
		-//-	Юкә	8	108	5	2	22	13,5
		Яфраклы йомшак токымнар, барлыгы:		35	391		7	79	11,2
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			323	4853		47	674	15,0
Кирәкмәгән үсемлекләрне кисү	Тумба	Ылыслы	Нарат	6	125	10	1	13	20,8
		-//-	Чыршы	88	778	8	11	97	8,9
		Җәмгысе ылыслы		94	903		12	110	96
		каты яфраклы	Имән	13	100	5	3	20	7,7
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	16	261	5	3	52	16,3
		-//-	усак	299	2570	5	60	514	8,6
		-//-	Юкә	2	48	5		10	24
		Яфраклы йомшак токымнар, барлыгы:		317	2879		63	576	9,1
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			424	3882		78	706	9,1
Кирәкмәгән үсемлекләрне кисү	Чулпан	Ылыслы	Нарат	45	1732	10	4	173	38,5
		-//-	Чыршы	53	1115	8	6	174	21,0
		Җәмгысе ылыслы		98	2847		10	347	29,1
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	12	211	5	2	42	17,6
	Кишәрлек урманчылыгы буенча җәмгысе			110	3058		12	389	27,8

Урманнарны карау төрләренең исеме	Кишәрлек урманчылыгы	Хуҗалык	Агач токымы	Мәйда-ны, гектар	Киселә торган запас, куб.м	Кабатла-ну чоры, ел	Еллык күләме		
							Мәйда-ны, гектар	Киселә торган запас, куб.м	
								Гомуми	1 га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Урманчылык буенча кирәкмәгән үсемлекләрне кисү, җәмгысе				1493	22653		237	3355	15,2
ш.и. токымнар һәм хуҗалыклар буенча		Ылыслы	Нарат	292	7605	10	29	761	26,1
		-//-	Чыршы	428	6086	8	54	795	14,2
		каты яфраклы	Имән	168	1887	5	34	377	11,1
		-//-	Өрәңге	1		5			
		Яфраклы йомшак токымнар	Каен	67	958	5	14	191	14
		-//-	усак	492	5410	5	97	1089	11
		-//-	Юкә	41	667	5	8	134	16,3
		-//-	нектарлы юкә	4	40	5	1	8	10,5
Агло-урман-орлык-мелиоратив чаралар уздыру юлы белән урманнарны карау									
Урманнарны карау буенча башка чаралар, шул исәптән:									
Аз кыйммәтле урман утыртмаларын реконструкцияләү									
җимеш бирүне кайгырту агач токымнары									
Агач ботакларын кискәләү									
Урманнарга ашлама кертү									
Урман кырыйларын карау									
Чыбылдыкны карау									
Урманнарны кирәксез урман үсемлекләрен юкка чыгару юлы белән									

<table>
<tr><th rowspan="3">Урманнарны карау төрләренең исеме</th><th rowspan="3">Кишәрлек урманчылыгы</th><th rowspan="3">Хуҗалык</th><th rowspan="3">Агач токымы</th><th rowspan="3">Мәйда-ны, гектар</th><th rowspan="3">Киселә торган запас, куб.м</th><th rowspan="3">Кабатла-ну чоры, ел</th><th colspan="3">Еллык күләме</th></tr>
<tr><th rowspan="2">Мәйда-ны, гектар</th><th colspan="2">Киселә торган запас, куб.м</th></tr>
<tr><th>Гомуми</th><th>1 га</th></tr>
<tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr>
<tr><td>карау, башка чаралар</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>

Урман үскән шартларның типларын, бонитет классларын, караганчыга кадәр составы буенча утыртмаларның төркемен, чыбылдыкның караганнан соңгы минималь йомыклыгын, агачлар саны яисә массасы буенча сайлау процентын күрсәтеп, өстенлек итүче һәр токым буенча тәрбияви кисү режимының нормативлары Урманнарны тәрбия кылу кагыйдәләрендә билгеләнгән.

1. Кисүләрнең максималь ешлык проценты тоташлыгы (тулылыгы) 1,0 тигез булган утыртмалар өчен китерелде. Тоташлыкның (тулылыкның) түбәнрәк күрсәткечләрендә, кисәк тотрыклылык кимү куркынычы янаганда һәм башка начар шартларда, шулай ук техник коридор челтәрле кишәрлекләрен тәрбия кылганда кисү ешлыгы, әлбәттә, кими.

2. Технологик коридорларны (запасы буенча 5-7 процентка) кисеп чыкканда һәм кирәкмәгән агачларны күп күләмдә юк итү зарурлыгы булганда ешлыкны арттыру рөхсәт ителергә мөмкин.

Урманнарны торгызу һәм урман үстерү чараларын үткәрү таләп ителгән мәйданнарның күләме 17 нче таблицада күрсәтелгән.

17 нче таблица

Урманнарны торгызу һәм урман үстерү чараларының нормативлары һәм параметрлары

мәйданы, га

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7

Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
табигый процесслар нәтиҗәсендә								
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы								
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар	357	119	48	524	11297		11821	1182
Минераллаштыру:								
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы								
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар								
Урман үрчетүгә мохтаҗ җирләр								
шул исәптән кишәрлек урманчылыклары буенча								
Чияле Алан кишәрлеге урманчылыгы								
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы		18	35	53	2030		2083	208
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы		6	26	32			32	3
Яфраклы каты токымнар			2	2	14		14	1
Яфраклы йомшак токымнар		12	7	19	2016		2037	204
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы		11	3	14	140		154	15
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы		9	3	12	118		130	13
Яфраклы каты токымнар		2		2	22		24	2
Яфраклы йомшак токымнар								
Табигый урман торгызу, барлыгы		7	32	39	1890		1929	193
Шул исәптән:								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның		7	32	39	1890		1929	193

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
табигый торгызылуы								
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы								
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар		7	32	39	1890		1929	193
Восход кишәрлеге урманчылыгы								
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы:	1	88	9	98	1970		2068	207
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы			6	6			6	1
Яфраклы каты токымнар		3		3	6		9	1

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртыртмалар	Киселгән урыннар	Аланнар һәм чүллекләр	Барлыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
Яфраклы йомшак токымнар	1	85	3	89	1964		2052	205
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культурларын булдыру), барлыгы		13	7	20	60		80	8
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы		10	6	16	44		60	6
Яфраклы каты токымнар		3	1	4	16		20	2
Яфраклы йомшак токымнар								
Табигый урман торгызу, барлыгы	1	75	2	78	1910		1988	199
Шул исәптән:								

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү дилән-келәре	Урман үстерү	Барлы-гы	Ел саен башка-рыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	1	75	2	78	1910		1988	199
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы								
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар	1	75	2	78	1910		1988	199
Мамык кишәрлеге урманчылыгы								
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы:	155	29	16	200	2011		2211	221
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	41	11	11	63			63	6

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
Яфраклы каты токымнар			1	1	1		2	
Яфраклы йомшак токымнар	114	18	4	136	2010		2146	215
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	149	11	12	172	5		177	18
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	49	9	10	68	5		73	7
Яфраклы каты токымнар	30	2	2	34			34	4
Яфраклы йомшак токымнар	70			70			70	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	6	18	4	28	2006		2034	203

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	6	18	4	28	2006		2034	203
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы								
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар	6	18	4	28	2006		2034	203
Тимерлек кишәрлеге урманчылыгы								
Урман торгызуга мохтаҗ урыннар, Барлыгы			12	12	1814		1826	183
шул исәптән токымнары буенча								

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
Ылыслы			9	9			9	1
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар			3	3	1814		1817	182
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культурларын булдыру), барлыгы			9	9	0		9	1
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы			7	7	0		7	1
Яфраклы каты токымнар			2	2	0		2	0
Яфраклы йомшак токымнар								

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
Табигый урман торгызу, барлыгы			3	3	1814		1817	182
Шул исәптән:								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы			3	3	1814		1817	182
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы								
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар			3	3	1814		1817	182
Тумба кишәрлеге урманчылыгы								
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы:	57	29	33	119	2380		2499	250

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы			2	2	1		3	
Яфраклы каты токымнар			19	19	3		22	2
Яфраклы йомшак токымнар	57	29	12	98	2376		2474	248
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культурларын булдыру), барлыгы	18	24	28	70	40		110	11
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	14	19	22	55	40		95	10
Яфраклы каты токымнар	4	5	6	15	0		15	1
Яфраклы йомшак								

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртыртмалар	Киселгән урыннар	Аланнар һәм чүллекләр	Барлыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
токымнар								
Табигый урман торгызу, барлыгы	39	5	5	49	2340		2389	239
Шул исәптән:								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	39	5	5	49	2340		2389	239
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы								
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар	39	5	5	49	2340		2389	239
Чулпан кишәрлеге урманчылыгы								

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы:	356	23	3	382	1422		1804	180
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	43	9		52			52	5
Яфраклы каты токымнар			1	1	7		8	1
Яфраклы йомшак токымнар	313	14	2	329	1415		1744	174
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	45	9	1	55	85		140	14
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	36	7	1	44	76		120	12

Күрсәткечләр	Урман үсемлекләре капламаган җирләр				Алдагы чорда тоташ кисү диләнкеләре	Урман үстерү	Барлыгы	Ел саен башкарыла торган күләм
	Көекләр һәм һәлак булган уртырт-малар	Кисел-гән урыннар	Аланнар һәм чүллек-ләр	Бар-лыгы				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Урманнарны торгызуга мохтаҗ урыннар, барлыгы	569	187	108	864	11627		12491	1249
шул исәптән токымнары буенча								
Ылыслы	84	26	54	164	1		165	16
Яфраклы каты токымнар		3	23	28	31		59	6
Яфраклы йомшак токымнар	485	158	31	674	11595		12269	1227
шул исәптән түбәндәге урман торгызу ысуллар буенча								
Ясалма (урман культуралары булдыру), барлыгы	212	68	60	340	330		670	67
Алардан токым төркемнәре буенча:								
Ылыслы	192	55	48	295	194		489	49
Яфраклы каты токымнар	20	13	12	45	66		111	11
Яфраклы йомшак токымнар	-	-	-	-	70		7	7
Табигый урман торгызу, барлыгы	357	119	48	524	11297		11821	1182
Шул исәптән:								
Табигый урман торгызу	357	119	48	524	11297		11821	1182
Яфраклы каты токымнар	9	2		11	9		20	2
Яфраклы йомшак токымнар								
Табигый урман торгызу, барлыгы	311	14	2	327	1337		1664	166
Шул исәптән:								
табигать процесслары нәтиҗәсендә урманнарның табигый торгызылуы	311	14	2	327	1337		1664	166
алардан токымнар буенча:								
Ылыслы								
Яфраклы каты токымнар								
Яфраклы йомшак токымнар	311	14	2	327	1337		1664	166

Искәрмә: тоташ кисүләр буенча ел саен файдалануга рөхсәт ителә торган диләнке күләме үзләштерелмәгән очракта, урман торгызу эшләренең күләме үзгәртелергә мөмкин.

Урман культураларын булдыру технологиясе туфрак-типологик шартларга бәйле. Технологиянең нигезе сыйфатында урманчылык һәм урман хуҗалыгын механикалаштыру буенча Россиякүләм фәнни-тикшеренү институты тарафыннан эшләнгән урманнарны торгызу буенча хисап-технологик карталар киңәш ителә.

Урман агач токымнарының утырту материалына һәм урманнарны ясалма һәм катнаш нигездә торгызганда булдырылган, мәйданнары урман үсемлекләре белән капланган җирләргә кертелә торган яшь агачлар сыйфатына карата белдерелә торган критерияләр һәм таләпләр Урманнарны торгызу кагыйдәләре белән регламентлана.

Урманнарны торгызу кагыйдәләренең 12 пункты нигезендә урманнарны торгызганда утыртылган, мәйданнары урман урнашкан җирләргә кертелергә тиешле, Урманнарны торгызу кагыйдәләренең 1-41 кушымталарына кертелмәгән урман агач токымы үсентеләренә карата критерийлар һәм таләпләр урманчылыкларның урман хуҗалыгы регламентларында билгеләнә.

Нурлат урманчылыгы урманнары урнашкан җирләргә кертелергә тиешле мәйданнардагы урман агач токымының утырту материалына һәм үсентеләренә карата критерийлар һәм таләпләр

Урман агач токымы	Утырту материалына таләпләр			Мәйданнары урманнар урнашкан җирләргә кертелергә тиешле яшь үсентеләргә карата таләпләр һәм критерийлар		
	Яше, кимендә, ел	Тамыр башланган җирдә уртача кәүсә диаметры, кимендә, миллиметр	Кәүсәнең уртача озынлыгы, кимендә, см	Яше, кимендә, ел	Төп токым агачлары саны, кимендә, 1 гектарга мең данә	Төп токым агачларының уртача биеклеге, кимендә, м
1	2	3	4	5	6	7
Өрәңге	1-2	4,0	15	7	1,5	0,9
Вак яфраклы юкә	2	2,5	20	5	2,0	1,7
Гади усак	2	2,5	20	4	2,5	2,0
Тирәк	1	3,0	15	4	1,0	2,5
Корычагач	2	2,0	12	6	2,0	1,7

Төп урман агач токымнарының яшәү өчен яраклы үсентеләре һәм яшь агачлары исәбенә бәйле рәвештә Кагыйдәләргә карата 1-41 кушымталарга кертелмәгән урман токымнары һәм урман үсү шартлары буенча урманнарны торгызу ысуллары урманчылыкларның урман хуҗалыгы регламентлары белән билгеләнә.

Урман торгызу ысуллары	Агач токымнар	Урман типлары төркеме, урман үсү шартлары типлары	Яшәргә сәләтле шытым һәм үсенте саны, 1 гектарга мең данә
1	2	3	4

Урман торгызу ысуллары		Агач токымнар	Урман типлары төркеме, урман үсү шартлары типлары	Яшәргә сәләтле шытым һәм үсенте саны, 1 гектарга мең данә
1		2	3	4
Табигый урман торгызу	Шытымны саклау, үсентене карау юлы белән	Чыршы, карагай, яфраклы каты һәм йомшак токымнар	Коры	4 артык
			Саф	3 артык
			Дымлы	2 артык
Табигый урман торгызу	Туфракны минераллаштыру юлы белән	Чыршы, карагай һәм яфраклы каты токымнар	Коры	1-3
			Саф	0,5-1,5
			Дымлы	0,5-1
		Яфраклы йомшак токымнар	Коры	2-4
			Саф	1-3
Катнаш урман торгызу			Дымлы	1-2
Ясалма урман торгызу		Чыршы, карагай һәм яфраклы каты токымнар	Коры	1 ким
			Саф	0,5 ким
			Дымлы	0,5 ким
		Яфраклы йомшак токымнар	Коры	2 ким
			Саф	1 ким
			Дымлы	1 ким

2.19. Урман үсү зоналары һәм урманлы районнар буенча урманнардан файдалануга карата таләпләрнең үзенчәлекләре

РФ Табигать ресурслары министрлыгының «Россия Федерациясендә урман үсү зоналары исемлеген һәм Россия Федерациясе Урманлы районнар исемлеген раслау турында» 2014 елның 18 августындагы 367 номерлы боерыгы нигезендә Урманчылыкның барча территориясе Россия Федерациясенең Европа өлешендәге Урман-дала зонасы Урман-дала районында урнашкан.

Урман хуҗалыгы регламентының әлеге бүлегендә китерелгән нормативлар Россия Федерациясенең Европа өлешендәге Урман-дала зонасы Урман-дала районына туры килә.

3 БҮЛЕК. Урманнардан файдалануда чикләүләр

3.1. Урманнарның максатчан билгеләнеш төрләре буенча чикләүләр

Урманнарны максатчан билгеләнеш төрләре һәм саклагыч урман категорияләре буенча чикләүләр 18 нче таблицада китерелде.

18 нче таблица

Урманнарның максатчан билгеләнеш төрләре буенча чикләүләр

№ т/с	Урманнарның максатчан билгеләнеше	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
1.	Саклагыч урманнар	Саклагыч урманнарда тоташ кисүләрне уздыру РФ Урман кодексның 21 статьясының 6 өлешендә, 21.1 статьясының 2 өлешендә каралган очракларда һәм сайланма кисүләр үзләренең тирәлек хасил итә, су саклый торган, санитар-гигиеник, савыктыру һәм башка төрле функцияләрен югалта башлаган урман утыртмаларын саклагыч урманнарның максатчан билгеләнешен һәм алар башкара торган файдалы вазыйфаларны саклауны тәэмин итә торган урман утыртмаларына алмаштыруны тәэмин итмәгән очракларда гамәлгә ашырыла, әгәр Урман кодексында башкача билгеләнмәсә. Саклагыч урманнарда аларның максатчан билгеләнеше һәм файдалы функцияләре белән туры килмәгән эшчәнлек алып бару тыела. Саклагыч урманнарда урман эшкәртү инфраструктурасын төзү һәм эксплуатацияләү тыела
2.	Су саклау зоналарында урнашкан урманнар	Тыела: 1) агулы химик препаратлар куллану; 2) авыл хуҗалыгы алып бару, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасы (товар өчен балыкчылык) чикләү булып тора; 3) урман плантацияләре төзү һәм алардан файдалану; 4) линияле объектлардан, гидротехник корылмалардан һәм нефть һәм табигый газ табу, эзләү һәм чыгару өчен кирәкле объектлардан, велосипед һәм йөгерү юлларыннан тыш, капиталь төзелеш объектларын төзү һәм алардан файдалану. 5) урман эшкәртү инфраструктурасы ясау; 6) урман түшәмәсен җыю
3.	Табигый һәм башка төр объектларны саклау вазыйфасын үтәүче урманнар	
3.1	а) урманнарның саклагыч полосаларында урнашкан урманнар	РФ Урман кодексының 21 статьясының 6 өлешендә, 21.1 статьясының 2 өлешендә каралган очраклардан тыш, урман утыртмаларын тоташ кисү тыела. Тыела: 1) урман плантацияләре төзү; 2) урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру; 3) урман түшәмәсен җыю
3.2	б) урман паркы зоналарында	Тыела:

№ т/с	Урманнарның максатчан билгеләнеше	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
	урнашкан урманнар	1) агулы химик препаратлар куллану; 2) аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру; 3) авыл хуҗалыгы алып бару; 4) файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару; 5) капиталь төзелеш объектларын төзү, велосипед һәм йөгерү юллары һәм гидротехник корылмалардан тыш. Урманнар урнашкан җирләрнең чикләрен мондый җирләрнең мәйданын киметүгә китерергә мөмкин итеп үзгәртү рөхсәт ителми.
3.3	в) яшел зоналарда урнашкан урманнар	Тыела: 1) агулы химик препаратлар куллану; 2) аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру, әгәр күрсәтелгән эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру урман утыртмаларын кисүне үткәрүгә яисә аучылык инфраструктурасы объектларын булдыруга китермәсә; 3) файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару; 4) авыл хуҗалыгын алып бару, печән чабу һәм умартачылыктан гайре, шулай ук печән чабу һәм умартачылык максатларында коймалар кую; 5) капиталь төзелеш объектлары төзү һәм алардан файдалану, гидротехника корылмаларыннан, элемтә чыбыкларыннан, электр үткәрү чыбыкларыннан, җир асты торбаүткәргечләреннән гайре Урманнар урнашкан җирләрнең чикләрен мондый җирләрнең мәйданын киметүгә китерергә мөмкин итеп үзгәртү рөхсәт ителми.
4.	Кыйммәтле урманнар	Тыела: 1) капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, велосипед һәм йөгерү юллары, линияле объектлар һәм гидротехник корылмалардан тыш. 2) урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру; 3) урман плантацияләре булдыру максатында урманнардан файдалану 4) урман түшәмәсен җыю
4.1	Су объектлары буйларында урнашкан тыюлыклы урман полосалары	Линияле объектлардан, гидротехник корылмалардан һәм нефть һәм табигый газ табу, эзләү һәм чыгару өчен кирәкле объектлардан кала, капиталь төзелеш объектларын төзү һәм алардан файдалану.
4.2	Уылдык чәчү урыннарын саклаучы урман полосалары	РФ Урман кодексының 21 статьясының 6 өлешендә, 21.1 статьясының 2 өлешендә каралган очраклардан тыш, урман утыртмаларын тоташ кисү тыела. Сайланма кисүләр үзләренең әйләнә-тирәлек хасил итү, су саклау, санитария-гигиена, савыктыру һәм башка төрле файдалы вазыйфаларын югалта баручы, саклагыч урманнарның максатчан билгеләнешен һәм алар үти торган файдалы вазыйфаларның сакланышын тәэмин итүче урман утыртмаларын алмаштырырга ирек бирмәгән очракта гына саклагыч урманнарда тоташ кисүләр гамәлгә ашырыла.

№ т/с	Урманнарның максатчан билгеләнеше	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		Бу категориядәге урманнарда бик зәгыйфь, зәгыйфь һәм уртача югары интенсивлыктагы урман утыртмаларына карата сайланма кисүләр алып барыла, интенсивлыгы һәлак булган, зыян күргән һәм кыйммәтсез агачларны кисү өчен Агач материалы әзерләү кагыйдәләрендә билгеләнгән бик югары интенсивлыккаирешә ала торган санитар кисүләрдән тыш. Тыела: 1) капиталь төзелеш объектлары урнаштыру, линияле объектлардан, гидротехник корылмалардан тыш; 2) урман эшкәртү инфраструктурасы ясау;
5.	Эксплуатация урманнары	РФ Урман кодексының 25 статьясында каралмаган максатларда урманнарны файдалану тыела.

3.2. Махсус саклана торган урман кишәрлекләренең төрләре буенча чикләүләр

Урманнарның махсус сакланыла торган кишәрлекләрендә хокукый режим РФ Урман кодексының 119 статьясы, Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Махсус сакланыла торган табигый территорияләрдә урнашкан урманнардан файдалану, аларны саклау, яңадан үрчетү үзенчәлекләрен раслау турында» 2021 елның 12 августындагы 558 номерлы боерыгы (алга таба – Үзенчәлекләр) белән регламентлана.

Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә аларның максатчан билгеләнеше белән файдалы үзлекләренә ярашмаган эшчәнлекне гамәлгә ашыру тыела.

Махсус саклана торган урман кишәрлекләре төрләре буенча чикләүләр 19 нчы таблицада күрсәтелде.

19 нчы таблица

Махсус саклана торган урман кишәрлеге төрләре буенча чикләүләр

Т/с	Махсус саклана торган урман кишәрлекләре төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
1.	Су объектлары, чокыр сөзәклекләрендә урнашкан ярсаклагыч, туфраксаклагыч урман кишәрлекләре	Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә, РФ Урман кодексының 119 статьясының 3 өлешендә күрсәтелгәннәрдән тыш, түбәндәгеләр тыела: 1) РФ Урман кодексының 21 статьясының 6 өлешендә каралган очраклардан һәм сайланма кисүләр үз тирәлеген формалаштыручы, су саклау, санитар-гигиена, савыктыру һәм башка файдалы функцияләрен югалткан урман утыртмаларын саклык урманнарының максатчан билгеләнешен саклауны тәэмин итүче һәм үзләренең файдалы функцияләрен үти ала торган урман утыртмаларына алыштыруны тәэмин итмәгән

Т/с	Махсус саклана торган урман кишәрлекләре төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		очраклардан тыш, урман утыртмаларын тоташ кисү; 2) авыл хуҗалыгы алып бару, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасы (товар өчен балыкчылык) чикләү булып тора; 3) капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, линияле объектлар һәм гидротехник корылмалардан тыш; Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә сайланма кисүләр уздыру фәкать һәлак булган һәм зыян күргән урман утыртмаларын кисү максатларында гына уздырыла. РФ Су кодексына ярашлы рәвештә су саклау зоналары чикләрендә тыела: 1) туфракка ашлама кертү өчен агынты суларны файдалану; 2) зиратлар, үләт базлары, житештерү һәм куллану калдыклары, радиоактив, химик, шартлаткыч, агулы, агулый торган һәм агулы матдәләр күмелгән урыннарны урнаштыру; 3) үсемлекләрнең корткычлары һәм авыруларына каршы көрәшү буенча авиация чараларын гамәлгә ашыру; 4) транспорт чаралары белән хәрәкәт итү һәм аларны туктатып калдыру (махсус транспорт чараларыннан тыш), аларның каты япмалы махсус җиһазландырылган юллардан һәм урыннарда хәрәкәт итүе һәм тукталып торуы искәрмә булып тора. Яр буе саклык полосалары чикләрендә су саклау зоналары өчен билгеләнгән чикләүләр белән берлектә түбәндәгеләр тыела: 1) җирне эшкәртү; 2) юыла торган грунт өемнәрен урнаштыру; 3) авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү һәм алар өчен җәйге лагерьлар, ванналар оештыру.
2.	Урмансыз киңлекләр белән чиктәш булып торучы урман кырыйлары	Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә, РФ Урман кодексының 119 статьясының 3 өлешендә күрсәтелгәннәрдән тыш, түбәндәгеләр тыела: 1) РФ Урман кодексының 21 статьясының 6 өлешендә каралган очраклардан һәм сайланма кисүләр үз тирәлеген формалаштыручы, су саклау, санитар-гигиена, савыктыру һәм башка файдалы функцияләрен югалткан урман утыртмаларын саклык урманнарының максатчан билгеләнешен саклауны тәэмин итүче һәм үзләренең файдалы функцияләрен үти ала торган урман утыртмаларына алыштыруны тәэмин итмәгән очраклардан тыш, урман утыртмаларын тоташ кисү; 2) авыл хуҗалыгы алып бару, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасы (товар өчен балыкчылык) чикләү булып тора; 3) капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, линияле объектлар һәм гидротехник
3.	Урман-орлык плантацияләре, даими урман-орлык кишәрлекләре һәм урман орлыкчылыгының башка объектлары	
4.	Реликт һәм эндемик үсемлекләре булган урман кишәрлекләре	
5.	Сирәк һәм югалу куркынычы янаган кыргый җәнлекләрнең яшәү урыннары	
6.	Табигый мирас объектлары	
7.	Махсус саклаучы башка урман кишәрлекләре	

Т/с	Махсус саклана торган урман кишәрлекләре төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		корылмалардан тыш. Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә сайланма кисүләр уздыру фәкать һәлак булган һәм зыян күргән урман утыртмаларын кисү максатларында гына уздырыла.
8.	Тыюлы урман кишәрлекләре	Тыюлы урман кишәрлекләрендә түбәндәгеләр рөхсәт ителми: 1) урман утыртмаларын кисү; 2) агулы химик препаратлар куллану; 3) авыл хуҗалыгы алып бару; 4) файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару; 5) капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү

Искәрмә: Махсус саклванучы урман кишәрлекләре урнашкан җир һәм аларның мәйданы урманнар коруны проектлаганда күрсәтелә.

3.3. Урманнардан файдалану төрләре буенча чикләүләр

Урманнардан файдалану төрләре буенча чикләүләр түбәндәге таблицада китерелгән.

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
1.	Агач материалы әзерләү	Файдалану өчен билгеләнгән диләнке күләменнән (рөхсәт ителгән агач алу күләменнән) артып китүче күләмдә, шулай ук кисентеләрнең яшен бозып агач материалы әзерләү рөхсәт ителми (РФ Урман кодексының 29 статьясының 5 өлеше). Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 1 декабрендәге 993 номерлы боерыгы белән расланган Россия Федерациясе Урман кодексының 23 статьясында күрсәтелгән урманчылыкларда агач материалы әзерләү кагыйдәләре һәм агач материалы әзерләү үзенчәлекләренең 12 пункты нигезендә: а) елга һәм чишмә үзәннәрен сөйрәмә җир трассалары һәм урман юллары сыйфатында куллану рөхсәт ителми; б) диләнкедән читтә, алар белән чиктәш булган 50 метрлы полосаларда урман утыртмаларын, үсемчелек катламын һәм туфракларны зарарлау, урманнарны сәнәгать һәм башка төрле калдыклар белән чүпләү рөхсәт ителми; в) юлларга, күперләргә, урман ызаннарына, киптерү челтәренә, юл, гидромелиоратив һәм башка төрле корылмаларга, елга һәм чишмә үзәннәренә зыян салу рөхсәт ителми; г) аударылыган һәм асылынып төшкән, киселгән агачларны (киселгән һәм диләнкедә калдырылган агачларны исәпкә алып) калдыру, сакланырга тиешле яшь шытымны зарарлау яисә һәлак итү тыела;

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		д) чиктәш булып торучы, кварталлардагы, диләнкеләрдәге һәм башка баганаларны һәм тамгаларны юк итү тыела; е) кисүгә тиешле булмаган һәм Россия Федерациясенең Агач материалы әзерләү кагыйдәләре һәм урман законнары нигезендә сакланырга тиешле агачларны, шул исәптән орлык бирү чыганакларын һәм плюс агачларын кисү һәм зарарлау тыела; ж) рөхсәт ителгән чоры (рөхсәт ителгән кичектереп тору чорын да исәпкә алып) тәмамлангач агач материалы әзерләү, шулай ук файдалану хокукы туктатылгач яисә тәмамлангач агач материалы әзерләү рөхсәт ителми; з) билгеләнгән вакытына (рөхсәт ителгән кичектереп торуларны исәпкә алып) алып чыгылмаган агачны диләнкедә калдыру рөхсәт ителми; и) урман үзләштерү проектында яисә диләнке ясауның технологик картасында каралмаган урыннарга агач материалын чыгару, тарттыру (транспорт белән күчерү) рөхсәт ителми; к) диләнкене агач кисү калдыкларыннан (агачларны кисеп аударганда һәм тарттырганда (транспорт белән күчергәндә) диләнкедә барлыкка килә торган агач материалы калдыкларыннан, шулай ук кәүсәләрне киселгән агачларның очлык өлешләрен үз эченә алган ботаклардан, тамыр өсте өлешеннән, сабакларыннан, туздан) чистарту эшләрен үткәрмәү яки вакытында үткәрмәү рөхсәт ителми; л) сөйрәмә җирләрдән һәм төяү мәйданнарыннан кала, туфракның өске уңдырышлы катламын юк итү рөхсәт ителми. Диләнкеләрдә агач материалы әзерләгәндә яшәргә яраклы, аларның табигый ареалы чикләрендә үсеп китүче (әгәр тиешле агач токымының урманнар составындагы мәйданы өлеше урманчылык мәйданының 1 процентыннан артып китмәсә) кыйммәтле агач токымнарын (имән, бук, корычагач, эрбет, юкә, күг, элмә, кара зирек, чәчә торган каштан) кисү рөхсәт ителми. Россия Федерациясе Кызыл китабына, Татарстан Республикасы Кызыл китабына кертелгән зат төрләре сакланырга тиешле. Агач материалы әзерләгәндә урман утыртмалары агачлары составында 3 һәм аннан да күбрәк берәмлектә кедр катнашучы өлгергән, картайган урман утыртмаларын кисү рөхсәт ителми.
2.	Чәер әзерләү	Түбәндәгеләргә кирт салу тыела: а) юкка чыгарганчыга кадәр зарарлы организм чыганакларында урнашкан урман утыртмаларына; б) урман янгыннары, зарарлы организмнар һәм башка тискәре факторлар нәтиҗәсендә зарарланган һәм зәгыйфьләнгән урман утыртмаларына; в) Россия Федерациясе законнары нигезендә агач әзерләү

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		максатында өлгергән һәм картайган урман утыртмаларын тоташ яки сайланма кисүләр рөхсәт ителмәгән урманнардагы урман утыртмаларына; г) даими урман-орлык кишәрлекләрендә, урман-орлык плантацияләрендә, генетика резервацияләрендә урнашкан урман утыртмаларына, шулай ук плюс агачларына, орлыклыкларга, орлык чәчәклекләренә һәм полосаларына (Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 9 ноябрендәге 911 номерлы боерыгы белән расланган Чәер әзерләү кагыйдәләренең 7 пункты).
3.	Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыеп алу	Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу өчен үсемлекләрнең түбәндәге төрләрен куллану тыела: - Россия Федерациясе Кызыл китабына һәм Татарстан Республикасы Кызыл китабына кертелгәннәрне; - наркотик матдәләр дип таныла торганнарны; - агачын әзерләү рөхсәт ителми торган агачларның һәм куаклыкларның төрләре (токымнары) исемлегенә кертелгәннәрне. Агач булмаган урман ресурслары әзерләү һәм җыеп алу чикләнергә яки радиоактив матдәләр белән пычранган районнарда билгеләнгән тәртиптә тыелырга мөмкин. Россия Табигать ресурслары министрлыгының 2020 елның 28 июлендәге 496 номерлы боерыгы белән расланган Агач булмаган урман ресурсларын әзерләү һәм җыю кагыйдәләре нигезендә: - эрозиягә каршы урманнарда; су объектлары буйларында, чокыр сөзәклекләрендә урнашкан ярсаклагыч һәм туфраксаклагыч урман кишәрлекләрендә, фәнни яисә тарихи әһәмияткә ия урманнарда, шулай ук тулылыгы 0,8–1,0 тигез булган яшь агачларда һәм йомылмаган урман культураларында түмәр сагызын әзерләү рөхсәт ителми (13 пункт); - агачларны туз әзерләү өчен кисү тыела (14 пункт); - агач һәм куаклар кабыгын әзерләү рөхсәт ителми, әгәр бу эшчәнлек әзерләнгән урман продукциясенең сыйфатын киметүгә китерсә (15 пункт); - чыбык-чабык әзерләгәндә агачларны һәм куакларны, аларның очларын, ботакларын һәм сабакларын, корткычларга һәм авыруларга бирешмәгән, кору билгеләре күзәтелмәгән агачларның очларыннан кисәргә рөхсәт ителми (16 нчы пункт); - табигый һәм башка объектларны саклау функцияләрен башкаручы урманнарда, су саклау зоналарында урнашкан урманнарда кыйммәтле урманнарда түшәмәләрне җыю тыела (21 пункт); - сынау һәм эксперименталь кисүләр үткәргәндә, фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, белем бирү эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урманнарда даими сынау мәйданнарында себерке һәм үрү өчен себеркеләр, ботаклар

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		һәм куаклар, модель агачларын сайлап алу рөхсәт ителми (23 пункт); - сынау һәм эксперименталь кисүләр үткәргәндә агач яшеллеген әзерләү, фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, белем бирү эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен бирелгән урманнарда даими сынау мәйданнарында модель агачларын сайлап алу рөхсәт ителми (24 пункт).
4.	Азык-төлек урман ресурслары әзерләү һәм дару үләннәре җыю	Төрләре Кызыл китапка, Татарстан Республикасы Кызыл китабына кертелгән яки наркотик матдәләр булып саналган гөмбәләрне һәм кыргый үсүче үсемлекләрне әзерләү һәм җыеп алу рөхсәт ителми. Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыеп алу радиоактив матдәләр белән пычранган районнарда билгеләнгән тәртиптә чикләнергә мөмкин. Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 28 июлендәге 494 номерлы боерыгы белән расланган Азык-төлек урман ресурсларын әзерләү һәм дару үләннәрен җыю кагыйдәләре нигезендә: - җимеш бирә торган агачларны кисү һәм җимешләр әзерләү өчен ботакларны кискәләү тыела (13 пункт); - чикләвекләрне әзерләгәндә агачларны һәм куакларны кисү, шулай ук агачларга һәм куакларга зыян сала торган ысулларны куллану тыела (14 пункт); - гөмбәләр әзерләү аларның ресурсларын саклауны тәэмин итүче ысуллар белән башкарылырга тиеш (15 пункт); - каен суты әзерләү өлгергән урман кишәрлекләрендә кисәренә кимендә 5 ел калгач рөхсәт ителә (16 пункт); - башка төрле азык-төлек ресурслары әзерләү аларның үрентеләре торышына зыян салмый торган ысуллар белән башкарылырга тиеш; үсемлекләрне тамырлары белән өзеп алырга, яфракларына (ботакларына) һәм тамырларына зыян салырга рөхсәт ителми (17 пункт).
5.	Аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру	Аучылык хуҗалыгы өлкәсендә эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру тыела: - урман паркы зоналарында урнашкан урманнарда (РФ Урман кодексының 114 статьясының 2 өлешендәге 2 пункты). - шәһәр урманнарында (РФ Урман кодексының 116 статьясының 2 өлеше 2 пункты). - яшел зоналарда урнашкан урманнарда, әгәр күрсәтелгән эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыру урман утыртмаларын кисүгә яки аучылык инфраструктурасы объектларын булдыруга китерсә (РФ Урман кодексының 114 статьясының 4 өлешендәге 4 пункты).
6.	Авыл хуҗалыгы алып бару	Су саклау зоналарында урнашкан урманнарда авыл хуҗалыгы алып бару тыела, печән чабу, умартачылык һәм товар аквакультурасыннан (товар өчен балыкчылыктан) тыш (РФ Урман кодексының 113 статьясының 2 пункты). Саклагыч урманнарның яр буе чикләрендәге җирләрне

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		сөрү, авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү һәм алар өчен җәйге лагерьлар, ванналар оештыру тыела (РФ Су кодексының 65 статьясының 17 өлешендәге 1, 3 пунктлары). Урман паркы зоналарында урнашкан урманнарда авыл хуҗалыгы алып бару тыела (РФ Урман кодексының 114 статьясының 2 өлешендәге 3 пункты). Яшел зоналарда урнашкан урманнарда, печән чабу һәм умартачылыктан, шулай ук печән чабу һәм умартачылык максатларында киртәләп алулардан гайре, авыл хуҗалыгы алып бару тыела (РФ Урман кодексының 114 статьясының 4 өлешендәге 2 пункты). Шәһәр урманнарында авыл хуҗалыгы алып бару тыела (РФ Урман кодексының 116 статьясының 2 өлешендәге 3 пункты). Тыюлыклы урман участокларында авыл хуҗалыгын алып бару тыела (РФ Урман кодексының 119 статьясының 3 өлешендәге 3 пункты). Махсус саклана торган урман кишәрлекләрендә, печән чабудан һәм умартачылыктан кала, авыл хуҗалыгын алып бару тыела (РФ Урман кодексының 119 статьясының 4 өлешенең 2 пункты). Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 2 июлендәге 408 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан авыл хуҗалыгын алып бару өчен файдалану кагыйдәләре һәм, сервитут, гавами сервитут билгеләп яисә билгеләмичә, урман кишәрлеге бирмичә генә авыл хуҗалыгы алып бару өчен урманнардан файдалану исемлеге нигезендә: - урман культуралары, кыйммәтле агач токымнарының табигый яшь агачлары, үсеш алган яшъ үсентеләр биләгән җирләрдә авыл хуҗалыгы хайваннарын көтүгә юл куелмый; - селекция-урман орлыклары, имән, чыршы-пихта, тал, яфраклы каты, чикләвекле плантацияләр үсә торган кишәрлелкәрдә авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү рөхсәт ителми; - урманнарны табигый торгызуга һәм ылыслы һәм яфраклы каты токымнар белән урманнарны торгызуга ярдәм итү буенча проектлана торган чаралар булган кишәрлекләрдә авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү; - җиңел юыла торган һәм җилләтелә торган туфраклы кишәрлекләрдә авыл хуҗалыгы хайваннарын көтү. Урманнарны авыл хуҗалыгын алып бару өчен файдалану максатында урманнарны табигый торгызу һәм ылыслы һәм яфраклы каты токымнар, җиңел юыла һәм җилләтелә торган туфраклар белән торгызуга ярдәм итү буенча проектланган чаралар белән урман культуралары, кыйммәтле агач токымнарының табигый яшь үсентеләре, селекция-урман орлыклары, каен-пихта, тал, яфраклы каты,

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		чикләвек плантацияләре биләгән урман фонды җирләрен куллану тыела. Авыл хуҗалыгы хайваннарын көткәндә (коймаланган урыннарда яки бәйдә тотып көтүдән тыш) урман культураларын, питомникларны, табигый шытып чыккан яшь үсентеләрне һәм урманның башка кыйммәтле кишәрлекләрен бозуга юл куелмаска тиеш.
7.	Балыкчылыкны гамәлгә ашыру, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш	Балыкчылыкны гамәлгә ашырганда, һәвәскәрләрчә балык тотудан тыш, түбәндәгеләр рөхсәт ителми: а) тапшырылган урман кишәрлегеннән читтә урман утыртмаларына, үсемлекләр капламына һәм туфракка зыян салу; б) тапшырылган урман кишәрлеген һәм аның чикләрендәге территорияләрне төзелеш һәм көнкүреш калдыклары, агач калдыклары белән чүпләү; в) тапшырылган урман кишәрлеге мәйданнарын һәм аннан читтәге территорияләрне химик һәм радиоактив матдәләр белән пычрату.
8.	Фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру	Урманнарны фәнни-тикшеренү эшчәнлеге, белем бирү эшчәнлеге өчен кулланганда түбәндәгеләр рөхсәт ителми: а) тапшырылган урман кишәрлегеннән читтә урман утыртмаларына, үсемлекләр капламына һәм туфракка зыян салу; б) тапшырылган урман кишәрлеген һәм аның чикләрендәге территорияләрне төзелеш һәм көнкүреш калдыклары, агач калдыклары, бүтән калдыклар белән чүпләү; в) тапшырылган урман кишәрлеге мәйданнарын һәм аннан читтәге территорияләрне химик һәм радиоактив матдәләр белән пычрату (Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 27 июлендәге 487 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан фәнни-тикшеренү эшчәнлеген, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләренең 9 пункты). Агулы химик препаратлар куллану тыела (РФ Урман кодексының 112 статьясының 4 өлеше, 113 статьясының 1 өлеше, 114 статьясының 2 өлешнең 1 пункты, 4 өлешенең 1 пункты).
9.	Рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру	Рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә табигый ландшафтлар, хайваннар дөньясы объектлары, су объектлары сакланырга тиеш (РФ Урман кодексының 41 статьясындагы 6 өлеше). Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 9 ноябрендәге 908 номерлы боерыгы белән расланган Рекреация эшчәнлеген башкару өчен урманнардан файдалану кагыйдәләре нигезендә: - рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә табигый ландшафтлар, хайваннар дөньясына караган объектлар, үсемлекләр дөньясы, су объектлары сакланырга тиешле (4 пункт);

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		- Россия Федерациясе Кызыл китабына яки Россия Федерациясе субъекты кызыл китабына кертелгән сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, башка урман үсемлекләрен саклау мөмкин булмаган очракта, урманнардан рекреация эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен файдалану рөхсәт ителми. (4 пункт); - Россия Федерациясе Урман кодексының 41 статьясының 3 өлешендә күрсәтелгән эшчәнлекне гамәлгә ашырганда физик затларның яшәү урыннары булган объектларны урнаштыру рөхсәт ителми (5 пункт); - урманнардан рекреация эшчәнлеген алып бару өчен файдалану әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше сәламәтлегенә зыян китерми торган ысуллар белән башкарыла (6 пункт).
10.	Урман плантацияләре булдыру һәм аларны эксплуатацияләү	Урман плантацияләрен булдыру һәм аларны эксплуатацияләү максатларында урманнардан файдалану очрагында: - су саклау зоналарында урнашкан урманнардан файдалану тыела (РФ Урман кодексының 113 статьясының 3 пункты); - минуслы агачларда плюс агачларны сайлап алу рөхсәт ителми. (Россия Табигать ресурслары министрлыгының 2015 елның 20 октябрендәге 438 номерлы боерыгы белән расланган Урман орлыкчылыгы объектларын булдыру һәм аерып чыгару кагыйдәләренең 7 пункты).
11.	Җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләре, дару үләннәре үстерү	Россия Табигать министрлыгының 2020 елның 28 июлендәге 497 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану кагыйдәләре нигезендә: - җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен, беренче чиратта, урман фонды җирләре составындагы урмансыз җирләр, шулай ук урманга әверелмәгән агачлар киселгән урыннар, аланнарны һәм аларга урман культураларын утыртканчы урманның табигый торгызылуы мөмкин булмаган башка урман үсемлекләре белән капланмаган җирләр; рекультивацияләнергә тиешле (эшләнелгән торфлыклар) (11 пункт) җирләр файдаланыла; - җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен – үстерү өчен үзгәртеп коруга билгеләнмәгән, азкыйммәтле утыртма кишәрлекләре файдаланылырга мөмкин (12 пункт); - РФ Урман кодексының 60.15 статьясы нигезендә Россия Федерациясе Кызыл китабына, Татарстан Республикасы Кызыл китабына кертелгән үсемлек төрләре очрый торган урман кишәрлекләреннән җимешле, җиләкле, декоратив урман үсемлекләрен, дару үләннәрен үстерү өчен файдалану тыела.
12.	Урман питомникларын	Россия Табигать ресурслары министрлыгының 2021 елның

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
	булдыру һәм аларны эксплуатацияләү	12 октябрендәге 737 номерлы боерыгы белән расланган Урман питомникларын булдыру һәм аларны эксплуатацияләү кагыйдәләре нигезендә: - урман питомникларында кәлшәләр, чәчүлекләр үстерү өчен чәчүлек һәм башка төр үзенчәлекләре тикшерелмәгән урман үсемлекләре орлыкларын куллану рөхсәт ителми (9 пункт); - урман питомникларында урман үсентеләре орлыклары партияләрен аерым чәчү кулланыла; урман үсемлекләре орлыклары партияләрен катнаштыру рөхсәт ителми (11 пункт); - урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү өчен урман белән капланмаган җирләр кулланыла (13 пункт); - Россия Федерациясе Кызыл китабына яки Россия Федерациясе субъекты Кызыл китабына кертелгән сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы янаган агачларны, куакларны, лианаларны, башка урман үсемлекләрен саклау мөмкин булмаган очракта, урман питомникларын төзү һәм аларны эксплуатацияләү өчен урманнардан файдалану рөхсәт ителми (14 пункт); - Россия Федерациясе Кызыл китабына, Россия Федерациясе субъектлары кызыл китапларына кертелгән үсемлек төрләре очрый торган урман кишәрлекләрен урман утыртмаларының утырту материалын (үрентеләр, чәчкеннәр) үстерү өчен файдалану РФ Урман кодексының 60.15 статьясы нигезендә тыела.
13.	Җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне гамәлгә ашыру, файдалы казылмалар эзләү һәм чыгару	Яшел зоналарда урнашкан урманнарда һәм урман паркы зоналарында урнашкан урманнарда файдалы казылмалар разведкалау һәм чыгару тыела (РФ Урман кодексының 114 статьясының 2 өлешендәге 4 пункты, 4 өлешендәге 1 пункты). Шәһәр урманнарында файдалы казылмаларны разведкалау һәм чыгару тыела (РФ Урман кодексының 116 статьясының 2 өлешендәге 4 пункты). Җир астын геологик өйрәнү, файдалы казылмаларны разведкалау һәм чыгару максатларында урманнардан файдалану рөхсәт ителми: а) Урман кодексында билгеләнгән тәртиптә расланган Урманнарда санитар куркынычсызлык кагыйдәләре нигезендә агачларны кисеп аудару һәм бульдозерлар ярдәмендә агач үсемлекләреннән чистарту, чик буе полосаларын һәм урман кырыйларын кисү калдыклары белән чүпләү, урман кырыйларындагы агачларның ботакларына һәм скелет тамырларына зыян китерү, җәйге чорда яңа кисеп алынган агач материалын санитар куркынычсызлык кагыйдәләре нигезендә кәүсә корткычларына каршы саклык чараларын күрмичә урманда калдыру (саклау);

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		б) урман утыртмаларын суга батыру һәм озак итеп су бастыру; в) урманнардан файдалану гамәлгә ашырыла торган җирләрдән читтә урман утыртмаларына, үсемлекләр япмасына һәм туфракка зыян китерү; г) урманнарны җитештерү һәм куллану калдыклары белән чүпләү; д) урманнардан һәм аның читендәге территорияләрдән файдалану гамәлгә ашырыла торган җирләрнең мәйданнарын химик һәм радиоактив матдәләр белән пычрату; е) урманнардан файдалану гамәлгә ашырыла торган җирләрдән тыш, ирекле, билгеләнмәгән маршрутлар буенча, шул исәптән билгеләнмәгән, башка механизмнар буенча транспорт чаралары һәм башка механизмнар йөрү (Россия Табигать ресурслары министрлыгының 2020 елның 7 июлендәге 417 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан җир асты байлыкларын геологик өйрәнү, разведкалау һәм файдалы казылмалар чыгаруны гамәлгә ашыру өчен файдалану кагыйдәләре һәм җир асты байлыкларын геологик өйрәнүне гамәлгә ашыру, разведкалау һәм файдалы казылмаларны чыгару өчен урманнардан урман кишәрлеге бирмичә, сервитут билгеләп яки билгеләмичә файдалану очраклары исемлегенең 18 пункты).
14.	Сусаклагычлар һәм башка ясалма су объектларын төзү һәм эксплуатацияләү, диңгез һәм елга портларын төзү һәм киңәйтү, гидротехник корылмалар төзү, реконструкцияләү һәм эксплуатацияләү	Тыюлыклы урман кишәрлекләрендә капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү тыела (РФ Урман кодексының 119 статьясының 3 өлешендәге 5 пункты).
14.	Линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору, алардан файдалану	Урманнарны линияле объектлар төзү, үзгәртеп кору һәм эксплуатацияләү өчен файдаланганда түбәндәгеләр рөхсәт ителми: а) аларда урманнардан файдалану гамәлгә ашырыла торган һәм линияле объектларның саклау зоналарындагы җирләрдән читтәге урман утыртмаларына, үсемлек капламына һәм туфракка зыян китерү; б) урманнардан файдалану гамәлгә ашырыла торган җирләргә тоташкан территорияләрне төзелеш һәм көнкүреш чүп-чары, агач калдыклары белән чүпләү; в) урманнар файдаланыла торган җирләрне һәм урманнар файдаланыла торган җирләргә якын территорияләрне химик һәм радиоактив матдәләр белән пычрату; г) транспорт чараларын һәм башка механизмнарны ирекле, билгеләнмәгән маршрутлар буенча йөртү (Россия Табигать ресурслары министрлыгының 2020 елның 10 июлендәге

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		434 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану кагыйдәләрен һәм, сервитут, гавами сервитут билгеләп яки билгеләмичә, урман кишәрлеген бирмичә урманнардан линияле объектлар төзү, аларны үзгәртеп кору, аларны эшләтү өчен файдалану очраклары исемлегенең 15 пункты). Урман паркы зоналарында урнашкан урманнарда, велосипед һәм йөгерү юллары һәм гидротехник корылмалардан тыш, капиталь төзелеш объектларын төзү тыела (РФ Урман кодексының 114 статьясының 2 өлешендәге 5 пункты) Яшел зоналарда урнашкан урманнарда капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү тыела, гидротехник корылмалардан, элемтә линияләреннән, электр тапшыру линияләреннән, җир асты үткәргечләреннән тыш (РФ Урман кодексының 114 статьясының 4 өлешендәге 3 пункты) Шәһәр урманнарында капиталь төзелеш объектлары төзү тыела, велосипед һәм йөгерү юллары һәм гидротехник корылмалардан тыш (РФ Урман кодексының 116 статьясының 2 өлешендәге 5 пункты)
15.	Агач эшкәртү инфраструктурасы объектларын төзү һәм эксплуатацияләү	Саклагыч урманнарда, шулай ук РФ Урман кодексында, башка федераль законнарда каралган башка очракларда (РФ Урман кодексының 14 статьясындагы 2 өлеше) урман эшкәртү инфраструктурасын булдыру һәм эксплуатацияләү тыела. Урман эшкәртү инфраструктурасы объектларын булдыру һәм эксплуатацияләү өчен урманнардан файдаланганда түбәндәге очраклар булмаска тиеш: - урманнарны пычрату (шул исәптән радиоактив һәм нефть матдәләре белән) һәм урманнарга башка төрле тискәре йогынты ясау; - гражданнарның урманнарда булуына чикләүләр кертелгән очракта, транспорт чараларының урман кишәрлекләренә керүе (Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының 2022 елның 31 гыйнварындагы 54 номерлы боерыгы белән расланган Урманнардан агач материалын һәм башка урман ресурсларын эшкәртү өчен файдалану кагыйдәләренең 6 пункты).
16.	Дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру	Капиталь булмаган корылмалар, урман инфраструктурасын булдыру белән бәйле булмаган корылмалар төзү өчен урман утыртмаларын тоташ кисү рөхсәт ителми, ә урманнардан файдаланганда РФ Урман кодексының 41 статьясына ярашлы рәвештә урман утыртмаларына сайланма кисүләр дә рөхсәт ителми. Урманнардан файдаланганда федераль законнарга ярашлы рәвештә торак йортларга кертелгән капиталь төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү рөхсәт ителми.

Т/с	Урманнардан рөхсәтле файдалану төрләре	Урманнардан файдаланудагы чикләүләр
1	2	3
		Капиталь төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонтлау өчен урманнарны тулаем кисү рөхсәт ителми. Дини эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен тапшырылган урман кишәрлекләрендә дини һәм хәйриячелек билгеләнешендәге биналарны, корылмаларны, төзелмәләрне торгызу рөхсәт ителә. Кишәрлекне көнкүреш калдыклары белән чүпләү, ирекле маршрутлар буенча транспортта йөрү; урман утыртмаларына зыян китерү тыела.

Гамәлдәге урман орлыкчылык объектларының нормативлары һәм параметрлары әлеге урман хуҗалыгы регламентында әзерләнми, урман орлыкчылык объектлары турында белешмәләр ел саен Россия Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Дәүләт урман реестрын алып бару формаларын раслау турында» 2021 елның 24 декабрендәге 1007 номерлы боерыгы белән расланган 14-ГЛР формасы буенча яңартыла.